

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 05621

MAZOLES

Tsevi Ayznman

*Permanent preservation of this book was made possible
by the Samuel & Francine Klagsbrun Foundation*

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

צבי אייזנמאן / מזלות

צ'י אייסינמאן

מלאות

פארלאג
י. ל. פרץ
ישראל

1965

TZVI EISENMAN
MAZALOT

I.L. Peretz Publishing House
31, Allenby Str., Tel-Aviv, Israel

צבי אייזנמאן / מזלות
פאָרלאַג י. ל. פּרעץ, תּל־אָבִיב, רח' אלנבי 31.

נדפס בישראל, תשכ"ה
Printed in Israel 1965

אינהאלט

זייט	אילוועס
9	א הויף אין יטו
20	ווי דער הימל מיטן ים
33	די באשערטע
37	"נקמה"
43	"מענטשעלעך"
48	דער מלך

אויסגעברענטע קנויטן

55	האל
58	דאס העמד
65	הלל
72	א באגעגעניש
83	די פאטאגראפיע
97	די אנטלאפענע
100	צחיי סקולפטורן
103	א טאג אונט מאדנער
110	דער זייגער
116	דער געקוילעטער האן
119	אין א רעגן
121	די הילצערנע בריק
130	דער בריח
133	אויסגעברענטע קנויטן

קליינע נאכט-מוזיק

137	קליינע נאכט-מוזיק
139	דער פרעמדער
142	גליק
144	א חינטער-מעשהלע
147	בינאכט אין א שפילצייג-געשעפט
150	דער דענקמאל
152	דאס פארצעלייענע הינטל
154	איך רויכער א פאפיראס
155	דער פארהאנג
156	די טרעפערקע
157	כחעל היינט ניט אנצידן קיין ליכט
158	ביים קבר פון רב שמעון בר יוחאי
159	יאסעמיטי
161	"GOSPELS"
	וואריאציעס אויף דער טעמע "בוים":
162	א בוים
163	אילבירט-בוים
164	די בוגאנחיליע
165	די פוענציאנע
167	צום קונצן-מאכער

די פריינד אין אמעריקע, העלכע האָבן געהאַלטן אַרויסגעבן
דאָס בוך — מיין דאַנק.

דער מחבר.

אילוניעס

א הויף אין יפו

אין אנדענק פון
ראָז און מאַקס האַלצמאַן

די ערשטע אין דעם הויז איז געווען די שוואַרצע חנטשע מיטן שטילן, ניט אַנזעעוודיקן מאַן און צוויי קליינע אויסגעשמירטע יינגלעך. ווי נאָר יפו איז באַפרייט געוואָרן, האָט זי שוין אַרומגעפלאַטערט איבער די אויסגעליידיקטע גאַסן און געזוכט אַ ווינקל פאַר איר הויזגעזיגט. אַז חנטשע איז פון די ערשטע, קאָז מען דערקענען פון די צוויי איבערגעלאָדענע צימערן מיט אַלט אַראַביש מעבל, וואָס אירע פלינקע פיס און רירעוודיקע הענט האָבן אַנגעטראַגן. צוגעהאַלפן האָבן די צוויי אויסגעשמירטע בנים. בלויז דער מאַן האָט ניט אַנטייל גענומען אין זיין ווייבס „שפאַצירן“ איבער די פאַרוואַרלאָזטע אַראַבישע שטיבער. מיט יעדן נייעם חפץ איז אים ענגער געוואָרן אין דער ברוסט און די ליפן זענען פון געשטיקטן כעס נאָך בלייכער געוואָרן:

— טו עס ניט, חנטשע, כ'בעט דיר, טו עס ניט!

חנטשע האָט אים אַפילו קיין בליק ניט געשאַנקען און ווייטער אַראַפגענידערט מיט די גאַסן־טרעפּ צו די אַרומיקע געסלעך. אַז די ניי־געשאַפענע יידישע שטאַט־פאַרוואַלטונג האָט פאַרבאָטן דאָס אויסליידיקן, אָדער אַריינקלייבן זיך אין די אַראַבישע וווינונגען, אַז א דערלויבעניש, האָט חנטשע קלוג צוגעשמייכלט. ס'איז סיי־ווי ניטאָ שוין קיין פריי ווינקל אין די צוויי צימערן. די קאַמאָדע איז שוין פול באַשטעלט מיט פאַרצעלייענע מיניאַטור־טעפּעלעך און פאַרביקע טעצע־לעך. אַ באַזילבערטע שווערע מאַשינקע אויף צו פאַרגרייטן קאַווע מיט אַ האַלבער לבנה אויפן דעקל האָט אויך ניט געפּעלט צווישן דעם פאַרצעליי־

געווירבל, אפילו א נאָרגילע מיט גומענע רערלעך, וואָס זי ווייס ניט אויף וואָס מען באַדאַרפט עס — איז פּרעמד און אומנוצלעך געשטאַנען. קרומע מעסערס מיט זילבערנע גראַווירטע שייטלעך, פאַרצייטיקע פּיסטוילן מיט געפּוצטע הענטלעך, האָבן זיך עפּעס ניט געפּאַסט אין דער נייער יידישער שטוב, און ווען יאָסל, חנטשעס מאַן, טרעפט אָן מיטן בליק זייערע פאַרשטויבטע רוקנס, צעפלאַקערט זיך אויפּסניי דער כעס אין זיין איינגע-פאַלענער ברוסט:

— חנטשע, וואָרף אַרויס די „בלעכלעך“!

ווייזט ער אָן אויף די מעסערס און פּיסטוילן וואָס האָבן אין זייער פאַרגליווערטקייט אומהיימלעך געמאַכט זיין נייע היים.
— ווען כ'בין אַזאָ בטלן ווי דו, וואַלטן מיר נאָך היינט געוווינט אין אַ ביידל! — האַקט חנטשע בייסיק איבער, דערביי גיסט זיך אָן איר שפּיציק נעזל מיט רויטקייט.

נאָך זיי האָט זיך אין הויז אַריינגעקליבן אַ יונג פּאַרל פון רומעניע. באַלד אויפן ערשטן בליק האָבן זיך די רומענישע פּרוי און חנטשע פּיינט באַקומען. צי ווייל חנטשע האָט עפּעס מאַדנע געשמייכלט צו דעם מאַן אירן, אָדער — וואָס ביי חנטשען איז די וואַנט באַהאַנגען מיט אָן אַראַבישן טעפּיך און ביי איר — בלויז צוויי סוכנות-בעטלעך. חנטשען ווידער האָט פאַרדראָסן, וואָס אַ יידיש קינד קען ניט קיין יידיש און נאָכמער, וואָס אין די פאַרנאַכטן, ווען איר מאַן קומט אַהיים, לאַשטשעט זי זיך, קריכט אים אַרויף אויף זיינע קני, צונויפציענדיק דערביי און קרימענדיק מיט די ליפעלעך.

— וואַלט די „פּליאַנדרע“ כאַטש דאָס פענצטער פאַרשטעלט — רעדט חנטשע ווי צו זיך, אָבער זי וויל, אַז דער פאַרטראַכטער און שווייגנדיקער מאַן זאָל דאָס הערן. אין דער אמתן וויל זי גאַרניט מען זאָל פאַרשטעלן דאָס פענצטער. זי קוקט מיט נייגעריקייט, ווי יענע מאַכט זיך פאַר אַ קליין, אומבאַהאַלפן מיידעלע און ער, דער מאַן, גלעט זי מיט אַ שטאַרקער האַנט. חנטשעס אויגן פינקלען אויף און נעמען האַסטיק באַגיסן יאָסלען מיט עמערס פּייער. האָט זי נאָך מער פּיינט די „רומענקע“, מאַכט איר

נאך די מויל-באוועגונגען און די צוויי פארשמירטע קינדער זעצן דערפון ארויס מיט געלעכטער און בעטן זיך :

— מאמע, נאך, נאך, ווייז נאך אביסל !

די קינדערישע פריילעכקייט שטויסט יאסלען ארויס פון זיין פאָר-טראַכטייט און אין פאַרלעגנהייט זוכט ער אַן אַרבעט מיט די דאָרע פינגער. די צוויי פאַלדן אויף זיינע אייגענפאַלענע שלעכט-אויסראַזירטע באַקן שניידן זיך איין טיפער אין דער רויער, שאַרסטקער הויט פון זיין פנים. די דריי לידיקע שטיבער אויפן שטאַק האָבן אויך ניט געדאַרפט לאַנג וואַרטן. עזרא דער תימנער מיט זיין משפחה האָבן זיך אַריינגעקליבן אין צוויי פון זיי.

עזרא איז ניט קיין עולה חדש. ער איז שוין העכער פינף און צוואַנציק יאָר אין לאַנד, געווינט ערגעץ צווישן תל-אביב און יפו, אָבער זיין דירה אין צעשטערט געוואָרן אין דער באַפרייאונגס-מלחמה, האָט אים דער אַפּוטרופּוס-אַמט אויסגעטיילט דאָ זיין מקום-מקלט.

דער נידעריקער עזרא איז פאַרפאַרן אין הויף אַריין מיט אַ האַנט-וועגעלע. יעדע וויילע האָט ער עפעס אַראַפגעשלעפט פונעם וועגעלע וואָס איז באַלייגט געווען מיט זיינע אַפגעראַטעוועטע „בעבעכעס“, אַראַפגעשלעפט און פלינג אַרויף און אַראַפגעלאָפן פון די טרעפּ. צוגעהאַלפן האָט אים זיין ווייב, וואָס האָט אַ שטאַרק אומצופרידענע אונטערגעברומט. איר פנים האָט זיך פאַרצויגן מיט אַ טונקעלער כמאַרע. עזרא אָבער האָט געשמייכלט, זיין דאָר בערדעלע האָט געשמייכלט און די פיאות האָבן פריילעך אונטערגעטאַנצט.

— אין דבר, ניט צו פאַרזינדיקן, אַנדערע האָבן אַזאָ דירה אויך ניט. אַ לויב צו גאָט דערפאַר.

עזראס ווערטער האָבן אָבער די כמאַרע פון זיין ווייבס פנים ניט באַוויזן צו פאַרטרייבן, חנטשע האָט זיי פון איר טיר נאָכגעפאַלגט מיט נייגער, אַלעמאַל, ווען עזראס ווייב האָט אַ העכערן ברום געטאָן, האָט ער, עזרא זיך אַפגעשטעלט, אַראַפגעלאָזט פונעם אַקסל דאָס געטראָגענע מעבל-שטיק און אַריינשמייכלענדיק איר אין פנים ווידער אַ זאָג געטאָן :

— נעמה, ניט געדאגהט, נעמה.

דער עלף־יעריקער יחיא האָט זיי צוגעהאַלפֿן. זיינע שוואַרצע אייגעלעך האָבן געבליט פֿאַר גליק, וואָס ער קאָן זיך אַרומפֿאַרען און, בכלל, טאָן וואָס ער וויל. ווען אַלע זאַכן זענען שוין געווען אויבן, האָבן זיי מיט גרויס פֿאַרזיכטיקייט אַרײַנגעטראָגן אין הויף אַרײַן אָן אויסגעבעטע שטול, אויף וועלכער עס האָט גערוט עזראס פֿאַטער. דער אַלטער איז געווען געליימט. ער איז געזעסן אַנגעטאָן אין אַ לאַנג גרוי העמד אין פֿאַסן און פֿונעם העמד האָט אַרויסגעקוקט אַ שפּיציק קעפל, וואָס איז גיכער ענלעך געווען צו אַ קאַפּ פֿון אַ פּויגל. צווישן צוויי בעזעמלעך גרויע האָר האָט זיך געהאַרט אַ גערונצלטע נאַז. די הויט פֿונעם פנים און הענט איז געווען אַזוי אויסגעטריקנט און צעקנייטשט, אַז מען האָט געקאָנט מײנען, אַט־אַט צעשייט זיך דאָס. אויפֿן אַרט פֿון אויגן זענען געווען צוויי בלוט־פֿאַראַייטערטע עפענונגען, פֿון וועלכע ס'זענען גערונען אָן אויפהער טרערן. מיט גרויס זאָרג און מי האָט עזרא מיטן ווייב די שטול אַוועקגעשטעלט אויף אַן אַרט, וווּ די זון באַקט אַממערסטן, ווייל שטענדיק איז דעם אַלטן קאַלט. אַזוי פֿלעגט מען שוין יעדן טאָג אַראַפֿטראָגן די שטול מיטן אַלטן אויפֿן הייפל, וווּ ער פֿלעגט אָפּזיצן ביז נעמהס צוריקקערן זיך פֿאַרנאַכט פֿון תּל־אביב, פֿונעם ״כּרמל־שוק״, וווּ זי האָט שוין יאָרן־לאַנג אַ געשטעל פֿון פֿרוכטן און גרינס. מיטן נאַכט אַנקומען האָט מען די שטול צוגענומען.

חנטשע באַווונדערט דאָס געדולד מיט וועלכער די תּימנישע משפּחה באַציט זיך צום טרייסלענדיקן אַלטיטשקן, וואָס איז שוין איבער די הונדערט, ווי עזרא באַדינט אים, וואָשט אים און גיט אים דאָס עסן אין דער אַז־צײַנערדיקער, טונקעלער מויל־עפענונג. זי באַווונדערט, זי איז אַבער אויך אומצופֿרידן, וואָס דער אַלטער געפֿינט זיך אין הייפל און וואַרפט אָן אַן אימה מיט זיין אומבאַוועגלעכקייט. נאָר ווען עס גייט ווער דורך דעם הויף, לאַזט דער אַלטער אַרויס פֿון קעל אַ געלעכטער־ניט־געלעכטער, קײנער קאָן ניט אונטערשיידן וואָס דאָס איז, אַבער די הויט ווערט גערונצלט פֿונעם פּחד, וואָס דאָס רופֿט אַרויס.

אין שטוב באַלעבאַטעוועט עזרא. אינמיטן טאָג כאַפּט ער זיך נאָך צו צום מאַרק אַרויסצוהעלפן דעם ווייב. חנטשע באַנעמט ווינציק זיין גאַרגלענדיקן עברית, אָבער ווען עזרא וויל, אַז חנטשע זאָל פאַרשטיין, ווערן זיינע פינגער־שפיצן אַרויסהעלפער. צוזאַמען מיטן מויל באַוועגן זיך זיינע הענט, א פּינגער בייגט זיך איין, א פּינגער ציט זיך אויס און אַז מען דאַרף — גייען אין באַוועגונג אַלע פינגער און חנטשע פאַרשטייט שוין וואָס עזרא רעדט צו איר.

דאָס תּימנישע פאַרפאַלק האָט נאָך אַ טאַכטער, אַ דערוואַקסענע שוין. קומט זי זעלטן אַרויף צו די עלטערן. אַן אַרטיסטיז געוואָרן. שפּילט דאָרט ערגעץ אין די תּל־אַביבער טעאַטערן. מען זאָגט, אַז דורכן ראַדיאָ זינגט זי לידער. ווען די טאַכטער באַווייזט זיך, איז חנטשע שטענדיק אויף דער וואַך. זי באַמיט זיך שוין צו זיין אויבן ביי דער טיר און צו הערן, וואָס דאָרט קומט פאַר צווישן עלטערן און טאַכטער. די טאַכטער, אויף שטאַרק הויכע אַפּצאַסן, מיט אַ שנירל פּערל אויפן טונקעלן האַלדז, מיט געפאַרטע ליפּן, קומט ניט אַליין. שטענדיק באַגלייט איר אַן אַשכּנזישער בחור, וואָס ציט אַרויף דעם הוט אויפן קאַפּ האָרט ביי דער טיר פון אירע עלטערן. חנטשע קאָן נאָר ניט דערגיין צי דער בחור איז אַ חתן, אָדער שוין אַ מאַן, ווייל ניט עזרא און ניט נעמה דערציילן עפעס וועגן זייער טאַכטער.

מיט איר באַווייזן זיך ווערט אַ מאַדנע שטימונג ביי עזראַן אין שטוב. די טאַכטער קושט דער מוטער אין די פאַרוועלקטע באַקן און רעדט אין איר עפעס אַריין, ווי זי וואַלט איר געהאַט אַ סוד אַנצופאַרטרויען, דערביי שמייכלט זי אין פאַרלעגנהייט. חנטשע קאָן בשום אויפן ניט אויפכאַפּן דורכן שליסל־לאַך, וואָס זי רעדט דאָרט מיט נעמה. זי זעט נאָר ווי נעמה ווישט מיטן עק קלייד דאָס פנים, ווי זי וואַלט וועלן אַראַפּרייבן די צייכנס פון דער טאַכטערס שמינקע. ענדלעך זעצט זיך די טאַכטער צום טיש. אויך דער באַגלייטער טוט דאָס זעלבע. ער זיצט אַביסל שטייפלעך און אַביסל פּרעמדלעך. נעמה דערלאַנגט קאָווע. מען טרינקט שווייגנדיק, בלויז עזרא ציט און זופּט צו הויך די קאָווע פּונעם גלאַז. דער קליינער

יחיא איז צופרידן מיט דער שוועסטערס באזוך. ער רירט אן די וויסע פערל אויפן שיינעם, ברוינעם האלדז פון דער שוועסטער, שפילט זיך מיט דעם בלישטשענדיקן שלאס פונעם לעדערנעם האנט-בייטל און קייט דערביי די זיסקייטן, וואס ער האט באקומען פונעם באגלייטער, וועלכער זיצט אלץ שטייפלעך און ווארפט יעדע וויילע אַ באַהאַלטענעם בליק צום האַנט-זייגערל. צום סוף שטייט מען אויף. חנטשע טראַגט זיך פלינק אָפּ. מען לאַזט זיך אַראָפּגיין. אויפן הייפל פאַרהאַלט זיך די טאַכטער, בייגט זיך איבער איבערן אַלטיטשקן און שרייט אים אַריין אין פּויגל-פנים :

— סבא, סבא !

דער אַלטער צעעפנט דעם מויל-לאַך און דאָס געוויין-געלעכטער צעשניידט די הויף-שטילקייט. ווערט אַלעמען קאַלאַמוטנע אויפן האַרצן און די טאַכטער מיט איר באַגלייטער איילן זיך געשווינד אַוועק. אין עזראס שטוב בלייבן נאָך לאַנג איבער די ריחות פון דער טאַכטערס קליידער. די ריחות מישן זיך אויס מיטן טרויער, וואָס אַזאָ באַזוך לאַזט נאָך זיך איבער. נעמה שטייט ביים פענצטער און קוקט נאָך דער טאַכטער, וואָס דערווייטערט זיך איבער די גאַסן-טרעפּ אַראָפּ. ביז זי פאַרשווינדט אינגאַנצן.

**

אין הויף ליגן די שטיינער נאַקעט פאַר דער זון. דער בשותפות-דיקער קראַן, וואָס געפינט זיך ביי איינער פון די ווענט, איז צעבראַכן און דאָס וואָסער קאַפעט מיט קורצע פּוּיזעס. אַרום דעם קראַן זענען די שטיינער פאַרצויגן מיט אַ גרינעם, פעטן שליים. לעבן קראַן שטייט אַ האַלב אָפּגעדאַרט מאַנדל-ביימל, וואָס שפאַרט זיך אָן ביי אַ הויז-ווינקל. זיינע שיטערע גרינלעכע שפיצן קלעטערן אַריבער דער בלינדער וואַנט. בייטאַג איז דער הויף גרוי פון היץ און פון שטויב. דער אַלטער תּימנער אין זיין פאַסן-העמד אַטעמט אין זיך אַריין די שטומקייט פון די שטיינער און די גרויקייטן פון די ווענט און ווען ס'דוכט זיך אים.

אז ער הערט א שאַרף, א גערודער — לאַזט ער פון זיך אַרויס זיין שלוכן־געלעכטער. דער איינציקער צייכן אַז ער לעבט, אַז ער איז ניט איינער פון די אַלטע שטיינער, וואָס ליגן דאָ אין דעם שמאַלן יפוער טרעפן־געטל.

אין דעם לעצטן לידיקן צימער האָט זיך אַריינגעקליבן אַן אַלמנה. אַ באַשיידענע, מיט ווינציק זאַכן איז זי געקומען אין דעם ענגן הויף. פאַר חנטשען איז דאָס אַליין שוין געווען גענוג, אַז זי זאָל זי קאַנען באַרעדן פאַר דער „רומענקע“. די אַלמנה איז אַ גאַנצן טאַג ניט געווען אין דער היים, געאַרבעט ערגעץ אויסער דער שטאָט און חנטשע האָט זיך געפילט געקרענקט, וואָס זי קאַן ניט דערגיין וווּ דער „ערגעץ“ ליגט.

— וואָס גייט דיר אַן וווּ די פרוי קאַפלאַן אַרבעט? — מיטט זיך יאָסל אַריין, אויפהויבנדיק דעם קאַפּ פון איבערן שוך, וועלכן ער האָט פאַריכט. — זע נאָר ווי ער נעמט זיך דאָס אָן יענעמס קרוודע! „פּרוי קאַ־אַ־פלאַן“. — שפּעט זי אים נאָך, אומישנע צעציענדיק די ווערטער. — כ'האַב גאַרניט געוואָסט וואָס פאַראַ איידעלן מאַן איך האָב. ס'פאַסט דיר גאַרניט צו זיין אַ שוסטער, כ'לעבן!

יאָסל האָט איר דאָסמאַל ניט אַפגעענטפערט. טיפער דעם קאַפּ אַראַפגעבויגן און מיטן העמערל די פלעקלעך אין שוך אַריינגעקלאַפט. עס האָט אויסגעזען, אַז ניט בלוז קיין פלעקלעך שלעפט ער פון צווישן די ציינער אַרויס, נאָר אויך די ווערטער, וואָס ער האָט חנטשען ניט געקאַנט אַפּענטפערן. שלעפט ער זיי איינציקווייז פון צווישן די ליפן אַרויס און שלאַגט זיי אַריין אינעם שוך.

פאַרנאַכט, ווען די זון טוט זיך אַפּ פונעם הייפל, קומט די אַלמנה צוריק פון דער אַרבעט. חנטשע האָט אַ סימן: דער זקן צעשיט איבערן הייפל זיין געלעכטער־ניט־געלעכטער. די אַלמנה קומט, זאַגט יעדערן שלום, שטעלט זיך אַפילו אַפּ ביי דעם גרייז, שטופט אים אַריין אין זיין אַנמעכטיקער האַנט אַ קאַסטקע צוקער און גייט אַרויף אין איר צימער. באַלד נאָך איר, שטעלן זיך אַריין עזרא מיטן ווייב, דאָס ווייב האָט גע־ברענגט אַ קויש מיט ירקות און זי נעמט זיך טאַקע גלייך גרייטן וועטשערע.

יאָסל לייגט אַוועק זיין אַרבעט און קומט אַרויס מיט אַ קליין בענקעלע. אויך די אַלמנה באַווייזט זיך. חנטשע איז נאָך פאַרטאָן אין די צימערן, נאָר קיין זאָך גייט ניט פאַרלוירן פאַר איר בליק און געהער. יאָסל וואָלט זיך גערן אַביסל דורכגעשמועסט מיט דער אַלמנה. אַ שטילע אַזאַ איז זי און איר פנים אַטעמט מיט גוטסקייט, נאָר ער האָט עס מורא צו טאָן, ווייל ניט זעענדיק זיין ווייב, פילט ער איר לעבן זיך און אַרום זיך. ס'קומען אָן צו לויפן יאָסלס בנים. מען הערט זיי שוין שפּרינגען איבער די גאַסן-טרעפּ, וואָס זענען פול מיט גריבלעך און מיט שפּאַלטן. אַז די בנים קומען אין הייפל אַרײַן, ווערט דער הויף ענגער און טומלדיקער. אויך די לופט ווערט געדיכטער פון די תימנישע שאַרפע מאַכלים און פון חנטשעס צוגערייטשע גריץ. פון איבער דער בלינדער וואַנט, וואָס טיילט אָפּ דעם הויף פון דער גאַס, לויפט אָן אַ ווינטל און קילט די הויף-שטיינער און פאַרטשעפעט זיך אַפילו צווישן די שיטערע צווייגלעך פון דעם ביימל, וואָס שטאַרצט דאָ און ניט עס בליט און ניט עס וועלקט. ס'שטייט.

וועטשערע עסט מען אויפן הייפל. ס'איז לעבעדיק און טומלדיק. נאָכן עסן זיצט מען נאָך לאַנג אינדרויסן. עזראַס ווייב, נעמה, פאַרציילט וועגן די קונים וואָס קומען צו איר קויפן גרינס. זי מאַכט זיי נאָך ווי זיי טאַפן אויס די פאַמידאַרן, ווי זיי וועגן אין דער האַנט אַ הייפטל קרויט. חנטשע ברומט אומצופרידן, ווייל זי פאַרשטייט קנאַפּ אירע כאַרכלענדיקע ווערטער און רעדט אויס פאַר דער אַלמנה אויף דער „רומענקע“, וואָס איז אַזוי פאַרטאָן מיט איר מאַן. אַז זי האָט גאַרניט קיין צייט אין הייפל אַרויסצוקומען און זיך אויך צוצוועצן אַביסל. יאָסל זיצט אַ שווייגנדיקער, ווי מחוץ דעם געזעמל. אַז חנטשע רעדט האָט ער פיינט זיך אַריינצומישן. נאָר אַז מען גיט אים עפעס אַ פרעג, ענטפערט ער אָפּ און זינקט ווייטער אַראָפּ אין זיין שווייגן. ווען ניט זיינע אויגן, קאָן זיך אויסדוכטן אַז ער דרעמלט, אַדער ער איז אַוועקגעאַנגען און נאָר על-פי-טעות איבערגעלאָזט דאָ זיין גוף. זיינע אויגן זענען וואָך, אָבער מען זעט ניט אין זיי קיין פונק פון חשק אַנטייל צו נעמען אין זיין ווייבס שמועסן, וואָס זי פירט מיט די שכנים. פון צייט צו צייט וואַרפט ער יאָ אַרײַן אַ

וואָרט, כדי צו דערווייזן, אַז ער איז וואָך, נאָר סתם האָט ער ניט וואָס צו זאָגן.

ווען ס'ווערט שוין גאָר, גאָר פינצטער, צעגייט מען זיך איבער די שטיבער. אויך דער אַלטער אויף זיין שטול ווערט נעלם. פאַרלירט דער הויף אַ טייל פון זיין לאַנדשאַפט. ווען דער הויף וויקלט זיך איין אין שלאָף קומט די אַלמנה צוריק אַראָפּ. זי האָט ליב דעם הויף אין די נאַכט־שעהן. ביינאַכט זענען אַפילו די מויערן ניט אַזוי שטום ווי בייטאַג. מען זעט ניט זייער הוילע נאַקעטקייט און זייער שימל. דער קראַן ביי דער וואַנט קאַפעט ביינאַכט שאַרפער, אָבער דאָס שטערט איר שוין ניט, זיך צוגעוויינט. אַפּטמאַל דוכט זיך איר, אַז אַזוי טריפן פון איר אין דער נאַכט אַריין אירע מחשבות. אַז די אַלמנה איז אַראָפּגעקומען און זיך צוגעזעצט, האָט זי ערשט דערפילט, אַז זי איז ניט אַליין. אויף אַ נידעריק בענקעלע איז נאָך עמעצער געזעסן.

— וואָס טוט איר נאָך אינדרויסן, עס שלאַפט זיך ניט ?

פון דער זייט פון בענקעלע קומט ניט קיין ענטפער.

— און איך האָב אַלץ געמיינט, אַז איר האַלט זיך אָן אין דער ווייבס קלייד, — גיט זי, אַביסל שפאַטיש און אַביסל ערנסט אַ זאַג, און דערביי צעלאַכט זי זיך שטיל. קיינער ענטפערט איר ניט אַפּ מיט אַ וואָרט.

— איר ווייסט, ס'געפעלט מיר אייער געוואַגטקייט. איר זייט ביי מיר צוריק אויסגעוואַקסן אין מיינע אויגן. נאָר ניט לאַזן זיך קריכן אויפן קאַפּ, נאָר ניט לאַזן! איר זייט אַ פיינער מענטש און כ'בין צופרידן וואָס כ'האָב אייך דאָ איצטער באַגעגנט.

דער קראַן מישט זיך שאַרף אַריין. טוט אַ קאַפע, מאַכט אַ פּויע און ווידער אַ קאַפע.

— רוקט אייך צו נענטער מיט אייער בענקעלע, כ'קאָן דאָך ניט שרייען איבערן גאַנצן הויף, אייער חנטשע וועט נאָך דערהערן! איר ווילט ניט, איז ניט!

אַן אַנגעברוגזטע שטייט זי אויף און גייט פאַרביי דעם קליינעם

בענקעלע. ערשט איצט באַמערקט זי, אַז דאָס איז אַ זעקל מיט אַלטע שיד, וואָס יאָסל האָט אויף ביינאַכט אַרויסגעשטעלט אין דרויסן.

צומאָרגנס האָט חנטשע פאַר דער „רומענקע“ דערציילט, אַז די אַלמנה איז ניט מיט אַלעמען. אַז זי שלייכט זיך אַרום גאַנצע נעכט איבערן הויף און רעדט מיט זיך און לאַכט צו זיך. יאָסל אָבער טראַכט אַנדערש וועגן דער אַלמנה. בחוש פילט ער, אַז ס'איז ניט אַזוי ווי חנטשע מיינט. ער ווייס ניט פאַרוואָס, נאָר ער פילט, אַז מיט אַט דער פרוי קאָן ער אַפזיצן שעהן גאַנצע און איר אויסהאַרכן. ער אַליין וואַלט קיין סך ניט גערעדט, ווייל וואָס איז דאָ אַזויפיל צו רעדן? אָבער איר, איר וואַלט ער יאָ געלאָזט זיך אויסרעדן.

וואָס שטאַרקער חנטשע באַרעדט די אַלמנה, האָט יאָסל איר מער גערן און שעצט זי מער. יאָסל ווייזט עס מיט גאַרניט אַרויס, אָבער די אַלמנה פילט יאָ. זי כאַפט עס אַפטמאָל אַרויס פון זיין בליק, ווען דער בליק פאַרהאַלט זיך לענגער אויף איר פנים.

ביינאַכט האָט יאָסל געהערט ווי די אַלמנה איז ווידער אַראָפגעקומען אין הויף אַריין. אויך אים האָט עפעס גענומען אַרויסציען. האָט אים אָבער דער ווילן ניט געסטאַיעט. לעבן אים איז חנטשע געלעגן און אַפילו אַ שלאַפנדיקע איז זי אויך געווען אַ באַלעבאַס איבער זיינע טואונגען.

איינמאָל אָבער האָט ער זיך יאָ אַנגענומען מיט מוט און איז אַרויסגעגאַנגען. אַן חשבונות און אַן לאַנגע טראַכטענישן האָט ער עס געטאָן, ס'איז געשען אַזוי פשוט. דער פאַרלאַנג איז צו אים געקומען אַ פאַרטיקער, אַ רייפער.

איז ער אויפגעשטאַנען און זיך באַמיט צו פאַרהאַלטן זיך ווי אַמשטילסטן, אָבער ווי שטענדיק, ווען דאָס באַוויסטזיין און דער ווילן זענען צו עפעס אַנגעשטרענגט, דווקא דעמלט גיט מען אַ שטויס אַ בענקל. יאָסל בלייבט אַ פאַרציטערטער שטיין, נאָר חנטשע האָט זיך פון דעם רעש ניט איבערגעוועקט. אַרויסקומענדיק האָט ער אָבער קיינעם ניט געטראָפן. דער הויף איז געווען פוסט און שוואַרץ, נאָר דער קראַן האָט געציילט זיינע טראָפן איבער די גליטשיקע שטיינער און אויפן ביימל.

מזלות

האָט עפעס אַ נאַכט־פּוּיגל געפּאַטשט מיט די פּליגלען. יאָסל האָט זיינע בליקן אָנגעהאַנגען אויף דער אַלמנהס פענצטער אָבער אויך זיי, ווי די נאַכט, זענען געווען שוואַרץ. איז ער צוריק אַריין און אין דרויסן פאַר דער שוועל האָט אַ דינע בענקעניש נאָך לאַנג זיך אַרומגעבלאַנקעט. שפּעטער, אַז די אַלמנה פּלעגט זיך אַמאַל צוזעצן אין אַ פאַרנאַכט לעבן חנטשעס טיר, האָט יאָסל די אויגן אָפּגעקערט. ניט געקאַנט זיך אַנטרעפּן מיט איר בליק, אָבער אַז אין אַ קורצער צייט אַרום, האָט זיך די אַלמנה פּלוצעם פּונעם הויף אַרויסגעצויגן, האָט עס קיינער ניט אַזוי אָפּגעפּילט ווי יאָסל. ערשט איצט האָט ער פאַרשטאַנען, אַז ער האָט עפעס פאַרלוירן, אַז ער איז מיט עפעס אַרעמער געוואָרן. די נאַקעטע שויבן פּון דער אַלמנהס צימער האָבן שטיל אַראָפּגעקוקט אין הייפּל אַריין, און דאָס הייפּל האָט זיך זיין לעבן געלעבט.

ווי דער ים מיטן הימל...

פון אַרומרייסן זיך מיט די קונים ביים פיש-געשטעל, וואָס זי האָט געהאַלטן ניט ווייט פונעם אַלטן טורעם-זייגער, האָט קיילע באַקומען אַ רויע שטים. פון אירע קליידער האָט זיך געטראָגן אַ פאַרדעמפטער ריח פון פיש און פון וואַסער-געוויקסן. אין די ניט צעקעמטע האָר, וועלכע האָבן זיך אַרויסגעריסן פון אונטערן אויסגעבליאַקעוועטן קאַפּ-טיכל, האָט מען שטענדיק אַנגעזען פיש-שופן.

אַ שווער לעבן האָט קיילע געהאַט. זי האָט געשלעפט דעם עול פון פּרנסה, ווייל דער מאַן איז געווען אַ קאַרטן-שפּילער — ניט געדאָהט פאַר דער שטוב און ניט פאַר די קינדער — פּערעלע און דעם קליינעם מענדעלע. מענדעלע איז געוואָקסן ווי אַ ווילד געוויקס. ער איז געווען שטיל און אַריינגעטאַן אין זיך. מען האָט אים אין שטוב, ווי ניט אַנגעזען. אויך אין געסל אַזוי. ער איז ניט אַרומגעלאָפּן, ניט אַנטייל גענומען אין טומלענ-דיקע שפּילערייען, וואָס די קינדער פונעם געסל, האָבן צוגעטראַכט. געשפּילט האָט ער זיך כמעט אַליין מיט די גרויסע לאַדקעס, וואָס זענען פאַרבליבן פון די אַראַבישע פישער, וועלכע האָבן אַמאָל באַוווינט דאָס געסל. די לאַדקעס האָבן זיך געוואַלגערט אויף אַ שטיינערדיק פּלעצל, ניט ווייט פון ים-ברעג. פון טייל לאַדקעס איז פאַרבליבן בלויז דער אייזערנער, זשאַווערנדיקער סקעלעט און ביי אַנדערע האָט מען נאָך אַנגעזען די הילצערנע ווענטלעך.

ניט איינמאָל האָט מענדעלע ביי זיך געטראַכט, אַז ווען ער וועט גרעסער ווערן, וועט ער נעמען איינע פון די לאַדקעס און אַרויסלאָזן זיך איבערן ים. די קינדער פון געסל וועלן שטיין ביים ברעג און פול מיט

התפעלות קוקן ווי ער רודערט אַוועק און דערווייטערט זיך געשווינד. ער וועט צו זיי פאָכען מיט א האַנט און זיי וועלן אים אָפענטפערן. דערנאָך, ווען ער וועט זיך אומקערן צום ברעג און די קינדער וועלן אים אַרומרינגלען, וועט ער זיי דערציילן, אַז ער איז געווען מיט זיין שיפל דאָרט וווּ דער ים מיטן הימל גייען זיך צונויף.

**
*

דאָס הויז, אין וועלכן מענדעלע מיט זיינע עלטערן האָבן געווינט, איז ווי אַלע הייזער פון דעם אַלטן יפוער געסל, געשטאַנען האָרט ביים ברעג פון ים. אין אונטערשטן טייל פונעם הויז האָבן זיך כסדר אַנגעשלאָגן די ים-כוואַליעס. דעריבער איז צו דער הינטער-וואַנט געווען צוגעבויט א משופעדיקע ביוואַנט פון גרויסע שטיינער, כדי דאָס הויז זאל אויסהאַלטן דעם כוואַליע-דרוק און זאל ניט צעפרעסן ווערן פון דער נעץ. די שטיינער, באַדעקטע מיט אַ לאַנג-יעריקן גרינעם שימל-פלוש, האָבן אויס-געזען מעכטיק און צוגעגעבן דעם הויז אַן אויסזען פון א פאַרציטיקער פעסטונג. פון פאָרט איז עס געווען א געוויינטלעכע אַראַבישע געביידע, וואָס איז מיט די געשפאַלטענע ווענט, מיט די חושכדיקע, האַלב-געוועלבעטע קאָרידאָרן, ענלעך געווען צו א פאַרלאָזענער חורבה. מען האָט געהאַט דעם איינדרוק, אַז אַט-אַט צעפאַלט זיך עס. אָבער אויך דאָס איז געווען אַן אויסדאַכטונג.

זייער וווינונג איז באַשטאַנען פון איין גרויס און לענגלעך צימער מיט א פאַרקייילעכדיקטן, הויכן סופיט און מיט א פאַדלאַגע פון גריין-רויטע באַלאַטן, וואָס לרוב זענען זיי געווען געשפאַלטן און געהאַט אויסריסן. דאָס צימער — פאַרטונקען אין גרויקייט, האָט דערמאַנט אין ערב-טאָג-ליכט, ווייל דאָס גרויסע פענצטער איז ניט דירעקט אַרויסגע-גאַנגען צום דרויסן, נאָר אין קאָרידאָר אַריין — און צום לענגלעכן קאָרידאָר איז דאָס ביסל טאָג-ליכט אויך ניט אַזוי גרינג צוגעקומען. דאָס צווייטע — אויף דער אַנטקעגנאיבערדיקער וואַנט, איז געווען א קליין,

קילעכדיק פענצטערל און האָט אַרויסגעקוקט, ווי אַן אויג אַן א ברעם, צום ים. אויך אין דעם פענצטערל איז מער אַריינגעדרונגען דער רעש פון די כוואַליעס, ווי דער אָפּגלאַנץ פונעם טאָג. דעריבער האָט סיי בייטאָג און סיי ביינאַכט געברענט אַן עלעקטריש לעמפל און אַז מען איז געזעסן א לאַנגע צייט אין צימער, האָט זיך אויסגעדוכט, אַז אויף דער וועלט האָט זיך געשטעלט איין צייט, וואָס איז ניט טאָג און ניט נאַכט.

די האַלב־טונקלקייט איז געווען ווי א דריט וועזן, וועלכעס מען קאָן ניט אַנטאָפּן, ניט אַרויסרעדן צו דעם א וואָרט, אָבער מען איז געצווונגען דערמיט צו געפינען זיך אונטער איין דאָך. די מוטנע גרויקייט האָט זיך אַרום אַלץ און אַלעמען אַרומגעוועבט, צו אַלץ זיך צוגעקלעפט און אַלץ אַדורכגעדרונגען. אַז פּערעלען פּלעגט אויסקומען צו גיין אין מכלת איינצוקויפן, האָט זי זיך געוונדערט וואָס אין דרויסן איז דאָ אַזויפיל זון־ליכט, אַזויפיל בלויקייט.

אין דעם זעלבן בנין, פון פאַרנט, האָט זיך געפונען א „קאַפּע־הויז“ איבער וועלכן ס'איז געהאַנגען א שילדל מיט צוויי בלויזע מגן־דודן און מיט אַן אויפשריפט אין העברעיִש און אַראַביש: „קפה מולדת“. דאָס „קאַפּע־הויז“ האָט זיך געפונען אין א טונקלער נישע, וואָס האָט פריער געדינט פאַר א סקלאַד פון אַלטע, אָפּגענוצטע פישער־נעצן, ברעטער, שרויפן און פון פעסער סמאַלע. דאָס „קאַפּע־הויז“ האָט נאָך געהאַט א „גערטנדל“, אַן אַרומגעצוימט שטיקל פּלאַץ, מיט א דעכל פון ראַגאָזשעס. אין „גערטנדל“ זענען געשטאַנען אויסגעשטעלט א צענדליק נידעריקע און שטאַרק אָפּגעקראַכענע טישלעך, מיט נאָך נידעריקערע בענקעלעך, מיט געזעסן פון געפּלאַכטענע שטריק און זענען שטענדיק געווען באַזעצט מיט פאַרט־אַרבעטער, טרעגערס, בעל־מלאכהס און סתם ליידיקייער, וואָס מ'האַט ניט געוואָסט מיט וואָס זיי פאַרנעמען זיך. מען האָט דאָרט א סך גערויכערט, א סך געליאַרעמט ביים שפּילן „שעשבעש“ און אין קאָרטן. מען האָט געזען קאָזע פון קליינע שעלעכלעך און זיך געשאַלטן אויף קולי־קולות מיט יידישע און אַראַבישע קללות און אין דעם גאַנצן גערודער האָט א ראַדיאָ־קעסטל אַריינגעבויערט זיינע צעצויגענע טענער.

דארט ביי די טישלעך, איז אויך געזעסן מענדעלעס פאטער — גאָדל. מענדעלען איז ניט איינמאל אויסגעקומען אַריינצוגיין אין דעם „גערטנדל“ פון „קפה מולדת“, כדי צו זאָגן דעם טאָטן, אַז די מאַמע רופט אים, אַז די מאַמע באַדאַרפט אים. אויך דאָסמאַל איז ער געגאַנגען. אַבער צוקומענדיק צום פאָטער, האָט מענדעלע פאַרגעסן נאָך וואָס ער איז דאָ אַהערגעקומען. גאָדל האָט דעם קליינעם ניט באַמערקט, ער איז געווען אַריינגעטאָן אין דער שפּיל. איז מענדעלע געשטאַנען און אויס-געוואַרט. ער האָט געקוקט מיט פאַרדראָס און מיט קנאה אויף די מיטשפּילער, וואָס האָבן אַרומגערינגלט דאָס טישל, פונקט ווי זיי וואָלטן שולדיק געווען, וואָס דער טאָטע זיינער זעט אים ניט, וואָס דער טאָטע קומט אַזוי זעלטן אַהיים און גייט ניט אַרויסהעלפן דער מאַמען אין מאַרק אַריין. וואַרטנדיק אַזוי, האָט זיך אים פאַרוואַלט, אַז דער טאָטע זאָל אַוועקוואַרפן די קאַרטן, אים אָננעמען פאַר אַ האַנט און אַרויסלאָזן זיך אויף אַ שפּאַציר, לענגאַויס דעם ים-בערג. אָדער אין צענטער שטאַט, דאַרט וווּ עס איז אַזוי ליכטיק ביינאַכט, וווּ עס טראָגן זיך פאַרביי אויטאָס, אויטאָבוסן און וווּ עס איז אַ געדראַנג פון מענטשן אויף די טראַטוואַרן. און ער זאָל ביי אַיינעם פון די קיאָסקן פאַר אים קויפן אַ צוקערל אויף אַ שטעקל, ווי ער האָט עס אַמאל געטאָן. מענדעלע דערמאַנט זיך ווי ניט איינמאַל האָט אים דער טאָטע אַרויפגעזעצט אויף דער פלייצע און מיט אים אַרומגעק-ראַכן איבערן געסל. אַן אַנדערש מאַל האָט דער טאָטע אים אַריינגענומען צו זיך אין בעט און זיך מיט אים אַרומגעשפּילט, ביז די מאַמע האָט זיי ניט אַרויסגעטריבן צו גיין עסן. אַמבעסטן האָט מענדעלע ליב געהאַט אַט דאָס שבתדיקע אַרומקאַמאַנדעווען אין טאַטנס בעט. ניט צו וויסן פאַרוואָס האָט דאָס אַלץ אויפגעהערט. אַנשטאַט אין שטוב, זיצט דער טאָטע אין „גערטנדל“ און וואַרפט מיט די קאַרטן, רויכערט איין פאַפּיראַס נאָכן אַנדערן און זופט פון קליינע טעפעלעך. אַן אים, מענדעלען, האָט ער אינגאַנצן פאַרגעסן, אַפילו צווישן זיינע קניען נעמט ער אים ניט אַריין. אַט שטייט ער שוין אַ לאַנגע צייט און וואַרט און ער ווייסט ניט צי זאָל ער דעם טאָטן אַ צי טאָן פאַר אַן אַרבל, אָדער אים פשוט

א רופ טאָן. אָבער מענדעלע טוט ניט דאָס און ניט יענץ. אַז גאָדל דערזעט אים ענדלעך, פּרעגט ער נאָר אויס, וואָס ער האָט צו זאָגן און שיקט אים באַלד אָפּ צוריק אין שטוב און שוין, און מער גאַרניט. ווידער די קאַרטן, ווידער איז דער טאַטע פאַרטאָן אין שפּיל.

**
*

די ווירטשאַפּט אין שטוב האָט געפירט פּערעלע. פּערעלע האָט געהאַט א שוואַכלעכן אויסזען. מאַגער, ווי איר מאַמע איז עס געווען מיידלווייז, אָבער ענדלעך איז זי גיכער געווען צום פּאַטער. געהאַט גאָדלס ברוינע אויגן מיט זיין ווייסער הויט, אויך דעם תאוהדיקן אויסשניט פון די ליפּן — ווי ביי גאָדלען, און טאַקע: זי איז ביי אירע זעכצן יאָר שוין ניט איינגעזעסן אין שטוב, געלאָפּן צו די טאַנץ־פלעצער, וואָס האָבן זיך געמערט אין שטאַט און שטילערהייט, אויסער דער שטוב אָפּילו זיך געפאַרבט די ליפּן.

אַממע־רסטן האָט זיך מיט מענדעלען פאַרנומען פּערעלע. זי האָט אים געוואָשן, עסן געגעבן, מיטגענומען איינצוקויפּן און ניט זעלטן פּלעגט זי אָפּרייסן עטלעכע פּיאַסטער און אים מכבד געווען מיט א פּאַלאַפעל, אָדער גלידה. פאַר אים האָט זי זיך אָנפאַרטרויט, וועלכער בחור עס געפּעלט איר און טיילמאַל אים אויסגענוצט, ער זאָל אַוועקטראַגן א בריוול צו דעם, אָדער צו יענעם יינגל. אַז ער פּלעגט צוריקברענגען אַן ענטפּער און אויב דער ענטפּער איז איר געפּעלן געוואָרן, פּלעגט זי אים אַרומכאַפּן און אויסקושן זיינע באַקן.

**
*

אַז מ'האַט מענדעלען געטריבן אין בעט אַריין, איז ער ניט גלייך איינגעשלאַפּן, נאָר אָפּגעוואָרט דעם טאַטנס אַנקום פון גאַס. אויך קיילע און פּערעלע האָבן אויף אים אויסגעקוקט, כאַטש קיינס פון זיי האָט דאָס

ניט אַרויסגעוויזן. קיילע האָט ווי פאַרגעסן די טיר צו פאַרריגלען, פּערעלע האָט דאָס ליכט געלאָזט ברענען. האָט עס אויסגעזען, ווי אויך דאָס עלעק-טרישע לעמפל וואָלט עמעצן אָפּגעוואָרט. אָפּילו ווען פּערעלע האָט שוין יאָ פאַרלאָשן דאָס לעמפל, איז די טיר ווייטער געבליבן ניט געשלאָסן. די פּינצטערניש האָט מיט איר גאַנצער קראַפט זיך צעלייגט איבער אַלעם, אַזוי אַז די שטוב האָט באַקומען אין מענדעלעס אויגן אַן אויסזען פון יענער באַרג-אויסהוילונג, אין וועלכער די קינדער פונעם געסל האָבן אים געהאַט מיטגעשלעפט, און אין וועלכער עס האָבן זיך געוואָלגערט שאַרבנס און ביינער...

ס'רוב איז אויך מענדעלע איינגעשלאָפן ניט דערוואָרטנדיק זיך אויפן פּאַטער. נאָר טיילמאַל האָט ער אים יאָ געזען ווי ער גנבעט זיך אַריין אין דער שטוב, ווי ער זוכט אין די טעפּ און ווי ניט אַלע מאָל געפינט ער דאָרט עפעס צום עסן. אַז ער געפינט ניט, קריכט ער אַ ברוגזער אַריין אין בעט און דרייט ויך לאַנג ביז ער ווערט אַנטשלאָפן.

עס האָט זיך אָבער געטראָפן, אַז גאָדל איז בכלל ניט געקומען אַהיים. אין איינער אַזאַ נאַכט האָט זיך דער קליינער איבערגעוועקט. ס'האַט זיך אים אויסגעוויזן, אַז די שטוב וועט באַלד אונטערגיין, אַז די כוואַליעס, וואָס זייער גערויש איז צו אים דערגאַנגען דורכן קליינעם פענצטערל, וועלן זיך אין שטוב אַריינרייסן און אַלץ פאַרפלייצן, פון אַלץ אַ תל מאַכן. ער האָט געוואָלט שרייען, רופן צו הילף און ניט געקאַנט קיין קלאַנג אַרויסברענגען. דער חושך פון דער נאַכט האָט אים געהאַלטן פעסט אַרומגעקלעמט. ער האָט זיך געפילט ווי מען וואָלט אים אַריינגעזעצט אין אַ טונקל פעסל, אין וועלכן ניט נאָר וואָס מען קאַן זיך ניט פריי באַזעגן, נאָר דאָס עטעמען קומט אויך אַן שווער. פאַר זיינע אויגן האָבן גענומען אַדורכשוועבן בילדער. זיי זענען געקומען אָפּגעריסן, אָבער זיי האָבן אין אים ביסלעכווייז די שרעק איינגעשטילט: אַט זעט ער דאָס שילדל פון „קפה מולדת“, און אַט — די לאַדקעס אויפן פּלעצל און דאָ ווידער דער מאַמעס מאַרק-געשטעל מיט לעבעדיקע פיש אין די בעקן. איין פיש האָט אין פּיסקל געהאַלטן פּערעלעס אַ ברייול, וואָס זי האָט אים,

מענדעלען, געגעבן ער זאל עס אפטרעגן צו א בחור. די אנדערע פיש זענען נאכגעשווימען און געוואלט דאס בריוול ארויסכאפן, נאָר דער פיש האָט זיך געווערט. מענדעלען האָט עס אזוי געוויילט, אַז ער האָט אַרייַנגעשמיכלט אין דער נאַכט. צום סוף איז געקומען די מידקייט, אַלע פּאַנטאַזיעס און בילדער אָפּגעמעקט און פּאַרפּרושעט זיינע אויגן מיט שלאָף. אַן אנדערש מאָל, אויך ביינאַכט איז עס געווען, האָט זיך דורכן אָפּענעם פענצטערל דערטראָגן פון ים-ברעג א געיאַמער, וואָס איז געקומען צוזאַמען מיטן כּוואַליע-פּליעסק. מענדעלען האָט צוערשט געמיינט, אַז דאָס פּייפט אזוי א שייף פּונדערווייטן, איידער זי דערנענטערט זיך צום פּאַרט. דאָס יאַמערן, וואָס ער האָט געהערט, איז דערווייל געוואָרן שוואַכער און איז געקומען מיט לענגערע איבערייסן. מענדעלען האָט צוגעשטעלט צום פענצטערל א בענקל און זיך צוגעהערט. קיילע איז שוין, ווי געוויינטלעך, געשלאָפּן און פּערעלע איז נאַרוואָס געהאַט צוריקגעקומען פון דער שטאַט. זי האָט מיטגעבראַכט א ראָזלעך ניילאַן-שאַליקל און זיך עס צוגעמאַסטן צום האַלדז, צו די האָר, צו דער טאַליע און צוגעברומט א שטילן ניגון. מענדעלען, וועלכער איז די גאַנצע צייט ניט אָפּגעטרעטן פון פענצטערל, איז אַראָפּ פון בענקל, צו צו דער שוועסטער און זי אַנגעכאַפט ביי א האַנט :

— פּערעלע, הערסט ? !

דער קליינער האָט זי געשלעפט צום פענצטערל. צוערשט האָט פּערעלע אויסער דעם ים-גערויש גאַרניט ניט געהערט, אָבער צווישן אייַן כּוואַליע-אַנלויף און א צווייטן, האָט זי גענומען אונטערשיידן א מין געוויי. האָט זי זיך שטיל פּאַנאַדערגעלאַכט, כדי קיילען ניט איבערצווועקן :

— וואָס זאַל איך הערן ? א קאַץ מיאַוקעט און מער גאַרניט.

ווען פּערעלע האָט זיך שוין געהאַט אויסגעטאַן און אַרויף אויף איר געלעגער, איז מענדעלען באַרוועט, בלויז אין העמדל אַרויס פון שטוב און אַוועק צום ים-ברעג. ער האָט דאָס קעצל לייכט אָפּגעפּונען. עס איז געלעגן אַן כּוחות, אויסגעשמירט מיט נאַסן זאַמד. מענדעלען האָט עס אויפּגעהויבן און אָפּגעשווענקט אין ים-וואַסער. א שטיקל לבנה איז

אַרויסגעקומען פון אונטער א לייכט, זומערדיק וואַלקננדל. דער הימל האָט זיך צעהעלט, אויך דער ים איז העלער. געוואָרן, אָבער נאָך מערער פון אַלץ האָט געלויכטן די פייכטע, ווייסע פעל פונעם קעצל. מענדעלע האָט דאָס קעצל צוגעדריקט צו זיך. זיין העמדל איז אים געוואָרן פייכט. דאָס קעצל האָט אויפגעהערט צו ציטערן.

**

אַז גאַדל האָט זיך איינמאַל דריי טעג און דריי נעכט ניט באַוויזן אין שטוב, האָט קיילע באַשלאָסן, אַז ס'איז שוין די העכסטע צייט זי זאָל צו דעם מאַכן א סוף. לאַזן עס זאָל זיך ווייטער אַזוי ציען איז זי ניט מסוגל געווען צוליב זיך אַליין, צוליב די קינדער און צוליב דער „וועלט“. אָבער זי האָט ביי זיך בשום אופן ניט געקאָנט פועלן, אַז זי זאָל אַריבער-טרעטן די שוועל פון דער „טומאה“, ווי עס האָט ביי איר געהייסן דאָס „גערטנדל“ פון „קפה מולדת“. אין „גערטנדל“ אַריין האָט זי שטענדיק געשיקט מענדעלען און אויך דאָסמאַל, ווען זי איז אויפגעשטאַנען און געזען, אַז דאָס בעט פון איר מאַן שטייט ווידער ניט באַרירט, האָט זי אויפגעוועקט דעם קליינעם און אים געזאָגט:

— כאַפּ זיך אַריין צום טאַטן און זאָג אים, אַז ער זאָל זיך מער ניט וואַגן צו באַווייזן. ער זאָל גיין וווּ ער וויל, נאָר מער אין שטוב ניט קומען. איך וועל מער פאַר אים ניט האַרעווען, גענוג!

קיילעס רייד, וועלכע זי האָט זיך געסטאַרעט אַרויסצוזאָגן ווי ווייט מעגלעך מיט א געמאַכטער רואיקייט, זענען אין מענדעלען אַריינגע-דרונגען און אים וואַך געמאַכט. ער האָט אינגאַנצן קלאָר נאָך ניט פאַרשטאַנען וואָס די מאַמע מיינט, אַז דער טאַטע זאָל אין שטוב ניט קומען און אַז זי וועט פאַר אים ניט האַרעווען, אָבער מענדעלע האָט געפילט, אַז עפעס גרייט זיך א שלעכטע זאָך פאַרן פאַטער. ער האָט זיך גענומען אַנטאָן. די קאָץ, וועלכע איז געלעגן אונטער זיין בעטל, איז — דערפילנדיק א באַוועגונג — אַפּערגעקומען, זיך אויסגעצויגן און גענומען רייבן די פעל

אן זיינע נאקעטע פיס. מענדעלע האָט זיך ניט געאיילט. עפעס האָט זיך אין אים אַנטקעגנגעשטעלט און אים צוריקגעהאַלטן פון צו גיין אין „גערטנדל“ און זאָגן דעם טאַטן וואָס די מאַמע האָט באַפוילן. אָבער דווקא איצט האָט ער מער, ווי ווען ניט איז אָן אַנדערש מאָל, געוואָלט זען דעם טאַטן, שטיין אין זיין מחיצה, צוקוקן זיך ווי ער ציט אַריין דעם רויך פון אַ פאַפּיראַס און ווי ער לאָזט אים פאַמעלעך אַרויס, ווי ער טיילט אַ קאַרט און נעמט אַ קאַרט, ווי ער הייבט אויף צו אים אַ פאַר רויטע, ניט אויסגעשלאָפּענע אויגן. איז ער אַוועק אויספירן די שליחות.

קיילעס באַקן האָבן זיך פאַרפלאַמט, ווי זי וואָלט נאַרוואַס אַוועק פון דער בראַט־פּאַן. גרייטנדיק זיך אין מאַרק אַריין, האָט זי אויף זיך אַרויפגעצויגן דעם פאַרטוך און אַרומגענומען די האָר מיטן טיכל, דערביי האָבן זיך אירע ליפּן באַווויגן, ווי זי וואָלט זיך מיט עמעצן דורכגעווערטלט. פּערעלע, האָט הערנדיק וואָס עס קומט פאַר, זיך ניט געאיילט מיטן אַרויסקריכן פון בעט. אירע אויגן האָבן געבלאַנדזשעט איבער די בילדער־אויסשניטן פון די קינאַזשורנאַלן, וועלכע זענען געווען פאַנאַנדער־געקלעפט אויף דער וואַנט נעבן איר בעט. זיי זענען איצט געווען אין אַ צו גרויסער סתירה צו דעם אַלעם וואָס האָט זי אַרומגערינגלט, צו דעם אַלעם וואָס זי האָט געפילט. זי האָט צו זיי געקוקט און ווי ניט געזען. מענדעלע האָט זיך לאַנג ניט געזוימט. צוריקגעקומען איז ער מיט גאַרניט.

— מען האָט דאָרט דעם טאַטן שוין ניט געזען עטלעכע טעג. קיילע האָט די ידיעה אַראַפּגעשלונגען אָן ווערטער. ווען זי האָט שוין געהאַלטן ביים אַרויסגיין אין גאַס אַריין, האָט זי זיך אויסגעדרייט צו די קינדער און אַ זאָג געטאַן:

— איר וועט זען, קינדער, וואָס פאַר אַ שוואַרץ יאָר „ער“ וועט דאָס ביי מיר האָבן. זאָל ער זיך נאָר באַווייזן!

אָבער גאַדל האָט זיך ניט באַוויזן. ניט אין דעם טאַג און ניט אין אַ וואַך אַרום.

גאַדלס נעלם ווערן האָט זיך אין שטוב אויבערפלעכלעך ווי ניט

אנגעזען. קיילע האָט דאָס אויפגענומען ווי אַן אומפאַרמיידלעכע שטראַף פֿון גאָט, א שטראַף וואָס איז איר געקומען ניט צו וויסן פֿאַר וועלכע זינד. קיילע האָט איר בראַך איינגעוויקלט אין א שווייגן.

**

אין געסל האָט זיך פֿאַרשפּרייט א קלאַנג, אַז מענדעלעס טאַטע, גאָדל, איז אַוועק, יורד געווען. פֿונוואַנען דער קלאַנג האָט זיך גענומען, איז ניט געווען צו וויסן, ווייל קיילע האָט וועגן דעם מיט קיינעם ניט גערעדט, אָבער אַלע אין געסל האָבן דאָס געוויסט צו דערציילן.

גאָדלס בעט, איז געוואָרן פֿאַראַמאַל בולט. מען האָט עס געמוזט, צי מען האָט געוואָלט, צי ניט, זען, פֿילן: ביים אויפשטיין און ביים לייגן זיך, אין א שבת און אין א געוויינטלעכן טאָג. ס'איז געשטאַנען זייטיק און דאָך איז די שטוב מיט דעם פֿול געווען.

ביי מענדעלען האָט דעם טאַטנס בעט מיט א פייה פֿון א שיף־סירענע געהאַט עפעס גאָר א נאַענטע שיכות. וויפל מאָל זיין אויער האָט אַזאַ דורכנעמענדיקן פייה אויפגעכאַפט, דורכן קליינעם פענצטערל, האָבן זיינע בליקן זיך געצויגן צום ווינקל, וווּ דאָס בעט איז געשטאַנען. און אַז איינמאַל האָט ער געטראָפֿן ליגן די קאַץ א צונויפגעדרייטע און שלאָפנדיקע אויפן טאַטנס בעט, האָט עס אים אַזאַ ברי געטאַן, אַז ער האָט זי מיט רציחה אַראָפגעשליידערט. די קאַץ איז פֿון גרויס אַנגסט געבליבן שטיין און אים אַנגעקוקט, ווי זיך ניט צוגעגלויבט, אַז דאָס האָט ער, מענדעלע, זי אַזוי געשלאָגן און פֿאַרטריבן. מענדעלע האָט אָבער ניט געזען איר בליק, ער האָט זיך גענומען אויסגלייכן די דעק: ווען דער טאַטע וועט צוריק־קומען, זאָל ער זען, אַז קיינער האָט זיין געלעגער ניט אַנגערירט. און אַז דער טאַטע וועט צוריקקומען, וועט ער אים ווידער אין די שבתדיקע פֿרימאַרגנס אַריינעמען אין בעט און זיך מיט אים לאַנג, לאַנג אַרומשפּילן. פֿערעלע וועט אַזש מקנא זיין. אַז די מאַמע וועט רופן צו גיין עסן, וועט מען זיך ניט וויסנדיק מאַכן און ווייטער אַרומקאַמאַנדעווען... און פֿאַרנאַכט,

נאכן שבתדיקן אפרו, וועט מען זיך ארויסלאזן, צוזאמען מיט די אנדערע
שכנים פון געסל אויף א שפאציר, וועט ער ווידער זיצן הויך, הויך אויף
דעם טאטנס אקסלען און די מאמע וועט לאכן און זיך אנרופן צום טאטן:
— גאָדל, גיב אַכטונג, ס'קינד קאן נאָך אַראָפּפאַלן!

און פערעלע וועט זיך אריינמישן:

— אזא גרויסן יינג דארף מען נאך טראַגן אויף די אַקסלען? שוין
זאַלטו אַראָפּגיין פון טאַטנס פלייצעס!
אַז דער טאַטע וועט קומען...

**

די שטימונג אין שטוב האָט זיך גענומען אביסל אויסלייטערן ווען
פערעלע האָט קיילען אַנגעזאָגט, אַז זי גרייט זיך חתונה האָבן און אין
איינעם פון די שבת־פאַרנאַכטן געבראַכט איר בחור אין שטוב אַריין.
דער בחור איז ניט געווען קיין אנדערער ווי נחום דער פריזירער, מיט
וועלכן מענדעלע האָט געהאַט געטראָפן זיין שוועסטער זיך אַרומהאַלדזן
אינעם פינצטערן קאַרידאַר.

נחום איז געווען א נידעריק־געוואַקסענער, א דאַרער און א שטאַרק
באַהאַרטער. אפילו פון די נאַז־לעכער און פון די אויערן זענען ביי אים
אַרויסגעראַכן בינטלעך האָר און אַלעמאַל איז ער געווען שלעכט אויס־
ראַזירט. ביים רעדן איז אים דער האַלדז־קנאַפּ גיך, גיך אַרויף און אַראָפּ
געלאָפּן, כאַטש רעדן האָט ער דווקא גערעדט פאַוואַליע, א וואָרט צו א וואָרט
געלייגט. אויך זיינע באַוועגונגען זענען געווען סטאַטעטשנע. ער איז קיילען
געפעלן. מען האָט אָפּגעשמועסט א חתונה. קיילע האָט געוואַלט א שטילע
חופּה. פערעלע און נחום אָבער האָבן דווקא געוואַלט א חתונה מיטן
פולן קנאַק: אין א זאַל, מיט בלומען, מיט א וועלאַן. נחום איז באַשטאַנען
אויף זיינס:

— איינמאַל האָט מען חתונה וויל איך, אַז עס זאַל זיין וואָס

מזלות

צו געדענקען. איך ווייס — האָט ער צוגעגעבן — אַז קיילע האָט ניט קיין געלט, איז איכל שוין וועגן אַליץ זאַרגן. זאָל זיך קיילע ניט איבערנעמען! האָט ער אין איר אַריינגעטענהט, רעדנדיק צו איר אין דער דריטער פּערזאָן, וואָס עס איז קיילען גאַר געפעלן.

מענדעלע איז גראַד ביי דער באַגעגעניש אין שטוב ניט געווען. ווען ער איז צוריקגעקומען, האָט ער שוין נחומען ניט געטראָפּן. אויפן טיש זענען נאָך געשטאַנען די קעלישקעס און רעשטן פון פּאַרבייסעכין. פּערעלע האָט אים גענומען טוליען צו זיך און דערביי דערציילט, אַז זי האָט חתונה, אַז זי וועט טראָגן א ווייס קלייד מיט א וועלאַן און ווייסע פּאַנטאַפּל אויף היכע קנאַפּל. מענדעלע האָט זיך צעטומלט און זיך געריסן פון דער שוועסטערס הענט.

**

אויפגעוועקט האָט זיך מענדעלע צוליב דער קאַץ, וואָס איז צו אים אין בעטל אַריינגעקראַכן. קיילע איז שוין אין שטוב ניט געווען. דאָס ערשטע וואָס מענדעלען האָט זיך געוואָרפן אין די אויגן אַריין, איז געווען א ווייס ליילעך, וואָס איז אַראַפּגעהאַנגען פון א שנור און די שטוב ווי אין צווייען צעטיילט. ער איז אַראַפּ פון בעטל, אַביסל פּאַראַרצט דאָס ליילעך און דערזען ווי אין טאַטנס בעט זענן געלעגן פּערעלע מיט איר מאַן. זיי זענען געשלאָפּן. נחום האָט געהאַט א פּאַנאַנדערגעשפּרייטן אַרעם און אויף אים, נאָענט צו זיין האַריקער ברוסט, האָט גערוט פּערעלעס קאַפּ. אירע האַר זענען געווען צעוואָרפן. א טייל פון זיי האָבן אַנגערירט נחומס נאָז און מויל. פונעם אַטעם האָבן זיך די האַר אונטערגעהויבן. נחומס אַטעם איז געווען שאַרף און רעגלמעסיק און זיך אַריינגעשניטן אין דער שטוב־שטילקייט. פּערעלעס אַטעם האָט מען כמעט ווי ניט אַנגעהערט. מענדעלע האָט זיך דערפילט אַפּגענאַרט. ער האָט זיך ניט געקאַנט שענקען וואָס מען האָט דעם טאַטנס בעט פּאַרכאַפּט. ער האָט זיך געשעמט מיט דער שוועסטערס האַלב־נאַקעטקייט. ער האָט זי קיינמאַל פּריער אַזוי

ניט געזען און ס'איז אים געווען דערווידער צו קוקן אויף איר. אָבער נאָכמער דערווידער איז אים אויסגעקומען נחום, וועלכער האָט זיך אזוי ברייט צעשפרייט, ווי דאָס בעט וואָלט געווען זיין אייגנס.

מענדעלעע האָט דאָס פאַרבויעגענע ליילעך אַרויסגעלאָזט פון זיינע הענט און געבליבן שטיין, ניט וויסנדיק וואָס צו טאָן מיט זיך. דאָס קעצל האָט זיך שטיל צו אים צוגעשאַרט. מענדעלעע האָט זיך דערפרייט. ער האָט עס אונטערגעהויבן. דאָס קעצל האָט זיך מיט ווייכער נאָכגיבלייט איבערגעגעבן אין זיין רשות. מענדעלעע איז מיטן קעצל אַרויס צום ים־ברעג. די כוואַליעס האָבן מיט פרימאַרגנדיקער קילקייט געשווענקט זיינע באַרוועסע פיס. א טשאַטע מעוועס האָבן זיך אָנגעטראָגן, אַראַפּגעלאָזט זיך נידעריק צום ים, געפאַטשט מיט די ווייסע פליגל איבערן וואַסער, זיך אויפגעהויבן מיט רעש, געשריי, פליגל־פלאַטער און אַוועקגעפלוויגן. מענדעלעע האָט זיי נאָכגעקוקט און מקנא געווען:

— זאָל ער נאָר גרעסער ווערן, וועט ער נעמען איינע פון יענע לאַדקעס, וואָס וואָלגערן זיך אויפן שטיינערנעם פלעצל און זיך אַוועקלאָזן צום טאַטן, זאָל ער נאָר אונטערוואַקסן!

די לופט איז געווען לויטער. זיינע בליקן האָבן זיך אַוועקגעצויגן דאָרט וווּ דער ים מיטן הימל גייען זיך צונויף. ביסלעכווייז האָט זיך גענומען פאַרווייזן דאָס וואָס ער האָט פריער געהאַט געזען אין שטוב אונטערן ווייסן ליילעך.

— זאָל ער נאָר אונטערוואַקסן!

די באַשערטע

משה-לייב איז ניט פון די מענטשן וואָס לאָזן זיך לייכט אַרײַנציען אין אַ שמועס. ער איז בכלל ניט אויפגעלייגט צו פטרן די צײַט אויף אַרומשלעפן זיך אין גאַס. אָדער זיך אַוועקזעצן בײַ אַ שכן. קײן סך פּרײַע צײַט האָט ער ניט — ער איז אַ טרעגער אין חײפער פּאַרט. ס'רוב קומט ער אַהײם אַ מידער און זײן בעסטער אָפּרו איז צו זיצן בײם אָפּענעם פענצטער און אַרױסקוקן. אָבער אויך דאָס באַקומט אים ניט.

זײן ווייב טענהט שטענדיק, אַז אַזעלכע מענטשן ווי ער דאַרפן ניט חתונה האָבן, אַז צום זיצן בײם פענצטער בײז די נאַכט קומט אָן און אַראָפּקוקן צום מאַרקגעסל, וואָס צײט זיך נידעריקער פון זײער טרעפּנגאַס, דאַרף מען ניט קײן ווייב.

אפשר איז זי גערעכט? אָבער צי קאָן איר משה-לייב געבן צו פאַרשטיין וואָס עס צײט אים צום פענצטער? ער אַרבעט שווער, שלעפט משאות, האַקט זיך אָפּ די זײטן אינעם געדראַנג און טומל פון מענטשן און וועגעלעך, וואָס פירן די באַגאַזשן. דערנאָך העלפט ער איר אַרױס אין קיאָס בײם פאַרקויפן סאַדע-וואַסער און קיכלעך. איז וואָס וויל זי נאָך פון אים? פאַרוואָס פאַרגינט זי אים ניט דאָס אַראָפּקוקן צום מאַרק, צו די געשטעלן, וואָס דריקן זיך אין ענגשאַפט? צו די רעשנדיקע קונים און צו די אויסרוף-געשרײען פון די פאַרקויפערס, וואָס לויבן זײער סחורה?

ניט די קונים, ניט די סחורים, ניט זײער געפילדער און אוודאי ניט די געשטעלן גײען אים אָן, דער שלל קאַלירן פונעם גרינצײג און פּרוכטן פאַרכאַפן זײן אויג און זײן געמיט: רױט און גרין, סעלעדין

און גראַנאַט, געל, אַראַנזש און באַרדאַ. איין קאַליר וויל איבערשטייגן דעם צווייטן, פאַלט אַריין אין דעם צווייטן, טיילט זיך אָפּ און מישט זיך ווידער צונויף.

משה-לייבן דוכט זיך, אַז די קאַלירן זענען ניט קיין ערדישע, נאָר שטאַמען גאָר פונעם הימל. אַז דער הימל לאָזט זיך אַראָפּ, ווען קיינער זעט ניט, איבער דעם מאַרקגעסל, עפנט זיינע טיפקייטן און צום טאַג-אַנקום לאָזט ער ליגן אויף די געשטעלן דעם זעלטענעם געשאַנק פון פאַרבן-שפע, דאָס מענטשלעכע אויג צו דערפרייען. קומען אָבער שפעטער די מענטשן מיט שטופעניש און ליאַרעם, באַטאַפּן און פאַרשוועכן אַט די שיינקייטן.

זאָל ער דאָס זיין ווייב דערציילן? וואָס וועט שוין זיין, אַז זי וועט עס וויסן, וועט זי אים דען ווינציקער זידלען און זיך ניט קלאַנגן אויף איר דאַליע, אַז זי האָט זיך איינגעהאַנדלט א מאַן, א תּם?

בלויז דאָס פאַרבאַרגט ער פון איר? און וואָס וואָלט זי געזאָגט ווען ער דערציילט איר, אַז ער וואַרט נאָך אַלץ אויף זיין זיווג, האָז אַז ער איז געגאַנגען אַרבעטן אין פאַרט, ווייל זיין באַשערטע דאַרף מיט א שיף אַנקומען און אַז דאָס חתונה האָבן מיט איר איז געווען א מקח-טעות, א פּועל-יוצא פון א שוואַכער מינוט, אַז עס בינדט אים גאַרניט מיט איר, נאָר זיין אויסזען, זיין געשניטן און גענייט פנים האָט אים געשטויסן דאָס צו טאָן?

**

ניט פון שטענדיק אַז האָט משה-לייב געהאַט אַזאַ צעקאַליעטשעט און פאַרנייט פנים. אַז איר ווילט, איז ער אייך גרייט צו באַווייזן א שטאַרק שוין אויסגעבליאַקירטע פאַטאַגראַפיע, אַז אייך-און-איינציקע, וואָס האָט זיך ביי אים אויפגעהיט פון פאַר דער מלחמה, וועט איר זיך איבערצינגן וואָס פאַראַ שוין, קלאַר פנים און וואָס פאַראַ לעבעדיקן בליק ער האָט אַמאַל געהאַט. אַמאַל. ווען איז דאָס געווען דער „אַמאַל“?

וואָס עס געדענקט זיך אים גוט — דאָס זענען די טעג און וואָכן

אין שפיטאָל, ווען מען האָט אים, צוזאַמען מיט אַנדערע פאַרווינדליקטע פאַרטיזשנער, מיט אַן אַעראָפּלאַן איבערגעפירט אין טיף רוסלאַנד, ווייט פון פּראַנט און נאָך ווייטער פון די ווייסרוסישע וועלדער, וווּ יידן האָבן זיך אויסבאַהאַלטן פונעם דייטש.

אין שפיטאָל האָט מען אים דאָס פנים אָפּערירט און ביים נייען, אַריינפאַרנייט אַזאַ אומעט אַז...

...ווען ס'איז אים בעסער געוואָרן און ער איז שוין אַרומגעגאַנגען איבערן גאַרטן פון שפיטאָל, האָט ער זיך אָנגעשטויסן ביים טויער אויף א בלינדער, אַלטער פרוי — א קאַרטן-לייגערין. אַרום איר האָט זיך צונויפגעדריקט א געזעמל געזונט-ווערנדיקע סאַלדאַטן. טייל מיט פאַרבאַנדאַזשירטע קעפּ, פאַרגיפסטע הענט און טייל אָנגעשפאַרטע אויף קוליעס. יעדער פון זיי האָט זיך געריסן צו דער „גוטער“ קאַרט, געוואַלט וויסן וואָס עס דערוואַרט אים...

אויך אים, משה-לייבן, האָט זי, די בלינדע פרוי, פאַר א פאַר רובל געוואַראַזשעט. און געוואַראַזשעט האָט זי, אַז עס וועט אים אויסקומען א סך צו וואַנדערן ביז ער וועט דערגיין צו אַן אייגענער נחלה, אָבער נאָך מער וועט אים אויסקומען צו וואַרטן אויף זיין באַשערטער און די באַשערטע, אַז ס'וועט קומען די צייט זי זאָל זיך צו אים באַווייזן, וועט מיט א שיף אָנקומען. דעריבער זאָל ער געדענקען און אויפפאַסן גוט, גוט, ווייל אַפילו אָנגעצייכנט גליק קאָן אויסגעמיטן ווערן, ווען דער מענטש זוכט עס ניט מיט אַן אמתער, ריינער כוונה.

האַט משה-לייב איר שטיל געענטפערט, אַז ווען זי וואַלט ניט געהאַט קיין אויסגעלאַשענעם בליק, וואַלט זי אַזוי ניט גערעדט, ווייל זיין אויסזען...

— עס מאַכט ניט, זונעלע — האָט זי אים באַראַיקט, אָננעמענדיק פאַר א האַנט — דאָס אויסזען פון א מענטש איז ניט שטאַנדע האַפטיק און עס איז אַזוי פאַרפירערש ווי א פלעמל אין א ווינטער-נאַכט צווישן בייער. אַט מיינסטו, אַז דו זעסט עס אַרויסשיינען פון אונטער איין בוים און דאָ שוין פון אונטער א צווייטן. ערשט ביים צענטן צי הונדערטסטן

בוים איבערצייגסטו זיך, און ניט קיין פארבארגענער אוצר האָט צו דיר געווונקען, נאָר דאָס איז א בליק פון אַן אויסגעהונגערטן וואָלף...
אָט די ווערטער פון דער קאָרטן-לייגערין געדענקט משה-לייב ביז היינט צו טאָג. ער רעדט ניט דערפון. ער טראָגט זיי אַרום מיט זיך, ווי אַן אַנפאַרטרויטן סוד, וואָס נאָר צו אים געהערט עס און וואָס נאָר ער, משה-לייב, קאָן צו דעם געפינען א באַשייד. איז ער טאַקע אַנגעלאָדן מיט א שטייגנדיקן נייגער און דערוואַרטונג. די דערוואַרטונג איז אַן אינערלעכע, קומט ניט צום אויסדרוק, ניט אויפן פנים און ניט אין זיין פירעכץ. יעדן טאָג אָבער גרייט ער זיך צו עפעס, יעדן טאָג דוכט זיך אים אַז היינט, אַז באלד...

איינמאָל האָט זיך אַפילו אים אויסגעוויזן, אַז ער האָט זי שוין באַגעגנט. א פרוי האָט צו אים פון אַן אייבערשטן דעק געפאַכעט מיט א האַנט און געשמייכלט. ער האָט צו איר צוריקגעשמייכלט און צוריק-געפאַכעט. אָבער שפעטער, ווען די מענטשן זענען אויסגעשטיגן פון דער שיף, האָט ער זי ניט געקאָנט אַפגעפינען...

אַפּטמאָל, ביים טראָגן פון שיף אַראָפּ א קופערט, צי א וואַליזע, באַפאַלט אים א פחד, אַז זי וועט ניט קומען, אָדער — אַז זי וועט יאָ קומען, נאָר זיך ניט לאָזן דערקענען צו אים. אַזעלכע געדאַנקען זענען אים אַזוי ווייטאַקדיק, אַז תמיד ווען זיי באַפאַלן אים, מוז ער זיך אַפּשטעלן און זיך אַפרוען א ווייל. אָבער, ביים פענצטער פון זיין קליינער דירה, אַראָפּקונדיק צו די שטענדערס פון מאַרקגעסל, פאַרשווינדן אַלע ספיקות, אַלע ערגערנישן. די קאַלירן פונעם גרינצייג און פון די פרוכטן נעמען זיך לייכט, לייכט אַרויפהייבן צו זיין פענצטער. זיי שווימען אַן, צעכוואַליען זיך און שווימען אויף: א כוואַליע גרין, א כוואַליע בלוי, א כוואַליע בלוי, א כוואַליע גרין און ערגעץ דאָרט פון געסל אַרויס, פון פאַרנאַכטיקער שטילקייט, דוכט זיך אים, אַז ער זעט עמעצן אַרויסשמייכלען און א ווייס טיכעלע צעפאַכעט זיך...

„ נ ק מ ה ”

— רבקה, די ווארעמפלאַש איז מיר אַראָפּגעפּאַלן! — האָט דער אַלטער נתן אַריינגעקערעכצט אינעם חלל פונעם צימער, וואָס האט זיך געווייקט און געטונקען אין די נאַכט־פינצטערנישן. — רבקה!
רבקה איז ביים ערשטן רוף אויפגעקומען, אָבער יאָגן זיך, האָט זי זיך עפעס ניט געיאָגט. זי איז זיך ווייטער געלעגן און זיך צוגעהאַרנט ווי איר מאַן שאַרט מיט די הענט, זוכט די וואַרעמפּלאַש און געפינט זי ניט.
— רבקה!

דער רוף איז אין איר ניט אַריינגעדורנגען. דער רוף האָט אַרומגעזשומעט איבערן צימער און אַז ער איז צוגעקומען צו אירע אויערן, האָט זי געפילט, ווי ער וואָלט ביי איר אויפגעשטאַכן אַ לאַנג פאַרבאַהאַלטענע גלוסטונג.

— זאָל ער שרייען, זאָל ער וויסן וואָס דאָס הייסט צו זיין אומבאַהאַלפן! „רבקה, די וואַרעמפּלאַש“! — האָט זי אים נאַכגעשפּעט אין זיך, אין דער מחשבה.

אין שטוב איז שטיל, אָבער דער דרויסן איז שוין גאַרניט געווען אַזוי שטיל. און אפשר האָט זיך איר אַזוי אויסגעדוכט, אַז דער הונט בילט היינט העכער ווי אַן אַנדערש מאָל? אַן אַנדערש מאָל הערט זי אים גאַרניט. אַן אַנדערש מאָל, אין דער צייט, שלאָפט זי איר מידן, איר שווערן שלאָף. איז פון וואַנען זאָל זי וויסן ווי עס בילט אַ הונט און ווי אַזוי אַ טויב וואַרקעט אין שלאָף און ווי אַזוי עס הירזשען זאַטע פּערד ביינאַכט? אַלץ קומט איר איצט אויס אַזוי אויסטערליש. בייטאַג, אין איר אַרבעטס־יאָגעניש איז ניטאָ ווען זיך צוצוהאַרען צו די אַלע קולות וואָס רינגלען זי אַרום. נאָר איצט, אויפן בעט ליגנדיק, האָט זי

צייט די שטימען אויפצונעמען. יארן ווי זי פאדעט אַרום די שטוב-
 באַשעפענישן און ווי ווינציק זי קלערט וועגן זיי. ווונדערט זיך רבקה און
 דערביי הערט זי ניט אויף צו טראַכטן וועגן נתן און וועגן זיין
 אַראָפּגעפאלענער וואַרעמפלאַש. דאָס וואָס זי האָט ניט געקאָנט באַשליסן
 מיט א סך יאָרן צוריק, איז אין דער נאַכט־שעה מקוים געוואָרן: זי
 האָט געפונען דעם כוח איינמאַל פאַר אַלעמאַל זיך אַנטקעגנצושטעלן
 זיין ווילן.

— איצט דאַרף ער מיך. איצט קאָן ער אָן מיר זיך מער ניט באַגיין.
 כ'וועל ניט אויפשטיין. כ'וועל ניט דערלאַנגען די וואַרעמפלאַש. ליג אַזוי!
 פולכנע אַרעמס האָט זיך דיר פאַרגלוסט, טאָ ליג, רוף מיך ניט! —
 אַזוי, האָט זיך רבקהן אויסגעדוכט, שרייט זי צו אים. אין דער אמתן אָבער
 האָט עס אין איר געשריען און געצויגן האָט זיך דער בונט אין איר שוין
 יאָרן מיט יאָרן, פון זינט איר שוועסטער איז צו זיי אין מושב אַראָפּגעקומען
 צו גאַסט פון דער גרויסשטאַט. געקומען איז זי מיט קליידער, מיט הוטן,
 מיט סטענגעס און מיט שמעקעדיקע זייפן. צו די ריחות פון קומיסט,
 פון הינער־שטייג און פון שעפסן־קאַריטעס איז צוגעקומען א נייער ריח,
 אַן אַנדערשדיקער, וואָס האָט געזוכט א וועג אויסצומישן זיך מיט די
 איבעריקע ריחות, אָבער קיין וועג ניט געפונען.

רבקהן איז דאָס אַלץ ניט איינגעאַנגען, ווייל די שטוב איז איר
 פלוצעם ענג געוואָרן. זי האָט שוין אויסגעקוקט, אַז די שוועסטער זאָל
 צוריקפאַרן. אָבער די שוועסטער האָט זיך עפעס גאַרניט געיאָגט.

נתן איז אויך געוואָרן אַן אַנדערער. אַזוי האָט זיך רבקהן גענומען
 אויסדאַכטן. עס איז ניט געווען זיין געווינהייט אין מיטן טאָג פון פעלד
 אַהיימ־צוקומען. אויך חשבונות צו מאַכן האָט ער קיינעם ניט צוגעלאָזט.
 אָבער ווען רבקה האָט אים געמאַכט א באַמערקונג, אַז שוין עטלעכע
 טעג ווי ער פאַרשרייבט ניט די אַוועקגעפירטע מילך און ירקות, האָט
 ער זי דאָס געבעטן טאָן.

קיין סך צייט אויף צו פאַרטראַכטן זיך האָט רבקה ניט געהאַט.
 אין איר מוח איז דער אַרבעטס־טאָג ביז שפעט אין דער נאַכט אַריין,

געלעגן אויסגעסדרט און איינגעטיילט צווישן שטאל און לול, צווישן גארטן־ארבעט און שטוב־באלעבאטישקייט. אבער אז שכנים האָבן אויף איר גענומען מאַדנע קוקן און איינע א שכנה האָט איר אַפילו געפרעגט פאַרוואָס די שוועסטער געפינט זיך ביי איר אזוי לאַנג, האָט זיך די פראַגע אין איר מחשבה פאַרקריצט און איר די רו פאַרטריבן.

איינמאָל האָט רבקה איבערגעריסן דאָס מעלקן. עפעס האָט זי דעם פרימאַרגן ניט געקאַנט רואיק איינזיצן און פאַרענדיקן דאָס געמעלק. א בלינד געפיל האָט זי ווי ביי דער האַנט גענומען און אַרויסגעשלעפט פונעם שטאַל. רבקה איז געגאַנגען ווי קעגן דעם אייגענעם ווילן. זי איז אַריין אין שטוב, אַפילו ניט אַראָפּוואַרפנדיק, ווי איר געווינהייט איז געווען, די גרויסע מענער־שיך צו וועלכע עס האָבן זיך געקלעפט שטיקער קרמיסט. זי איז אַריינגעקומען און גלייך אַוועק צו דער שוועסטערס צימער. דורך א טיר־שפאַלט האָט זי דערזען ווי נתן העלפט איר שוועסטער צו פאַרשפּיליען א קלייד און דערביי קושט ער איר און די נאַקעטע אַקסלען.

רבקה האָט געוואַלט אַריינלויפן — אויפפראַלן די טיר און אַריינלויפן, זיי זאָלן זי זען — און ניט געקאַנט. זי האָט געוואַלט אַפרייסן זיך פון דער טיר־שפאַלט און אין הויף אַרויסלויפן, אויך דאָס האָט רבקה ניט געקאַנט.

שפעטער, אז זי האָט זיך אַנגעטראָפן מיט נתנען האָט זי אים אַריינגעשווייגן אין פנים אַריין. דאָס איז געווען דאָס ערשטע גרויסע שווייגן וואָס האָט דערנאָך אַנגעהאַלטן יאָרן לאַנג. איין זאך האָט רבקה יאָ גלייך געטאָן: צוגעזען אז איר שוועסטער זאל וואָס שנעלער צוריקפאַרן פון וואַנען זי איז געקומען.

רבקה האָט די פאַסירונג ניט געקאַנט פאַרגעסן. דאָס בילד האָט זיך פאַרשטאַכן אין איר מוח, ווי א שטיק האַלץ אונטער א נאָגל, און גענויעט. וואָס מער חדשים און אַפילו יאָרן עס זענען פאַרביי, איז דאָס בילד אין איר געדעכעניש געוואָרן אַלץ בולטער און שאַרפער. אזוי שאַרף, אז איר שלאָף איז ניט איינמאָל דורכגעלעכערט געוואָרן. עס איז נאָך צו דעם

צוגעקומען דעטאלן וואָס רבקה האָט גאַרניט געהאַט געזען, נאָר דער דמיון אירער האָט אין משך פון די יאָרן צוגעגעבן און אַרומגעבויט און שפעטער האָט זי אַליין אָנגעהויבן צו גלויבן, אַז אַזוי איז טאַקע געשען. רבקה האָט זיך געמאַטערט און אין געדאַנק געאַמפערט מיט זיך, געמאַכט זיך פאַרווורפן: גוט דיר אַזוי, רבקה, וואָס האָסטו געמיינט, אַז דו וועסט נאָך א שעה, און נאָך א שעה אָפגעבן דער שטאַל און די בייטן פונעם גאַרטן, וועט עס דיר אַדורכגיין אַזוי גלאַטיק? נאַרישע! האָסט אַפילו אין א שבת-טאַג אָפטמאַל פאַרגעסן צו בייטן דיין אַרבעטס-קלייד, און דיין אַרבעטס-קלייד האָט מיט שטאַל געשמעקט. א זויערקייט האָסטו אַרום זיך געשפרייט. ניט נתן אין שולדיק, דו, דו ביסט די שולדיקע! און אַז איך וואַלט אָנגעטאַן, איך ווייס ניט וואָס פאַר א קלייד, וואַלט ער עס באַמערקט, נתן? און ווי נעמט מען עפעס אין אַרבעטס-לויפּעניש און מען פּוצט זיך דאָס אויס!?

רבקה האָט זיך געפילט געקרענקט און באַליידיקט. עס איז געווען אַזאַ באַליידיקונג, צו וועלכער מען האָט ניט געקאַנט אויסגעפינען קיין תּרופּה. אַפילו ווען נתן בעט זי טויזנט מאַל איבער, וואַלט זי זיך פון דער אויפגערייצטקייט ניט געקאַנט באַפרייען. רבקה האָט געזוכט וועגן ווי צו אַנטלויפן פון די בייזע מחשבות. אָפטמאַל האָט זיך איר אויסגעוויזן, אַז זי האָט זיך שוין פון זיי באַפרייט. אָבער עס איז גענוג געווען, אַז נתן זאָל זאָגן: זע נאָר וואָס פאַראַ שיינע פאַרהאַנגען אונדזער שכנה האָט פאַרצויגן איבער זי פענצטער — אַז אַלץ זאָל אויפסניי אויפטויכן און אָנהייבן צו פרעסן איר די נעכט.

און נתן?

ווי אַזוי האָט נתן געקאַנט זיך דערגרונטעווען צו רבקהס שווייגעניש? נתן איז געווען א פשוטער, האַרעפאַשנער ייד און אַפילו קיין צייט ניט געהאַט צוצוקוקן זיך נענטער צו רבקה. ער האָט ניט געאַנט, אַז רבקה האָט זיינס א קוש, וואָס ער האָט אַמאַל געגעבן אינעם אַקסל פון זיין גרויסשטאַטישער שוועגערין, אויפגעכאַפט און אים אויסבאַהאַלטן אונטערן דיקן שווייגן. ביי אים אין געדאַנק איז פון יענעם קוש קיין זכר ניט

פארבליבן און ביי רבקהו פלאקערט ער אויף יעדעס מאָל מיט א גרעסערן פלאַם.

רבקה האָט נתנען געהאַסט און ליב געהאַט. אַז נתן איז צו איר אין בעט געקומען האָט זי אים שווייגנדיק אויפגענומען. דאָס שווייגן איז געווען געדיכטער ווי די טונקלקייט וואָס די נאַכט האָט איבער דער שטוב פאַרשפּרייט. רבקה האָט גאַרניט געוואָלט שווייגן, פאַרקערט, שרייען האָט זי געוואָלט, זידלען האָט זי אים געוואָלט, זאָגן אים, אַז זי געדענקט אַלץ און זי מיאוסט זיך פון זיין ליפּן-באַריר, אַז פון זיינע פינגער טראָגט זיך נאָך יענער זיפּן-ריח. אַבער איר כוח האָט נאָר געסטייעט אויף א גרויס שווייגעניש. אויף אַלע ליבעס-שעפטשערייען האָט נתן קיין ענטפּער ניט באַקומען. האָט זיך נתן געוונדערט — וואָס איז מיט דער אישה געשען? — און אויף דעם פּלעגט זיך עס ענדיקן. אַבער ניט ביי רבקהו. ביי איר איז דער שטומער פּראָטעסט געווען שוין צו ווינציק, נאָר אויף מער האָט איר דרייטטיקט אויסגעפעלט. זי האָט זיך געפּייניקט פאַרוואָס זי נעמט אים אַזוי הכּנעהדיק אויף, פאַרוואָס זי שרייט אים ניט דעם גאַנצן אמת אין פנים אַרײן.

אַזוי איז געווען אין די נעכט. בייטאָג איז געווען אַלץ אַזוי יוי פּריער: רבקה האָט געמאַלקן די קי, אַנגעקאַרמעט די הינער און געביטן דאָס וואָסער אין די שעפּסן-קאַריטעס. נתן האָט געבראַכט פון פעלד גרינס פאַר די בהמות, גערייניקט די שטאַלן און אַוועקגעפירט די קאַנען מילך אין דער „תּנובה“. אויך ביים עסן איז גאַרניט געווען צו דערקענען וואָס מיט רבקה טוט זיך. נתן איז געזעסן ביים טיש, א האַלב אויסגעטוענער, דאָס האַריקע לייב זיינס האָט געגלאַנצט מיט פּייכטיקייט פון שווייס. יעדע וויילע האָט ער מיט אַן אומגעדולדיקן האַנטבאַוועג אַראָפּגעווישט די שווייס-טראָפּן וועלכע זענען אים אַראָפּגערונען פונעם שטערן. אַראָפּגערונען און אַריינגעקאַפּעט אינעם ערדענעם שיסעלע מיטן קאַלטן זויערמילך. דאָס זויערמילך האָט ער געשלונגען מיט אַפּגעהאַקטע אַבער פעסטע שלונגען. רבקה איז געזעסן אין דעם אַלטן, אַפּגעבליאַקעוועטן קליידל. פון אונטערן קאַפּ-טיכל זענען אַרויסגעקראַכן בינטלעך האַר און זיך

געקלעפט צום פארשוויצטן שטערן. אירע אפגעדעקטע הענט זענען געווען פעסט און אויסגעארבעט און האָבן ווינציק אויסגעזען פרויאיש. אָבער די פרויאישקייט איז געלעגן אין דעם אונטעררוקן, אין דעם דערלאַנגען נתנען דאָס עסן.

נאָכן עסן האָט אים רבקה דערמאָנט צוצולייגן זיך אָביסל און נתן האָט זיך ניט אויפגעהערט צו חידושן ווי אַנדערש רבקה קאָן זיין צו אים אין פאַרשידענע צייטן.

אין דעם אומוויסן און ניט אָנען פון נתנען וואָס עס קומט פאַר מיט זיין רבקה און אין רבקהס נשמה־ראַנגלענישן האָבן זיי זיך ביידע געעלטערט. ערשט איצט ווען זי האָט דערהערט נתנס רוף, געפילט זיין אומבאַהאַלפנקייט, ערשט איצט האָט זי דעם כוח געפונען נקמה צו נעמען: — ניין, ניין, רוף מיך ניט. איך וועל דיר די וואַרעמפלאַש ניט געבן, רוף מיך ניט!

אָט גייט זי אַראָפּ פון בעט און זי וועט עס אים אַריינשרייען אין פנים. און אַז ער וועט זי פּרעגן פאַרוואָס קומט אים דאָס, וועט זי אים זאָגן, זאל ער וויסן.

אַז רבקה איז אַראָפּ פון בעט און מיט בריענדיקע פינגער פון אומגעדולד אַדורכגעברענט דעם חושך, וואָס האָט זיך געזאַמלט אַרום איר, זוכנדיק דעם וועג צום אַנדערן צימער, דאַרט וווּ נתן איז געלעגן און ביז זי האָט דערגרייכט זיין בעט און אַנגעצונדן דעם לאַמפּ, איז דערווייל נתן איינגעשלאָפּן. ער איז געשלאָפּן מיט אַן אָפּן מויל.

רבקה איז געשטאַנען איבער אים און די ווערטער וואָס זי האָט אַזויפיל יאָרן געשליפּן און געגרייט אים צו זאָגן, זענען ניט־געזאָגטע געלעגן אויף אירע אַלטע ליפּן און די טרערן, וואָס האָבן א פלייץ געטאָן פון אירע אויגן האָבן זיי פון די ליפּן אַרונטערגעשווענקט.

רבקה האָט אין איר מויל דערפילט א זאַלציק־ביטערן טעם.

„מענטשעלעך“

נאכט.

אביגדור איז געזעסן אין שטוב. ווייל ווו זאל ער גיין, אָז צו חברים אין די צימערן קומט ער ניט, קיין געזעלשאַפטלעכן אַמט אין קיבוץ פאַרנעמט ער ניט, קיין פאַמיליע־לעבן פירט ער ניט? איז קומט טאַקע אויס נאָך דער אַרבעט צו זיצן אין שטוב. גייט ער שוין אַמאַל צו אַן אסיפה, שלאָפט ער אײן.

דאָ אַנומלט איז געווען א גאָר וויכטיקע פאַרזאַמלונג, איז ער געגאַנגען. לאַנג זיצן אָבער און זיך צוהאַרכן האָט ער ניט געקאַנט. די רייד האָבן אים גיך מיד געמאַכט. מיד און שלעפּעריק. וואָס לענגער די אסיפה האָט זיך פאַרצויגן, אַלץ מער איז זיין מידקייט געוואָקסן. חברים האָבן גערעדט, חברים האָבן זיך געאַמפּערט אָבער ער, אביגדור, איז געזעסן איינגעזונקען אין זיין בענקל און זיך קוים, קוים אַרויסגעזען. די אויגן האָבן זיך ביי אים צונויפגעצויגן. פון צייט צו צייט נאָר האָט ער זיי אויפגעמאַכט, אַרומגעקוקט זיך מיט א פאַרגלאַזטן, מוטנע געוואָרענעם בליק און ווידער זיי געשלאָסן. גוט וואָס עמעצער האָט אים באַמערקט, אים אויפגעוועקט און ער איז צוזאַמען מיט אַלעמען נאָך דער פאַרזאַמלונג אַהיימגעגאַנגען.

אַן אַנדער מאָל אָבער האָט ער ביי אַן אסיפה איינגעדרימלט. אָז ער האָט זיך אויפגעכאַפט איז שוין דער גרויסער עסזאַל געווען אויס־געליידיקט, די גרויסע ליכטער — אויסגעלאָשן. עס איז אים מאַדנע ווילד אויסגעקומען צו געפינען זיך איינער אַליין אין אַזאַ לאַנגן זאַל, צווישן אַזויפיל ליידיקע שטולן און פוסטע טישן. בלויז צוויי זייטיקע לעמפלעך

האָבן נאָך געברענט. אָבער אין אַנבליק פון דעם ליכט, האָבן זיך די נאַכט־שאַטנס בולטער אָנגעזען. דער קיילעכדיקער ציפערבלאַט פונעם וואַנט־זייגער, אין דער האַלב־פינצטערניש פונעם זאַל, איז אין אביגדורס אויגן אויסגעקומען ווי א קאַפּ, וואָס שווימט אַרום צווישן טונקעלע שליערן; די רייען טישן מיט די צונויפגערוקטע שטולן — ווי פלאַטפאַרמע־וואַגאַנען, וועלכע מען האָט איבערגעשטעלט אויף זייטיקע רעלסן. פון יענעם אַוונט גייט ער ניט מער צו קיין אסיפה. ער בלייבט ליבערשט ביי זיך אין צימער.

איז ער זיך אַזוי געזעסן ביים טיש. ס'איז שוין געווען גענוג שפעט. אין דרויסן האָט גערעגנט. דער רעגן איז געאַנגען אָן אויפהער. אביגדור האָט זיך צוגעהאַרכט, סתם אַזוי, צו דעם קלאַנג פון די רעגן־טראַפנס אויף די שוויבן און צום רויש פון די ביימער אינעם ווינט. אויף א פּאָליצע זענען געשטאַנען געשניצטע מענטשעלעך.

מיט שניצן מענטשעלעך האָט אביגדור זיך שוין יאָרן לאַנג פאַרנומען. ער פלעגט אַרומבלאַנקען צווישן די ביימער פון סאָד, וווּ ער האָט געאַרבעט און אָפּגעזוכט צווייגן, וואָס האָבן געהאַט ענלעכקייטן צו פייגל, חיות און מענטשן, אָדער אַזעלכע צווייגן פלעגט ער אויסגעפינען, ביי וועלכע מען האָט געקאַנט מיט עטלעכע מעסער־שניט אָט די געשטאַלטן אַרויסברענגען. די פייגל, ווי די פייגל, אָבער די פיגורלעך זענען ביי אים אַרויסגעקומען מיט צעקנייטשטע שטערנס, מיט לאַנגע נעז, פאַרדאָהטע אויגן און מיט ליפן אָן פרייד. אביגדור האָט זיך דווקא געפלייסט אויסצופורעמען זיינע מענטשעלעך מיט שיינע, איידעלע שטריכן, נאָר שטענדיק זענען זייערע פנימער אַרויסגעקומען אַזוי וואַכעדיק, אַזוי אָפּגעבליאַקעוועט און דערצו נאָך מיט אַזעלכע לאַנגע און קאַמישע נעזער. דורך די יאָרן איז זייער צאָל געוואַקסן און זיין פּאָליצע האָט שוין געהאַט א גאַנצע גאַלעריי מיט אַזעלכע שניצער־יען. איצט, זיצנדיק אַזוי, האָט זיך אים אויסגעדוכט, אַז אויך די מענטשעלעך הערן זיך איין צוזאַמען מיט אים צום רעגן וואָס פלייצט איבער די שוויבן.

דאָס זענען געווען די ערשטע ווינטער־רעגנס אָבער די ערד איז

גיך זאט געוואָרן און די בלאַטעס האָבן אויסגעזען ווי זיי וואַלטן זיך שוין פֿון ווי לאַנג געזאַמלט. די אַרבעט אין די סעדער איז איבערגעריסן געוואָרן און אביגדור האָט דערווייל געאַרבעט אין די שטאַלן. די סעדער, די פעלדער, דורך וועלכע ער פלעגט אַהיימשפּרייזן, האָבן אים איצט אויסגעפעלט. אין פעלד האָט זיך אביגדור געפילט אויסגעטאַן פֿון אַלע ענגשאַפטן. אין פעלד איז אַלץ געווען אַזוי נאַטירלעך: דער דאַרן ביים וועג, דער בוים אויפֿן בערגל, די שטיינערדיק-געדרייטע וואַדי, אַלץ האָט זיך געהאַט זיין אַרט, אַלץ — זיין קאַליר. דער גרינער בוים האָט זיך ניט באַדאַרפֿן צו פאַרענטפּערן פאַרן דאַרן מיט זיין גרינקייט און דער דאַרן האָט ניט געהאַט קיין תּרעומות צום פייגעלע וואָס מיידט אים אויס. אַזוי האָט עס זיך שוין געפירט פֿון קדמונים. אויך ער, אביגדור, האָט זיך געהאַט זיין פּלאַץ. ער האָט זיך ניט באַדאַרפֿן פאַר גאַרניט שעמען און קיין זאך האָט זיך ניט געשעמט פאַר אים.

אין פעלד, אַדער אין סאָד, צווישן די צווייגן-געפּלעכטן, האָט ער פֿון מאָל צו מאָל געוואַגט צו טראַכטן וועגן פּרויען. די בענקעניש צו א פּרוי פלעגט צו אים קומען אינגאַנצן אומגעריכט. עס איז גענוג געווען, אַז אַן אייזל זאָל זיך ערגעץ אין דער ווייט צעשריייען, אַז א וואַלקנדל זאָל אויפהאַלטן א ראַזלעכן פּלעק פֿון דער פאַרגאַנגענער זון, אַדער זיין בליק זאָל זיך אַנגעגענען מיט א שעפּסן-אייטער, אַז דאָס געפיל זאָל צו אים קומען און ס'זאָל אים באַפּאַלן אַזאַ בענקעניש, אַזאַ באַגער, אַז ער וואַלט זיך אַזש צו א בוים געטויליעט — — —

אין פעלד פלעגט אביגדור אויך טראַכטן וועגן זיין מאַמען. די מאַמע האָט ער אָפט געזען אין חלום. אין חלום האָט זי אַבער שטענדיק אויסגעזען אַזוי, ווי אין די לעצטע רגעס פאַרן אָפּפאַרן פֿון דער היים, איידער די באַן האָט גערירט מיטן געזעמל חלוצים, וואָס זענען געפאַרן קיין אַרץ-ישראל. זי האָט געהאַט רויטע, פאַרוויינטע אויגן און איין באַק האָט איר אונטערגעציטערט. אין איינעם פֿון די חלומות האָט זי אים גערופן שפּאַצירן גיין און אַז זיי זענען אַנגעקומען אין א גרויסן וואַלד, איז זי אַנטרונען און ער איז אַרומגעלאָפֿן צווישן די ביימער, ניט געפונען

דעם וועג אויף צוריק. אַזעלכע חלומות האָבן אים אויסגעמאַטערט און א סך טעג נאָכדעם האָט ער נישט געקאָנט זיך פון זיי באַפרייען. ער האָט זיך אַרומגעבלאָנקעט אָן א ציל. לינדערן אַזעלכע שטימונגען און מאַכן אים אַביסל פאַרגעסן, האָבן געקאָנט זיינע שניצער־ייען.

איצט אָבער איז ער ווייט געווען פון פעלד. נאָכט און רעגן האָבן אים פון דאָרטן אָפגעטיילט און נאָר מיטן געדאַנק האָט ער געקאָנט אַהין גרייכן. אָבער דער געדאַנק איז ביי אים אין דער שפּעטער נאָכט־שעה געווען פאַרטאָן מיט עפעס אַנדערש. אביגדור האָט אין זיינע הענט געקנייטשט א פאַפירל און פון צייט צו צייט האָט ער אין דעם אַריינגעבליקט, ס'איז געווען אַן איינלאַדונג צו א הזכרה פון זיין שטעטל. נאָך יעדן איבערלייענען די פאַר שורות האָט ער זיך ווידער צוגעהאַרט צום דרויסן, פונקט ווי דאָס געשריבענע וואָלט געהאַט עפעס א שייכות צו דעם, וואָס עס קומט פאַר אין דער שפּעטער נאָכט־שעה. קיינמאַל האָט מען צו אים אַזאַ איינלאַדונג נישט געשיקט. מיט זיינע שטעטישע האָט ער נישט געהאַט קיין פאַרבינדונג און דאָס איז נישט געווען דערפאַר, ווייל ער האָט זיי אויסגעמיטן, נאָר ווייל זיי אַלע האָבן געווינט אין שטאָט און ער איז געווען אין קיבוץ און אין שטאָט איז אים אויסגעקומען זעלטן צו זיין. אַז ער פלעגט שוין אַמאַל, אַמאַל יאָ פאַרן, האָט ער שטאַרק רחמנות געהאַט מיט יעדעס ביימל, יעדן קוסט וואָס מוז נעבעך שטיין צווישן אַזויפיל אַספּאַלט, ציגל, בלאַקן און אייזערנע קאַנסטרוקציעס. ווען ער קאָן זיי די אַלע געוויקסן מיטנעמען און אַרויסלאָזן צו די פעלדער, צו די לאַנקעס אַרויס, וואָלט ער עס גערן געטאָן.

די איינלאַדונג האָט אין אביגדורן אויפגערויעט א סך געדאַנקען און דערמאָנונגען. עס איז אים פלוצעם קלאָר געוואָרן, אַז ער איז נאָך אַלץ אַנגעהעריק צו א וועלט, וואָס ער האָט זיך פון איר שוין פון לאַנג געהאַט אויסגעטאָן. איצט אין דער שפּעטער נאָכט־שעה, האָט אביגדור געפילט שאַרפער, ווי ווען נישט איז אַן אַנדערש מאַל, די אַנגעהעריקייט צו אַט דער נישטאַאיקער וועלט און אַז זיין בליק איז געפאַלן אויף דער פאַליצע האָט עס אים אויפגעשוידערט:

אין זיינע אלע מענטשעלעך, אט די מענטשעלעך, וואס ער האט יארן לאנג געשניצט, האט ער דערקענט באקאנטע פנימער. איטלעכן פון זיי האט ער געקאנט אפילו ביים נאמען אַנרופן. ס'האט באַדאַרפן נעמען אַזויפיל יארן ביז עס זאל אַנקומען צו אים אַזאַ שטיקל פאַפיר, מיט אַזעלכע שורות און דאָס זאל אים עפּענען די אויגן, אַז זיינע מענטשעלעך זענען אייגענע גאַר און ער דערקענט זיי.

עס האט זיך אים געוואלט זיי אַנטקעגן גיין און זיי פאַרבעטן צום טיש. עס האט זיך אים געוואלט זיי עפּעס זאָגן, פּרעגן, פּרעגן אָן א סוף. אָבער זיינע ליפּן האָבן זיך ניט געוואָגט צו באַזעצן. עס האט זיך אים אויסגעדוכט, אַז ווי נאָר ער עפּנט אויף דאָס מויל, וועלן זיי אַלע נעלם ווערן און זיך אויסמישן מיטן ווינט און מיטן רעגן און זיי וועלן זיך שוין קיינמאַל, קיינמאַל מער ניט אומקערן. זיי זענען אָבער ניט אַנטרונען געוואָרן. להיפך — ס'האט זיך ביסלעכווייז פון זיי אָפּגעטאַן דער גליווער. די געזיכטער זענען פּריילעכער געוואָרן און די ליפּן האָבן זיך אָנגעקליידט אין א שמיכל. זייערע צו לאַנגע נעז האָבן פון דעם שמיכל אָנגעוואָרן דעם גראַטעסקן שטריך. יעדע פון די נעז האט באַקומען זיין באַשערטע פאַרם און איז געוואָרן דער קען-צייכן פון יעדן פנים באַזונדער.

אביגדור האט געקוקט אויף זייערע פּריילעכע מינעס און די קנייטשן אויף זיין שטערן האָבן זיך גענומען אויסגלייכן. דאָס פנים ביי אים האט זיך אויפגעשלאָסן און א העלער שמיכל האט עס אויסגעלייטערט. זיצנדיק אַזוי ביים טיש און קוקנדיק צו זיינע מענטשעלעך איז אביגדור איינגעשלאָפן. ווען דאָס טאַג-ליכט האט א ציטער געטאַן אויף די פייכטע שויבן, איז נאָר דער שמיכל אַלץ געלעגן אויף זיינע ליפּן.

דער מלך

דער מלך איז טויט, זאל לעבן דער מלך!

דער נייער קעניג, קוים צוואנציק יאר אלט, איז געווען קליין, דאָר און דערצו מיט א הויקער. אַן אַנזעעוודיקן הויקער אויף די קליינע פלייצעס, וואָס אפילו די פורפור-סאמעטענע קאַראַנאַציע-קליידער האָבן אים ניט געקאָנט פאַרשטעלן. און אויב דער צערעמאָניע-מייסטער, די הויף-לייט, מיניסטראָן, פאַרבעטענע געסט און דאָס פּאַלק, צו וועלכן ער האָט געפאַכעט פונעם באַלקאָן, האָבן זיך געמאַכט ניט זען, האָט דער קעניג אויף קיין איין מינוט וועגן דעם ניט פאַרגעסן, אַז אונטער די פורפורן הויקערט זיך זיין פלייצע. ער איז געווען דערשלאָגן און צעטומלט. ווען די לאַנגע און אויסשעפּנדיקע צערעמאָניע האָט זיך שוין געהאַט פאַרענדיקט און דער קעניג איז פאַרבליבן אַליין אינעם גערוימען גאַרדעראַב-צימער, האָט ער זיך דערלויבט אַראַפּצוואַרפן דעם אומזיניקן שמייכל פון זיינע ליפּן, וואָס ער האָט אַזוי פאַרשווענדעריש געטיילט פאַר יעדן איינעם, וואָס איז צו אים צוגעקומען, כדי א קוש צו טאָן זיין דאָר קינדעריש הענטל מיט די גרויסע, צעפינקלטע סינגעטן. פאַר יעדן איינעם. כאַטש אַלע זענען אים אויסגעקומען ווייט-און-שלעכט-מיינענדיק, ווי זיי וואַלטן זיך דאָ, אין זיין פאַטערס הויז, פאַרזאַמלט אויף אויסצולאָכן אים : א שפּיל אַזאַ פון „מאַכן“ אים פאַר א קעניג, אַז ער, דער הויקער, זאל „געוועלטיקן“ איבער זיי מיט א „שטאַרקער האַנט“ (ווי עס זאָגט זיך אין דעם קאַראַנאַציע-אַקט).

דער קאַמערדינער האָט אים געהאַלפן אויפשפּילען דאָס פורפור-קלייד און פאַנאַנדערלאָזן די פּאַלעס. פאַנאַנדערלאָזן, ווייל דאָס קלייד

איז אויפן קעניג געווען צו לאַנג, און ווייל קיין אַנדער קלייד צו אַזאָ געשעעניש האָט מען נישט געטאַרט באַנוצן, האָט מען דעם זויס פאַרבוירן. ס'איז געווען אַ שווערער און גאַר אַלטער מלבוש, וואָס אין אים האָט מען צענדליקער קעניגן פון דער איצטיקער דינאַסטיע און פון דער פריערדיקער נאָך געקרוינט. נאָר צו דעם צוועק האָט עס געדינט, און דערנאָך האָט עס צוזאַמען מיט דער קרוין און דעם סצעפטער געדולדיק געוואָרט אין אַ ספעציעל קעסטל, אין אַ באַזונדערן קאַמער, אויף דער געלעגנהייט צו באַוווּיזן זיך, טיילמאָל איז אויסגעקומען אַ סך, אַ סך יאָרן אַזוי אַפצולייגן. איצט האָט דער קאַמערדינער די זוימען צוריק אויסגעלייכט און מען האָט געזען, אַז ער טוט עס מיט יראַת־הכבוד און מיט גרויס דרך־אָרץ.

דער קעניג איז געשטאַנען אין די אונטערעוועש און זיך צוגעקוקט צו דעם קאַמערדינערס אַרבעט, וואָס איז, אייגנטלעך, אויך געווען אַ שטיק ריטואַל: דאָס פאַמעלעכע צולייגן אַרבל צו אַרבל, דאָס פאַמעלעכע אויסגלעטן די ערטער, וווּ עס האָט זיך אויסגעוווּיזן אַז ס'זענען דאָ פאַלדן, איידער ער האָט דאָס קלייד אַריינגעלייגט אין דעם העלפאַנטביין־קעסטל. דער קעניג האָט מער געקוקט אויפן קאַמערדינער ווי אויפן מלבוש: דער קאַמערדינער איז געווען ברייט און הויך, מיט וואַרעמע, קלאַרע אויגן און מיט אַ נישט־געצווונגענעם שמייכל. האָט דער קעניג זיך אַנגערופן: — העי דו, פאַרהאַלט זיך אַ ווייל, טו אַז דאָס קלייד, זעץ אַרויף די

קרוין אויפן קאַפּ און שטעל זיך אַוועק אַנטקעגן דעם גרויסן שפיגל! דער קאַמערדינער האָט נישט אַרויסגעוווּיזן קיין פאַרווינדערונג. מ'האַט בכלל נישט אַנגעזען אויפן פנים די מחשבות זיינע, נאָר די ליפן האָבן ביי אים אויפגעהערט צו שמייכלען, און דאָס איז געווען אַלץ וואָס האָט זיך אויפן אויבערפלאַך פון זיין פנים געביטן. ער האָט זיך פאַמעלעך, ווי צו געוווּינען צייט, אַנגעטאַן און ווען ער איז שוין פאַרטיק געוואָרן, איז ער אַנטקעגנגעקומען דעם גרויסן שפיגל. ס'האַט אויסגעזען ווי צוויי קעניגן האָבן זיך אין מיטן פון דעם גרויסן צימער באַגעגנט. באַגעגנט, אַפגעשטעלט, און געקוקט איינער אויפן צווייטן.

דער קעניג האָט געפאַרשט מיט זיין בליק דעם קאַמערדינער אין

די מלכותדיקע קליידער און ער האָט זיך צעשמייכלט. אָבער דער שמייכל איז שוין מיט גאַרניט ענלעך געווען צו יענעם שמייכל, וואָס ער האָט געהאַט צוגעקלעפט אין קאַראַנאַציע-זאַל. און דער קעניג האָט ביי זיך געטראַכט :

— אַט דאָס איז ער דאָך, אַזוי דאַרף ער אויסזען. ווען ער האָט שכל, גיט ער מיך א יאָג כ'זאָל אים וויין אַריינברענגען, כ'זאָל אים צוגרייטן דאָס בעט, כ'זאָל אים באַדינען. אַזוי דאַרף אויסזען דער קעניג, טאַקע אַזוי! אָבער דער קאַמערדינער מיט דער קרוין אויפן קאַפּ האָט ניט פאַרנומען וואָס פאַר א טראַכטענישן עס קייקלען זיך אַלץ אַדורך אינעם קאַפּ פונעם געזאַלבטן. איז ער געשטאַנען און רואיק געוואַרט אויף ווייטערדיקע באַפעלן.

דער קעניג האָט זיך גאַרניט געיאָגט אים צו באַפרייען. ער האָט ווי אויפגעהערט צו פילן זיין אייגענע עקזיסטענץ. ער איז ווי פאַרשוונדן. ער האָט זיך איינגערעדט, אַז דער שטאַרקער, הויכער מאַן איז ניט קיין אַנדערער נאָר ער אַליין, און דאָס וואָס איז געווען פריער, איז עס נאָר א שפיצל, א מין להכעיס. אין דער אמתן זעט דער קעניג אויס אַזוי. אַזעלכן — האָט דאָס פאַלק ליב, אַזעלכן שעצן הויפּלייט, נאָך אַזעלכן בענקען יונגע פירשטינס און אַזא איז ווערט אַנצופירן מיט דער מלוכה. ווי אין הינערפלעט האָט זיך דער קעניג גענומען שאַרן פאַרויס, אָבער ער האָט עס ניט געפילט. אים האָט זיך געדאַכט, אַז דאָס גייט יענער אים אַנטקעגן. יענער, דער אמתדיקער הערשער און אַז ער, אַפילו ניט דער שאַטן פון יענעם, שטייט אויף אַן אַרט.

אַז ער האָט זיך פּלוצעם דערזען אין שפיגל אין די אונטעררוועש אויף די צוויי קרימלעכע פיס, האָט ער זיך ניט דערקענט, ווייל אין זיין געדאַנק האָט זיך זיין גוף געהאַט אויפגעלייזט אין דער געשטאַלט פונעם קאַמערדינער. דעריבער האָט ער אויך ניט געפילט, אַז ער שרייט מיט א באַנומענער שטים :

— ווער איז ער, ווער, און וואָס וויל ער דאָ? !
דער קאַמערדינער אין די קעניגלעכע קליידער האָט זיך אויף אַן

אמת דערשראָקן. די קרוין האָט אים אָנגעהויבן אַראָפּצושווערן און דער סצעפטער האָט ממש געברייט אין זיינע הענט. ער האָט געוואָרפן בעטנדיקע בליקן אויף דער טיר, אפשר וועט ווער פאַרנעמען די געשרייען און וועט אַנלויפן, אָבער קיינער האָט דעם קעניגס קולות ניט געהערט און די טיר איז ווייטער געבליבן שטום ווי פריער. דער קעניג האָט זיך דערווייל גאָר נאָענט צו אים צוגערוקט. אַזוי נאָענט אַז דער קאַמערדינער האָט דערפילט זיין הייסן און פאַרשנעלערטן אַטעם אויף זיך. איצט האָט דער קעניג מער שוין ניט געשריען, ער האָט בלויז געקוקט מיט א צערודערטן בליק דאָ אויף אים און דאָ צום שפיגל, אין וועלכן עס האָבן זיך אָפּגעשלאָגן זייערע געשטאַלטן, ווי ער וואָלט זיך געוואָלט איבערצייגן, וועלכע פון די צוויי זענען דאָס די ריכטיקע און וועלכע זייער אָפּבילד. אומגעריכט האָט ער אַרויסגעריסן דעם סצעפטער פון קאַמערדינערס הענט און א שליידער געטאָן אין שפיגל אַריין. פונעם זעץ איז דער שפיגל צעשפרונגען און דער טעפיך האָט זיך באַדעקט מיט צענדליקער און צענדליקער גרעסערע, קלענערע און גאָר קליינע צעפינקלטע בראַך־טיילן. דער קעניג האָט זיך מיט אומווילן אויסגעדרייט פונעם קאַמערדינער און אויף זיינע נאָקעטע, קרימלעכע פיס זיך געלאָזט צום אַרויסגאַנג, איבערלאָזנדיק דעם קאַמערדינער א פאַרהילטן אין די קעניג־לעכע פורפורן אַנטקעגן דער באַגילדעטער ראַם פון דעם פוסטן שפיגל...

אויסגעברענטע קנױטן

וואָל

מיין שכנה פון יענער זייט באַלקאַן וויינט דאָ ניט לאַנג. אַלע מאָל ווען כ'פלעג אַרויסקומען אויף מיין באַלקאַן, האָט זי צו מיר גוטמוטיק געשמייכלט ווי צו אַן אַלטן באַקאַנטן, כאָטש מיר האָבן זיך פריער קיינמאָל ניט געהאַט געזען.

איר שמייכל האָט מיך מחייב געווען אָפצוענטפערן מיט א שמייכל. געפילט האָב איך אָבער, אַז מיט א צוריקשמייכל בין איך ניט יוצא. האָב איך זי אָנגעהויבן צו באַגריסן.

זי איז געווען פון מיטלוווקס. דאָס פנים ניט אַזוי שיין ווי איינדרוקספול, און אויגן האָט זי געהאַט קלאָרע — כמעט א קינדערשן בליק.

איינמאָל האָב איך זי געטראָפן, בעת זי איז געזעסן און געהעקלט מיט צוויי שפיזלעך. אַז זי האָט באַמערקט מיין בליק, וואָס האָט נאָכגעפאַלגט אירע פלינקע באַוועגונגען, האָט זי זיך אָנגערופן, אין פאַרלעגנהייט, מיט א טאָן ווי זי וואַלט זיך פאַר מיר געוואַלט פאַרענטפערן:

— איר שטוינט אוודאי וואָס אין אַזעלכע היצן פאַרגרייט איך וויינטערזאַכן? דאָס מאַך איך א מענטעלע פאַר מיין קאַץ. יענעם וויינטער, ווען ס'זענען דאָ געווען אַזעלכע קעלטן און רעגנס, האָט זיך מיין קעצל — בערנאַרד רופט מען עס — געהאַט צוויי מאָל פאַרקילט. דאָס יאָר וועט שוין זיין אַנדערש. אַ, כ'האַב אינגאַנצן פאַרגעסן, אַז איר קענט נאָך ניט מיין קאַץ. זי איז געפאַרן קיין ווין מיט מיין רודין. דאָ האָט זי געמאַכט א פּויע און נאָכדעם שטילער צוגעגעבן — רודי דאָס איז מיין מאָן. ער הייסט

רודאָלף, נאָר איך רוף אים רודי, זיך צוגעווינט אַזוי. זיי זענען געפאָרן אָפּנעמען אונדזער פאַרמעגן, וואָס די דייטשן האָבן געהאַט ביי אונדז צוגערויבט. איך גרייט אויך פאַר רודין א סופּריז...
די פרוי האָט זיך אָפּגעשטעלט, א ווייל זיך אין עפעס אַריינגעטראַכט און ווידער זיך אָנגערופן :

— וואָס האָב איך געהאַלטן אייך אין דערציילן? יא, כ'געדענק שוין. רודי האָלט אַז כ'ווייז אַרויס מער ליבשאַפט צו דער קאַץ, ווי צו אים. ער איז ניט גערעכט. כ'בעט אייך, זאָגט מיר, צי וועט מען מיין רודי מיט בערנאַרדן מער ניט פאַרשלעפּן אין קרעמאַטאָריע? ... אַז רודי וועט ברענגען פון ווין אונדזער פאַרמעגן, פאַרבעט איך אייך מיט אונדז מיטצופאַרן אין די בערג... נאָך גוט וואָס כ'האַב אייך באַצייטנס דערקענט. איר זענט דאָך דער, וואָס איז געקומען מיט דער פאַראַרדענונג, אַז מיר זאָלן פאַרלאָזן די וווינונג. איר מיינט אַז כ'האַב פאַרגעסן?! אַפילו אַביסעלע מילך אין פלעשל פאַרן קעצל, האָט איר ניט געלאָזט מיטנעמען...
זי האָט אָפּגעהאַקט און גענומען נאָך געשווינדער אַרבעטן מיט די הענט. א שפּיזל אַרויף, א שפּיזל אַראָפּ. פאַרהאַלטן זיך, געציילט די „אויגן“ און ווידער א שפּיזל אַרויף, א שפּיזל אַראָפּ. זי האָט מיך מער ניט געזען, אָבער איך בין ניט אַוועקגעגאַנגען, בין נאָך אַלץ געשטאַנען און זיך צו איר צוגעקוקט. ערשט איצט האָב איך באַמערקט, אַז זי שטריקט אַן וואָל, ס'איז ניט געווען קיין סימן פון א קניילעכל. צווישן שפּיזל און שפּיזל איז געווען א פּוסטקייט...

**

שפעטער, האָב איך די פרוי ווידער געזען. זי האָט, זיצנדיק אויף איר ליגשטול, געהעקלט און איך בין געווען א קניילעכל, וואָס איז געלעגן לעבן אירע פּיס. זי האָט פון מיר דעם פּאָדעם געצויגן און איך בין וואָס אַמאַל קלענער געוואָרן.
ווען כ'האַב, אין מיין אָנגסט, געזען אַז באַלד ווער איך אויס, אַז

נאך א קייקל, נאך א קייקל ווער איך פארשוונדן צווישן אירע פלינקע פינגער און די צוויי בלאנקענדיקע, קאלטע שפיזלעך, האב איך זיך געוואלט אַנרופן...

די פרוי האט עס דערפילט, ווייל זי האט פארהאלטן איר שטריקן, א קוק אראפ־געטאָן צו אירע פיס, ביי וועלכע איך בין געלעגן פארוואַליקט און זי האט אַזוי געזאָגט :

— בלייבט רואיק, קייקלט זיך ניט און הערט מיך אויס. איך וויל פאָרריכטן וואָס דער הער־גאָט האָט קאַליע געמאַכט. מען דאַרף די וועלט מיט אַלץ וואָס עס איז דאָ אויף איר איבעראַנדערשן, און איך וויל דאָס טאָן. אָבער איך בין א שוואַכע פרוי, וועל איך פון אַלץ און אַלעמען מאַכן וואָל. כ'וועל איבערהעקלען די וועלט. אַט דאָ אויף דעם באַלקאָן, איר דאַרפט זיין צופרידן, איר דאַרפט זיך פרייען, וואָס כ'האַב דווקא אייך אויסגעקליבן פאַר מיין אדם הראשון. אַז כ'וועל דאָס לעצטע פעדעמל פון אייער קניילעכל אויף מיינע שפיזלעך אַרויפנעמען, וועט דער פחד, וואָס איר האָט, פאַרשווינדן. אין אייער נייער באַשערטקייט וועט אייך דאָס געפיל זיין פּרעמד, ווייל מורא דאָס איז אַן איבערבלייב פון דער אַלטער וועלט !

איך אָבער האָב זיך ניט געוואַלט שיידן ניט מיט דער אַלטער וועלט און ניט מיטן פחד, האָב איך זיך געקייקלט פון זייט צו זייט. זי האָט פאַרלוירן ס'געדולד און מיין פעדעמל א שטאַרקערן צי געטאָן. דאָס פעדעמל אָבער האָט זיך אין א קניפל פאַרעקשנט. האָט די פרוי דאָס פעדעמל געצויגן און געצויגן, נאָר דאָס קניפל האָט ניט נאָכגעגעבן...

דאָס העמד

זי האָט זיך גענומען אויסטאָן. דאָס באַד־צימער איז געווען ליידיק. איינער פון די טוש־שפּריצערס איז געווען שוואַך פאַרמאַכט און אַ שטילער, אומאויפהערלעכער וואַסער־שטראָם איז געפלאָסן. ס'האָט איר הנאָה געטאָן וואָס זי איז אַליין. נאָכן אויסטאָן זיך, ווען זי האָט שוין געוואַלט אַרונטער אונטערן שפּריץ, האָט זי באַמערקט, אַז זי איז נאָך ניט אינגאַנצן נאַקעט. עס האָט איר געוונדערט וואָס זי האָט דאָס פאַרזען. זיפּנדיק זיך אונטערן וואַסער האָט זי ווידער דערפילט, אַז איר גוף איז באַדעקט מיט עפעס אַ לאַנג געוואָנט, אַ העמד מיט גראַבע שטעך גענייט. דאָס העמד איז שוין געווען דורכגענעצט און ניט אַנגענעם זיך געקלעפט צום לייב. זי האָט עס געשלעפט פון זיך, אָבער דער שטאָף איז געווען ווי צונויפגעוואַקסן מיט דער הויט. זי איז גרייט געווען צו רייסן די הויט צוזאַמען מיטן שטאָף, אָבי זיך צו באַפרייען וואָס גיכער פון דער פּריקרער גליטשיקייט. פּלוצעם זענען אַריינגעקומען פרעמדע, אומבאַקאַנטע מענער. די מענער האָבן עפעס געזוכט. זיי האָבן אויף איר קיין אַכט ניט געלייגט. זיי האָבן זי ווי ניט באַמערקט. זי האָט געשריען צו זיי, זיי זאָלן גלייך פאַרלאָזן דאָס באַד־צימער, אָבער אויך איר געשריי האָבן זיי ניט געהערט. אומגעריכט האָבן די שפּריצן פון זיך אַליין אַ שפאַר געטאָן און דורך די ניקלנע קעפלעך האָט אַ פלייץ געטאָן וואַסער מיט אַזאַ קראַפט און רעש, אַז איר שטים איז פאַרטויבט געוואָרן פון דעם וואַסער־גערויש. דאָס גרויסע באַד־צימער מיט די ווייסע קאַפּליע־ווענט האָט זיך גיך אַנגעפילט מיט וואַסער און פאַרע, ווייל די אַפּפּלוס־לעכער אויפן שטיינער־נעם דיל זענען פאַרשטאַפט געוואָרן. די מענער זענען פאַרשווונדן. זי איז גיך צוגעלאָפן צום אַרויסגאַנג, די טיר איז אָבער געווען פאַרשפאַרט. איז זי

געלאָפּן צו די פענצטער. אויך אַלע פענצטער זענען געווען הערמעטיש פאַרקלאַפּט. האָט זי מיט די פּוּיסטן אין די שוּיבן געשלאָגן, געוואַלט זיי צעברעכן, נאָר דאָס גלאָז איז געווען אַזוי דיק, אַז עס האָט ניט נאָכגעגעבן. דערווייל האָט זיך דאָס וואַסער און דער פאַרענעפל געמערט. עס האָט זיך געהויבן און געהויבן ביז עס איז דערגאַנגען צו אירע אַקסלען, צום האַלדז, צו איר קאַפּ און אים צוגעדעקט. די שפּריצערס האָבן זיך פאַראַינמאַל איינגעשטילט. די פאַרע האָט זיך געזעצט. דער וואַסער-פלאַך איז געוואָרן גלאַטיק. דאָס לאַנגע העמד איז קאַפּוּיר-געקומען און געבליבן ליגן אויפן וואַסער-שפיגל מיט צעשפּרייטע אַרבל — — —

יעל האָט זיך אויפגעכאַפּט. געוויינטלעך געדענקט זי ניט קיין חלומות. אין בעסטן פאַל ברוכטיילן פון א חלום. דער חלום אָבער האָט זיך איר אַזוי פאַרקריצט אין זכרון, אַז זי האָט שוין זייענדיק אינגאַנצן וואַך, געפאַרשט מיטן בליק, געזוכט ביי דער וואַנט די שפּריצערס און צי אויף איר לייב טראַגט זי ניט יענץ לאַנג, פרעמד העמד. ווען אַסוף וואַלט נאָך געלעגן אין בעט, וואַלט זי אים אויפגעוועקט און גלייך דערציילט דעם מאַדנעם חלום, אָבער אַסוף איז שוין פון לאַנג ניט געווען אין שטוב. ער איז מיטן דזשיפּ אַוועקגעפאַרן אין ראַיאָן פון די נאַפּט-רעז. פון דעם אַנדערן צימער האָט זיך דערטראַגן דאָס עטעמען פון דער פיר יעריקער תּמּרל. וואַלט דערנעבן געווינט אַ שכנה, וואַלט יעל זיך ניט געפּוילט אַריבערגיין און דערציילן דעם חלום. זי האָט געפּילט אַ באַדער-פעניש מיט עמעצן זיך דורכצושמועסן, אָבער זייער שטיינערן הויז איז געשטאַנען אַליין אין דער וויסטעניש און אַרום נאָר שטיינער-מאַסיוון, רויער אַנוואַרף פון בערג, ווילדער געשלענגל פון וואַדיס, שמאַל-דורכגענג-לעכע קעניאַנען, זאַמד-דיונעס מיט שיטער צעוואַרפענע, פאַרקאַלטנטע מדבר-געוויקסן. א שמאַל שטויב-וועגל האָט געפירט פון זייער הויז צום נאַענטסטן ישוב, צו דער זיך בויענדיקער און וואַקסנדיקער שטאָט, וואָס האָט די בערג-שפּועים מיט היזער באַדעקט און מיט גאַסן פאַרשנורעוועט. דאָס אַלץ איז דאָרט, מיט פינף קילאָמעטער ווייטער, וווּ די נייע שטאָט בויט זיך. דאָ נעבן זייער הויז איז פּוסט און הוּיל. הפּקרדיק שטאַרצט

דער גראַניט פון די זאַמדן. די שטיין-ברילעס גליען אין די לאַנגע מדבר-טעג און שפרייטן אַרום זיך געל-גרויען שטויבן-אַש. די ווינטן צעטראַגן אים. דער שטויב באַוועגט זיך אין צעפלאַמטן שגעון.

יעל קוקט אָפּט אויף דעם שטיין-קאַאַס. פאַרשיידענע פאַרמען האָבן זיי, די שטיינער. טייל דערמאַנען אין מענטשן-געשטאַלטן און אַנדערע כאַפּן דעם אַנבליק פון חיות. ניט איינמאַל טראַכט יעל, אַז אפשר זענען דאָס טאַקע מענטשן און חיות וועלכע האָבן אין די אוראַלטע צייטן אין דער מדבר געבלאַנקעט און ווי אַלץ אין מדבר — פאַרגליווערט געוואָרן. פאַרשטיינערט געוואָרן.

צוויי יאָר שוין ווי זיי וווינען דאָ מיטן קינד אין דער וויסטעניש אין געצווונגענער איינזאַמקייט. צוויי יאָר ווי אָסף האָט אָנגענומען דעם פּאַסטן פון א מעכאַניקער און קאַנטראַלער פון די ניי-פאַרלייגטע נאַפּט-רערן. פריער האָט ער געאַרבעט אויף א האַנדלס-שיף. וואַכן-לאַנג ניט געווען אין דער היים. ניט לייכט איז איר אָנגעקומען ביז זי האָט געפועלט ביי אים ער זאָל אויסזוכן אַ באַשעפטיקונג אויף דער יבשה. אָבער צו וווינען אַזוי אָפגעזונדערט איז גאַרניט פשוט. זייער הויז איז איינגעאַרדנט און באַזאָרגט מיט אַלע איינריכטונגען און באַקוועמלעכקייטן, נאָר דאָס געפיל איז פון אַן אַנסופיקע אַליינקייט. אַ ליאַדע טאַג קאַנען די מדבר-ווינטן זייער שטוב פאַרשיטן מיט זאַמד ס'זאָל קיין שפור ניט בלייבן, און קיינער וועט ניט וויסן וווּ זייער געביין איז אַהינגעקומען. ביינאַכט איז נאָך ערגער. ביינאַכט איז מען איינזאַמער. די באַלויכטענע פענצטער טאַפן אין דער פינצטערניש, זוכן ערגעץ אַ צייכן, אַ קלאַנג, אַן אָפשיין. שטיל איז אין מדבר, פאַרטייעט איז דער מדבר. די בערג שטייען צונויפ-גערוקט, אַרומגעדעקט מיט טומאַנען און דאָס הויז שווימט, שווימט אין חושך און קאַן צו קיין ברעג ניט דערגרייכן.

יעל איז אַרויס פון בעט, אונטערגעהויבן די לאַדן, אַרויסגעטראַגן דאָס בעט-געצייג צום לופטערן. עס איז נאָך געווען גענוג פרי. די לופט איז געווען לויטער און דורכזיכטיק. יעל האָט זיך פאַרהאַלטן אויף דער וועראַנדע. אַט פליט אָן א גרויסער רויב-פויגל. דער פויגל קרייזט לאַנג

ארום איבערן בלויען, מיט זון פאָרגאַסענעם הימל. ער פליט אַוועק, קומט צוריק, נידערט אַראָפּ און אָט איז ער שוין ווידער אינדערהויך. פּלוצעם בלייבט ער הענגען אומבאַוועגלעך, ווי די פּליגלען וואָלטן אים אויפּגעהערט דינען. עס געדויערט ניט לאַנג און באַלד גיט ער זיך האַסטיק און שפּיציק אַ לאַז אַראָפּ צווישן אַ שטיין־שפּאַלט. עס קומט פּאַר אַ קורץ געראַנגל, אַן אַרומרייסעניש, א פּאַכען פון פּליגל. ווען דער רויב־פּויגל גיט זיך אַ הייב פון דער סקאַלע און פּליט אַוועק, צאַפּלט זיך נאָך אין זיין קרומען שנאַבל דער קרבן. יעל קוקט אים נאָך ביז ער פאַרשווינדט. אויך דער הונט וואָס ליגט אין אַ ווינקל פון דער וועראַנדע באַגלייט מיטן בליק דעם רויב־פּויגל. דורך זיין בויך לויפט אַדורך א ציטער און ער ברומט בייזלעך. יעל איז צעטראַגן אַבער ניט פון דער קורצער דראַמע וואָס איז נאַרוואַס פאַרלאַפּן פאַר אירע אויגן, נאָר פון דעם חלום וואָס האָט זיך איר געחלומט. זי פּילט ווי מען וואָלט אויף איר אַרויפּגעצווונגען אַ שווערע לאַסט. זי טוט איר געוויינטלעכע שטוב־אַרבעט, פאַרנעמט זיך מיטן קינד, וואָס איז דערווייל אויפּגעשטאַנען פון שלאַף, שפּילט זיך מיט איר, העלפט איר קנעטן מענטשעלעך פון פּלאַסטעלין, אַבער דער נאַכט־קאַשמאַר גייט איר נאָך. זי עפנט דעם ראַדיאָ. זי הערט זיך צו צו די פּרימאַרגאַן־נייעסן: אַריינדרינגלערס האָבן געגנבעט וואַסער־רערן אין אַ קיבוץ אויף דרום, אַ דזשיפּ פון אַ מיליטערישן פּאַטראָל איז אַרויף אויף אַ מינע. צוויי זעלנער דערהרגעט, דריי פאַרווונדעט. מען איז געוויינט צו אַזעלכע נייעסן, מען הערט זיי אָפּט, נאָר היינט האָט עס יעל אויפּגענומען אַנדערש. ווי עס וואָלט זי פּערזענלעך אַנגערירט, ווי צווישן די דערהרגעטע וואָלט געווען אירס אַ קרוב. יעל טראַכט וועגן אַספּן. זי וואָלט אים איצט אַזוי געדאַרפט לעבן זיך. ער וואָלט זי באַרואיקט, געהאַלפּן צוריק געפינען דעם גלייכגע־וויכט. יעל ווייסט אַבער, אַז אַספּן איז איצט ווייט. ער וועט ערשט קומען פאַרנאַכט אַ מיידער, אַ פאַרשטויבטער, אַ דורכגענומענער פון בענזין־ריחות און פון שווייס. יעל קלערט און באַשליסט ניט צו דערציילן אים וועגן חלום. וואָס וועט זי אים דרייען דעם קאַפּ מיט וויבערישע נאַרישקייטן. זי וועט אים נאָר בעטן ער זאל בייטן די אַרבעט און זיי זאלן זיך אַריבערקלייבן צווישן

מענטשן. זיי דארפן עס טאן צוליב דער קליינער. תמרל וואקסט, דארף באלד גיין אין קינדער-גארטן. מען קאן ניט אזוי מפקיר זיין א קינד. צוויי יאר איז איבערגענוג. ס'האט זיך איר געחלומט — — — זי האט דאך אפגעמאכט אים ניט צו דערציילן. איז וואס ווידער מיטן זעלבן פוזמן? ער וועט דאך מיינען, אז זי איז חסר-דעה. וואס פאר א שיכות האט דער חלום צו דעם גאנצן ענין פון געפינען זיך אין דער וויסטעניש? אסף וועט זי אויסלאכן, מאכן פון דעם א וויץ. ער וועט זי מיטן קינד אפפירן צו אירע עלטערן קיין רמת-גן אויף א וואך-צוויי כדי זי צו בארואיקן און מיט דעם וועט עס זיך ענדיקן. ניין, דאסמאל וועט עס ניט העלפן. ער מוז איבעררייסן דעם קאנטראקט און אוועק פון דאנען.

אריינגעטאן אזוי אין די מחשבות, איז איר דורכגעלאפן א זייטיקער געדאנק. זי האט זיך אנטקעגנגעשטעלט דעם געדאנק, געוויסט, אז ס'איז אן אומזין אזוי צו טראכטן, נאר זי האט זיך ניט געקאנט באהערשן. זי איז צוגעגאנגען צו דער שאפע, איבערגעווארפן אלע וועש און געזוכט צי זי האט ניט אזא העמד מיט לאנגע ארבל פון רויען, גרויען ליין. זי האט זיך פארשעמט, וואס זי האט זיך געלאזט פארפירן פון סתם אויסדאכטענישן. דאס איז זיכער א פועל יוצא פון זיין א לאנגע צייט אפגעזונדערט פון מענטשן, האט זי זיך געפרוויט אין דער מחשבה צו פארטידיקן. אבער דער געדאנק וועגן העמד איז געווען איינגעשפארט, געשטעקט אין איר ווי אן אריינגעקלאפטער נאגל. יעל איז זיכער געווען, אז זי האט ערגעץ-ווו יא געזען אזא העמד. און אפשר האט זי עס גאר געהערט דערציילן?

יעל האט אפגעקאכט מיטאג. אנגעקארמעט דאס קינד. זי אליין האט קיין חשק ניט געהאט צום עסן. האט זי ארויסגעטראגן אן עמער פריש וואסער פאר די פאר הינער און קראליקעס, וואס האבן זיך געהאדעוועט לעבן דער שטוב. דערנאך האט זי תמרלען געלייגט שלאפן צו איר מיטאג-אפרו, אראפגעלאזט די לאך, אנגעשטעלט דעם ווענטילאטאר און זיך צוגעשפארט מיט א בוך אין האנט אויף דער סאפע. יעל האט זיך ניט געקאנט קאנצענטרירן. האט זי דאס בוך אוועקעלייגט אין א זייט און געלעגן גלאט אזוי. אירע אויגן האבן נאכגעפאלגט דעם האלב-קרייז.

וואס דער שטאלענער פראפעלער פון ווענטילאטאר האט דורכגעמאכט און זיך צוגעהארקט צו זיין שטילן געזשום. עס האט זיך איר אויסגעדוכט, אז זי פארט ערגעץ, אז דער פראפעלער איז גאר קיין פראפעלער ניט, נאר א ראד, א סך רעדער. זי נסיעה דויערט שוין זייער לאנג. עס הייבט זי, עס טרייסלט זי. איר קערפער וויגט זיך אין טאקט פון דעם רעדער-געלויף. דער ווינט צעבלאזט אירע האר, קילט די שלייפן. יעל האט זיך אין עפעס דערמאנט. זי האט זיך האסטיק אויפגעזעצט. זי זעט שוין ניט דעם ווענטילאטאר, הערט שוין ניט זיין געזשום. דאס געפיל פון פארן האט זי אפגעלאזט. אלץ איז פאר איר קלאר געווארן, אלץ געדענקט זי איצט: די מאמע האט איר געהאט דערציילט, אז אירס א שוועסטער, יעלס א מומע, וואס האט געוויינט אין פוילן (זי האט זי אפילו ניט געקענט, נאר בלויז געזען אויף א פאטאגראפיע), איז מיט אלע יידן פון שטעטל געפירט געווארן דורך די דייטשן צום שיסן. ביים גרוב האט מען זי אלע אויסגעטאן נאקעט און ווען מען האט זי דערשאסן, זענען זיי אריינגעווארפן געווארן אין גרוב. די מומע אבער איז ניט אומגעקומען, נאר לייכט פארווונדעט געווארן. ביינאכט האט זי ארויסגעפויעט פון גרוב און אוועק איבער די פעלדער. זי האט זיך דערשארט צו א באקאנט דארף און אנגעקלאפט אין א פענצטער פון א כאטע. א פויערטע האט געעפנט די טיר און דערזען די מומע א נאקעטע, א פארבלוטיקטע, א צעציטערטע. זי האט רחמנות געקראגן און איר ארויסגעטראגן א גראב פויעריש העמד און א האלבן לאפן ראזעווע ברויט. אין דער כאטע האט זי איר ניט אריינגעלאזן. עס איז געווען ווינטער צייט. שניי און פראסט. די מומע האט געוויינט, זיך געבעטן אבער די פויערטע האט מורא געהאט איינצושטעלן. זי האט נאך דער מומען געגעבן א פאר אלטע שקראבעס אויף די פיס און איר געהייסן גיין. די מומע האט געוויסט, אז אין וואלד באהאלטן זיך אויס שטעטלדיקע יידן. האט זי זיך געלאזט זיי זוכן. זי האט געבלאנדושעט, שטיל גערופן, נאר קיינער האט איר גערוף ניט דערהערט. דער פראסט האט זי מיד געמאכט, פארשלעפערט.

ווען דער טאג האט בוים פון בוים פאנאנדערגעטיילט און די

וויסקייט פון שניי האָט זיך מיטן טאַג-ליכט אויסגעמישט. האָבן זי די אויסבאַהאַלטענע יידן געפונען. זיי האָבן זי דערקענט. די מומע האָט זיי מיט אַפּגעהאַקטע ווערטער אַלץ דערציילט, אַפּראַטעווען אַבער האָט מען זי שוין ניט געקאָנט. איינער פון זיי איז נאָך דער מלחמה געקומען אין לאַנד אַריין און דאָס איר מאַמען, דער מומעס שוועסטער, דערציילט.

און איצט אין דער נאַכמיטאַג-שטילקייט אויף דער סאַפּע, האָט זי געזען דער מומען לויפן צווישן די נאַקעטע ביימער פון דעם ווינטערדיקן וואַלד. געזען אַפילו די בלוט-פּלעקן אויפן העמד און אויף די הענט, דעם פחד און דעם יאוש אין די זוכנדיקע אויגן און די פיס וואָס זינקען אין טיפן שניי. זי האָט געזען ווי דאָס פנים, די הענט, די פיס ווערן ווייס און ווייסער, ווערן בלוי, ווערן שטייף — — —

אַ גערודער פון צווייטן צימער האָט יעלן צוריקגעבראַכט צו דער ווירקלעכקייט. די שטוב מיט אַלע חפצים, וואָס האָבן זי אַרומגערינגלט, האָבן צוריק באַקומען האַפּט. אַלץ האָט מען געקאָנט אַנטאַפּן, נעמען אין די הענט אַריין, אַוועקשטעלן, איבעררוקן. תמרל האָט זיך איבערגעוועקט און גערופן מיט אַ פריש קולעכל :

— אמאלע, קום אַביסעלע צו מיר !

יעל איז גיך אַריין צום קינד. תמרל האָט מיט פריילעכע אויסגעשרייען פאַרוואַרפן אירע הענטלעך אויף דער מאַמעס האַלדז און צוגעטוליעט דאָס ווייכע בעקעלע צו איר פנים. יעלן האָט זיך אויסגעדוכט, אַז זי האָט שוין עפּעס גאָר לאַנג דאָס קינד ניט געזען, אין שטוב ניט געווען, און אַז ניט די מומע, נאָר זי איז אַרומגעלאַפן ביינאַכט אין וואַלד און געזוכט אַ באַהעלטעניש... זאַל זי עס דערציילן אַספּן ? יא, זי וועט עס אים טאַקע דערציילן. וועגן העמד וואָס האָט זיך געקלעפּט צו איר לייב אונטערן שפּריץ און וועגן העמד אין וועלכן איר מומע איז פאַרפרוירן געוואָרן. ער וועט זי ניט אויסלאַכן. אַסוף וועט זי אויף זיכער פאַרשטיין. זי איז איבערציגיגט — ער וועט זי פאַרשטיין.

ה ל ל

כל הדברים יגעים לא יוכל איש לדבר
קהלת, פרק א, פסוק ח.

הלל איז געקומען אין לאַנד אַריין ערשט נאָך דער מלחמה. זיין ווייב, זיינע טעכטער, איידעם און אייניקלעך זענען אַלע אומגעקומען. הלל איז געבליבן לעבן, ווייל ער האָט אין דער צייט פון די דייטשן די באַרד אָפּגעגאַלט, די וואַנסן געלאָזט וואַקסן לענגער. אַרויפגעצויגן אויף זיך א העמד פון גראַבע, שאַרסטקע לייזונט, אַן אָפּגעריבענעם קאַמזויל, אַן אויסגעפּליקט פּעלצל. די פּיס מיט שמאַטעס פּאַרוויקלט און אויף די שמאַטעס לאַפטשעס אָנגעטאַן. אין אַזאַ הילוך פון א פּאַראַרעמט פּויערל האָט זיך הלל געלאָזט איבער די דערפער.

דאָס אַלץ האָבן מענטשן דערציילט. ער אַליין האָט געשוויגן ווי ער וואַלט גאַרניט געדענקט וואָס מיט אים איז פּאַרגעקומען, אַדער מיט כּוונה אויסגעמיטן וועגן דעם צו רעדן.

געקומען איז הלל צו זיין זון, א מושבניק אין גליל. מען האָט פאַר אים צוגעבויט א קליין צימערל מיט א וועראַנדע פון וועלכער מען האָט געזען די פעלדער, די סעדער וואָס האָבן זיך געצויגן איבער דער ברייטקייט פונעם טאַל און אויף די בערג וואָס האָבן דעם טאַל אַרומגע־רינגלט. הלל אָבער איז מער אין בעט געלעגן ווי אַרומגעאַנגען. ער האָט אָפּט ניט געוויסט ווו ער געפינט זיך. עס האָט זיך אים אויסגעדוכט, אַז ער איז צוריק אין שטעטל, אין טאַטנס שטוב און דעריבער איז אַלץ וועגן וואָס ער האָט גערעדט געווען געבונדן מיט דער אַלטער היים.

הלל האָט דערמאַנט פעטערס און מומעס, דערמאַנט דעם טאַטן ווי

ער איז מיט אים געגאנגען שמחת-תורה אין שול אריין, גערופן די מאַמע זי זאל אים אויסבאַהאַלטן, ווייל ער שרעקט זיך. ס'גייט א פראַצעסיע. גויים טראָגן גרויסע צלמים און יויזלעך. ס'קלינגען גלעקער. מען קאַן אים נאָך, חלילה, אַפּשמדן.

איינמאַל, אַוונט-צייט, איז יוסף, דער זון, נעבן זיין בעט געזעסן. אין צימער איז געווען שטיל. ערגעץ ווייט האָט מען געהערט א טראַקטאָר אַרבעטן. נאָענטער האָבן זשאַבעס געקוואַקעט. הלל איז געלעגן און זיך אַרומגעשפּילט מיט א קמיע וואָס ער האָט געטראָגן אויפן האַלדז. ער האָט דאָס שטריקל, אויף וועלכן די קמיע איז געהאַנגען, פאַרדרייט אַרום א פינגער, אויפגעוויקלט און ווידער פאַרדרייט. ער איז געווען אַזוי אַריינגעטאַן אין דעם, אַז מען האָט געקאַנט מיינען מי-ידע וואָס פאַר א וויכטיקע פעולה ער פירט אויס.

יוסף האָט שוין געהאַט אויסגעלייענט די צייטונג און געוואַרט דער טאַטע זאל איינשלאָפן. דורכן אַפענעם פענצטער האָט אַריינגעשפּאַרט א צווייג מיט רויטלעך-געלבע גראַנאַטן-פירות. א לבנה האָט זיך געטוקט אונטער לייכטע, סוף-זומערדיקע וואַלקנדלעך-ניט-וואַלקנדלעך, רויכלעך אַזעלכע, וועלכע זענען גיך צעגאַנגען. דורכן פענצטער זענען נאַכט-פלאַטערלעך אַנגעפלויגן און אַרומגעקרייזט אַרום דעם אַנגעצונדענעם לעמפל. יוסף האָט נאַכגעפאַלגט דעם טאַטנס באַוועגונגען. דאָס שפּילן זיך מיט דער קמיע האָט ווי אַפּגעריסן אויף א ווייל דעם אַלטן פון אַוועקלאָזן זיך אין די פאַרנעפּלטע ספּערן פון אויסדאַכטונגען.

ניט ווילנדיק האָט יוסף א טראַכט געטאַן וועגן דעם, וואָס עס האָט אים געהאַט געשריבן א לאַנדסמאַן, א ייד וואָס איז צוריקגעקומען פון דער פאַרטיזאַנקע, ווען ער האָט זיך ביי אים נאַכגעפּרעגט וועגן טאַטן. דאָס איז געווען אין יענע צייטן ווען עס איז צו אים דעראַנגען די בשורה, אַז דער טאַטע לעבט. דער לאַנדסמאַן האָט זיך אונטערגענומען דעם טאַטן אַפּצוזוכן. און אַט אין איינעם פון די בריוו האָט ער אים געשריבן, אַז ער האָט הללן געפונען אין א דאַרף, אַנגעטאַן אין פּויערישע קליידער (וואָס אין זיי האָט ער זיך געראַטעוועט) און פאַשעט דאָרט בהמות. עס זענען

שוין אדורך עטלעכע יאָר זינט דער טאַטע איז ביי אים, אָבער פון טאַטן אַליין איז אים ניט געלונגען וועגן דעם אַלעם קיין וואָרט אַרויסצובאַקומען. ווען נאָר ער פרוווט אים פאַרזיכטיק א פּרעג צו טאָן וועגן דער היים, דער מאַמען, שוועסטערן, נעמט דער טאַטע ציטערן, פינטלען מיט די אויגן און ענטפערט, אַז ער ווייסט ניט וואָס מען וויל פון אים, ער געדענקט גאַרניט, גאַרניט. יוסף האָט אָבער געהאַפּט, אַז דער טאַטע וועט סוף־כל־סוף בייקומען די חולשת־הדעת און יאָ דערציילן וואָס ער, מיט דער גאַנצער משפּחה, זענען אויסגעשטאַנען אין דער צייט פון דער מלחמה. דער טאַטע וועט ניט קאָנען דערשטיקן אין זיך דאָס איבערגעלעבטע. דאָס קאָן זיין אין א וואַך, אָדער אין א יאָר אַרום. אפשר וועט עס געשען היינט? ניין, דער טאַטע שווייגט צופיל דעם גאַנצן אָונט. דרייט און דרייט דאָס שטריקל מיט דער קמיע אַרום פינגער. פון וואַנען האָט ער די קמיע? וואָס באַדייט זי?

יוסף האָט זיך איינגעקוקט אין ליגנדיקן טאַטן און דער פּאָדעם פון געדאַנק האָט זיך געצויגן אויף צוריק צו יענעם טאַטן דעם וואַלד־סוחר וואָס האָט געקאָנט נעמען א האַק און אומוואַלגערן דעם דיקסטן בוים. די דאַרפ־לייט, די געניטע וואַלד־אַרבעטער, וואָס דער טאַטע האָט באַשעפטיקט ביים אויסקאַרטשען דעם וואַלד, פלעגן זיך ווונדערן פון וואַנען עס נעמט זיך צו א שטעטלדיקן ייד אַזאַ געשיקטקייט און אַזאַ גבורה. ער האָט געקענט זייער פויעריש לשון, זייערע מנהגים. ווען ניט זיין באַרד און די יידישע בגדים האָט מען אים געקאָט אַננעמען פאַר איינעם פון זיי. אַפילו אין מאַכן א כוסה איז ער פון זיי ניט אַפגעשטאַנען. יוסף דערמאָנט זיך איינעם א ווינטער־טאָג. דער טאַטע האָט אים געהאַט דאָס ערשטע מאָל מיטגענומען אין שליטן צו זיינע געשעפטן. ס'איז געווען ערב חנוכה. אין דעם זעלבן אויפדערנאַכט האָט מען באַדאַרפן אַנצינדן דאָס ערשטע ליכטל. ער איז דעמלט אַלט געווען זיבן יאָר און אפשר דאָס אויך ניט. עס איז שוין געווען פאַרנאַכט ווען זיי זענען צוריקגעפאַרן. דער וועג האָט געפירט דורך א וואַלד. עס איז געווען א שניי־זאָווייע. א פּראָסט — אַז די ביימער האָבן גערעשטשעט. א ווינט — אַז מען

האָט קוים געקאָנט די אויגן אויפהאַלטן. א טרוקענער, סיפקער שניי האָט אַרומגעווירבלט אין דער לופט. מען האָט ניט געזען וואָס עס טוט זיך אויף צוויי שפּאַן פּאַרויס. די פּערד האָבן זיך קוים באַזעגט. זיי האָבן געפּרייכט מיט די באַקעס און דער שניי אונטער זייערע פּיס איז אַלץ טיפּער געוואָרן. זיי זענען אָפּגעגאַנגען עטלעכע טריט און געבליבן שטיין. ווידער זיך גערוקט און אויפּסניי זיך פּאַרהאַלטן. דער טאַטע האָט זיך געאַיילט. אין שטוב וועט מען איבערקלערן. די מאַמע, די שוועסטער וואַרטן. דער טאַטע דאַרף אַנציגנדן דאָס ערשטע חנוכה-ליכטל און דאָ פּאַלט צו די נאַכט. עס האָט זיך געדוכט, אַז די פּערד האָבן גאָר פּאַרבלאַנדזשעט. דער טאַטע האָט לאַנג ניט געקלערט, אַראַפּגענומען פון זיך דאָס פּעלצל און אים איינגעדעקט. ער אַליין איז אַראַפּ פון שליטן, גענומען די פּערד ביי די ציימלעך און זינקענדיק אין שניי פּאַמעלעך פּאַרויסגעגאַנגען.

וויפל די נסיעה האָט געדויערט, געדענקט ניט יוסף, נאָר אַז ער האָט ניט מורא געהאַט ניט פאַר דער קעלט, ניט פאַרן שניי-שטורעם און זיכער געווען, אַז דער טאַטע וועט אַלץ בייקומען, דאָס געדענקט ער יאָ. דער טאַטע האָט די פּערד אַרויפּגעפירט אויפן ריכטיקן וועג. מען איז בשלום אַנגעקומען אַהיים. דאָס ערשטע חנוכה-ליכטל איז געצונדן געוואָרן און די פּרייד פון דער מאַמען און די שוועסטער איז געווען אין לשער. איצט איז אויך נאַכט. א גלילער נאַכט. א שטיל אַוונט-ווינטל לאַשטשעט דאָס בייםל פאַרן פּענצטער. א טראַקטאָר אַרבעט זיין נאַכט-שיכט אין פעלד. ער, יוסף איז שוין אַליין א זיידע. זיינע צוויי טעכטער מיט זייערע משפּחות וווינען בשכּנות. האָבן מיט אים בשותפותדיקע פעלדער און סעדער. ער איז ווידער אַליין מיטן טאַטן, אָבער דער טאַטע ליגט אין בעט איינגעשרומפּן אַזוי, ווייס אַזוי, ווייס, ווי אין זיינע אַדערן וואַלט שוין מער קיין בלוט ניט געפּלאָסן און בלאַנדזשעט אין א וואַלד פון אויסדאַכטונגען.

פון קיך איז אַריינגעדראַנגען א ריח פון געפרעגלטע פּיש. דאָס האָט רחל, זיין ווייב, געגרייט וועטשערע. דער אַלטער האָט שוין געהאַט

פון לאַנג אָפּגעגעסן. אים דערלאַנגט רחל דאָס עסן נאָך איידער עס ווערט נאַכט.

די לבנה איז אָפּגעשווומען צו די בערג און דאָרטן פאַרפאַלן געוואָרן. דער רויש פון טראַקטאָר האָט אויפּגעהערט. נאָר די זשאַבעס האָבן ווייטער געקוואַקעט. יוסף האָט זיך אונטערגעהויבן. דער ריח פון געפרעגלטס האָט געקיצלט אין די נאָז־לעכער. ער וועט זיך שוין מסתם ניט דערוואָרטן דער טאַטע זאָל איינשלאָפן, ס'ווערט שפעט. מען דאָרף נאָך א קוק טאָן אין שטאַל, צומאָכן די ממטרות וואָס באַגיסן די בלומען פאַר דער שטוב, אָפעסן און סוף־כל־סוף אַרויפקריכן אויפן געלעגער.

מיטאַמאָל האָט הלל איבערגעריסן די שפּיל מיט דער קמיע. ער האָט זיך פאַמעלעך אויפגעזעצט. זיין שטערן האָט זיך גערונצלט. אויף די אָפּגעוועלקטע איינגעפאַלענע באַקן האָבן זיך באַוויזן רויטלעכע פּלעקן. מען האָט געזען, אַז ער באַמיט זיך עפעס צו דערמאָנען. ער האָט אַרונטער־ גערוקט די האַנט אונטערן קישן און עפעס געזוכט. ווען יוסף האָט אים געפרעגט וואָס ער זוכט, האָט ער אים געענטפערט אַז ער ווייסט ניט וווּ ס'איז אַהינגעקומען דער זייגער מיט דער קייט. דעם זייגער האָט ער באַקומען פונעם מחותן צו זיין חתונה. איצט דאָרף ער אים. ס'קומט באַלד אָן די באַן און ער פאַרט זען די כלה צום ערשטן מאָל.

וועגן וואָס אייגנטלעך רעדט דאָ דער טאַטע? א זייגער מיט א קייט? יוסף וואָלט געשווירן, אַז אויך ער האָט געזען ערגעץ א זייגער מיט א קייט. ער האָט זיך פאַרטראַכט. אין זכרון האָט עפעס גענומען אויפּוואַכן: ער איז א קינד. ער איז זייער קראַנק. טאַטע־מאַמע און שוועסטערן זיצן אַרום אים. קיין רפואות וויל ער אַבער ניט אייננעמען. עס איז ביטער. פרוווט מען אים פאַרשפּילן. די שוועסטער ברענגען פּערלמוטענע, גלאַנציקע קנעפּ. וויל ער ניט קיין קנעפּ. גיט אים די מאַמע א קאָלירטן בלייער מיט פאַפּיר ער זאָל אויסמאַלן א הויז מיט א זון, מיט א בוים. וואַרפט ער אַוועק דעם בלייער מיטן פאַפּיר. ער וועט ניט מאַלן קיין הויז מיט א זון, מיט א בוים. וויינט, פאַרקוועטשט דאָס מויל און שטופּט אָפּ דעם לעפל מיט דער רפואה. נעמט דער טאַטע אַרויס פון דער וועסט זיין זייגער, שפּיליעט אָפּ

די קייט און פרעגט אים צי ער וויל דאָס. עס גיבן ביי אים א גלאַנץ די אויגן. ער נעמט דעם זייגער און שלינגט אַראָפּ דעם ביטערן געטראַנק. פאַרקרימט זיך, ס'גלוסט זיך אים ווידער וויינען, נאָר ער האַלט זיך איין. דער זייגער האָט א זילבערנע קייט און א זילבערן דעקל. ווען מען לייגט צו דעם אויער הערט מען ווי אינעווייניק באַוועגט זיך עפעס, קלאַפט עפעס. שפעטער קומט דער טאַטע און וויל דעם זייגער צונעמען. וויל ער ניט אַפגעבן. די מאַמע בעט זיך ביים טאַטן:

— לאַז דאָס קינד זיך שפּילן. ער איז נאָך אַזוי שוואַך — — —

איז וועגן דעם זייגער האָט זיך דער טאַטע ערשט דערמאַנט? ווי אויסטערליש, ווי אומגלויבליעך דאָס איז! אפשר האָט דער טאַטע היץ? די מראה פון טאַטן געפעלט אים ניט. דאָס פנים פלאַמט אים אַזוי. זאָל ער אַריינרופן רחלען? ניין, מען דאַרף ניט מאַכן קיין בהלה. ער וועט אים אַליין באַרואיקן.

יוסף האָט זיך אַראָפגעבויגן, ווי עפעס אויפגעהויבן. זיך דערנענטערט צום טאַטן און אים געזאָגט, אַז ער האָט געפונען דעם זייגער. הלל האָט מיט חשד אַריינגעקוקט אין זיין האַנט און זיך אויסגעדרייט מיטן רוקן. ער וועט ניט אונטערשרייבן, האָט הלל אויפגעהויבן די שטים, וואָס איז? אין שטעטל זענען פאַראַן גרעסערע נגיידים פון אים. ער האָט שוין געגעבן געלט אויף צו פאַריכטן די אַפגעברענטע שול. ער האָט דריי טעכטער און מוז פאַר זיי קלייבן נדן!

דאָס אַנשטרענגען זיך האָט הללן גיך אויסגעשעפט. זיין קאַפּ איז צוריקגעפאַלן אויפן קישן. די אויגן האָבן זיך ביי אים פאַרשמעלערט, פאַרשמעלערט און צום סוף זיך אינגאַנצן געשלאָסן. עס איז ווידער געוואָרן שטיל אָבער אַנדערש שטיל ווי פריער.

יוסף האָט נאָך אויסגעוואַרט א ווייל. דער טאַטע האָט שווער געאַטעמט. ס'האָט אויסגעזען, אַז ער איז איינגעשלאָפן. יוסף האָט שוין געוואַלט פאַרלאָזן דאָס צימערל, נאָר דאָ האָט הלל ווידער אונטערגעהויבן דעם קאַפּ און זיך אויפסניי צערעדט. געפרעגט צי די באַן איז שוין אַנגעקומען און ניט וואַרטנדיק אויף אַן ענטפער, גענומען זיך אַליין

איינהערן. די אויגן זענען אים פול געווארן מיט שרעק. ער האָט דעם קאָפּ אַריינגעצויגן צווישן די אַקסלען. ער האָט געטענהט, אַז די באַן איז שוין דאָ. ער הערט דאָס סאַפען פונעם לאַקאָמאָטיוו. מען דאַרף זען צי די באַן איז א לאַנגע. צי זענען עס ניט אַמאָל פּיִוואַגאַנען און צי זענען די פענצטערלעך אויבן פאַרצויגן מיט שטעכיקע דראַטן. הלל האָט זיך געבעטן מיט א ציטערנדיקער שטים, אַז יוסף זאָל ניט אויסזאָגן וווּ ער געפינט זיך. ער זאָל פאַרמאַכן דאָס פענצטער און צוקייטלען די טיר.

יוסף האָט געפרוווט דעם טאַטן באַרואיקן. גערעדט צו אים ווייך, געגלעט אים איבערן קאָפּ, איבערן פנים, געבעטן זיך ער זאָל איינשלאָפּן. ס'איז אָבער געווען אומזיסט. דער טאַטע איז אַלץ מער און מער געזונקען אין זיינע דמיונות. ער האָט ווייטער עפעס גערעדט, אָבער זייער שטיל. יוסף האָט שוין ניט געהערט וואָס, און איז אַרויס אין קיך אַריין.

הלל האָט ניט געקאַנט אַפּרייסן די אויגן פונעם פענצטער. פּלוצעם האָט ער דערזען זיין ווייב. זי איז געווען איינגעהילט אין א פּאַטשיילע. ער האָט איר א רוף געטאָן. זי האָט זיך אָבער פונעם אַרט ניט גערירט. הלל האָט זיך אונטערגעהויבן, אַנגעשפּאַרט אויף די עלנבויגנס און מיט א פאַרשטיקט קול געזאָגט :

— שרה־לאה, בנאמנות, ווי כ'בין א ייד, אַז כ'האָב דיך ניט געוואַלט איבערלעבן. כ'האָב זיך פאַרשטעלט פאַר א פּויער, געוואַלט דיך גיין זוכן, מ'האָט דערציילט, ביסט מיט די קינדער אין א לאַגער — — —

הלל האָט אָפּגעהאַקט. די רייד זענען אים געבליבן שטעקן אין האַלדז. ס'האָט זיך אים אויסגעדוכט, אַז ער הערט פייפלעך פייפן, עמעץ שרייט, עמעץ וויינט, מען שפּרינגט פון טרעפּ. ער האָט א געשריי געטאָן צום ווייב זי זאָל אַנטלויפן, זיך אויסבאַהאַלטן. זי אָבער האָט זיך ניט גערירט פון אַרט. ער האָט זיך איינגעקאַרטשעט און מיט די לעצטע כוחות א שעפטש געטאָן :

— שרה־לאה, בנאמנות, כ'האָב דיך ניט געוואַלט איבערלעבן...

א באגעגעניש

ג. האָט פֿאַרענדיקט זיין רעפּעראַט. ער האָט צונויפגענומען די פּאַפּירן פונעם שטענדער און זיך אַראָפּגעלאָזט דורך די געציילטע טרעפלעך פון דער טריבונע. דער רעש האָט זיך ביסלעכווייז איינגעשטילט. לעמפלעך האָבן זיך אָנגעהויבן צו פֿאַרלעשן. נעבן די טרעפלעך האָט ג. זיך אָנגעטראָפּן אויף אַן עלטערן מענטש. ער איז געווען הויך, אַפילו אַביסל צו הויך און געהאַט אַן אָפּגעקילטן בליק.

— דאָס וואָרט איך טאַקע אויף איך — האָט דער מענטש געמאַכט

אַ טראַט פֿאַרויס. ג. האָט זיך פֿאַרהאַלטן.

— אַנטשולדיקט, איר האָט היינט אין אייער רעפּעראַט דערמאַנט

עטלעכע מאָל ריבאַקן. שלום ריבאַקן. האָט איר אים אפשר געקענט פֿערזענלעך ? שלום איז געווען מיין יוגנט־חבר. פֿאַרשידן זענען די שמעות וועגן אים. טייל האָבן דערציילט, אַז ער איז משוגע געוואָרן אין אַ טורמע, אַנדערע ווידער — אַז דערשאַסן געוואָרן אין סיביר...

— יאָ, כ'האַב געקענט ריבאַקן — האָט ג. אויסמיידנדיק און ניט

גערן אָפּגעענטפּערט.

די שעה איז געווען שפעט און ער איז בכלל ניט געווען אויפגעלייגט.

אַזוי שטייענדיק אין דעם פּוסט געוואָרענעם זאַל, פֿאַר עפעס אַ פּרעמדן מאָן, אויפצווויקלען א פּרשה, וואָס איז געווען פֿאַרבונדן נאָר מיט אים זליין און מיט זיינע איבערלעבונגען. דער הויכער מאָן האָט עס ווי אַרויסגעפילט און אים וואָרעם אָנגענומען פֿאַרן אַרעם. דאָס האָט אָפּגעווישט אַביסל די פּרעמדקייט און ג. האָט ווייטער פֿאַרגעזעצט, כּאַטש דאָס איז אים אַזוי לייכט ניט אָנגעקומען.

— כ'האַב אים באַגעגנט אין אַ לאַגער. ער איז שוין דאָרט געווען

פון לאַנג און מיר האָבן זיך מיטן עטאַפּ אויף אַ וואָך צייט בלויז פאַר-
האַלטן. דאָס איז שוין ניט געווען ריבאַק: אַ ביינערדיק באַשעפעניש
מיט אַ פאַר משונהדיקע אויגן. וואָס עס איז מיט אים שפעטער געוואָרן
איז מיר ניט באַוווּסט.

— הייסט עס אַז ס'איז אמת, אַז ער איז משוגע געוואָרן! — האָט
דער הויכער מענטש אויסגערופן מיט אַ ציטערנדיק, אַלט קול — אַלץ
וואָס מען האָט דערציילט ווייזט זיך אַרויס איז אמת!...

ער האָט אָפּגעהאַקט ווי ס'וואָלטן אים אויסגעפעלט ווערטער. אַ
ווייל זענען די צוויי מענטשן געשטאַנען איינער אַנטקעגן דעם אַנדערן
און ניט געוויסט וואָס צו טאָן און וואָס צו רעדן. דער ערשטער איז
געקומען צו זיך דער עלטערער מענטש און זיך אַנגערופן:

— כ'זע, אַז איר זענט מיד און מסתם איילט איר זיך. אויך איך
דאַרף שוין גיין, איז אפשר קאַנט איר מיד באַזוכן? איך ווין דאָ, אין
ירושלים. זאָגט עס מיר ניט אָפּ! — האָט דער מענטש אויסגערופן מיט אַ
פאַרשולדיקט שמייכעלע און געבנדיק דעם אַדרעס האָט ער זיך געזעגנט.

**

ווען ג. האָט אַנגעקלונגען — האָט זיך די טיר גלייך געעפנט, ווי
מען וואָלט אים שוין פון לאַנג אָפּגעוואַרט. דער הויכער מאַן איז אים
אַנטקעגנגעגאַנגען.

— אַ, איר זענט געקומען! גוט. כ'בין זייער צופרידן. איך מיט
מיין פרוי האָבן שוין איבערגערעדט, וואָס מען זעט איך נאָך ניט.

דער אַלטער האָט גין אַריינגעפירט אין אַ גרויס צימער מיט
ברייטע פענצטער. דאָס צימער איז געווען אַרומגעשטעלט מיט ביכער-
שענק און מיט עטלעכע פּאַטעלן. אַ רויטלעכער טעפּיך האָט סיי די כמעט
ליידיקע ווענט, סיי דעם טיש און פּאַטעלן, צוגעגעבן אַ ווייכלעכן שטריך.
אין אַ ווינקל האָט געברענט אַ לעמפעלע. ווען גיס בליק האָט זיך
לענגער פאַרהאַלטן אויפן לעמפעלע און אויף דער וואַזע מיט גליאַדיאַלעס,
וואָס זענען געשטאַנען דערנעבן אויף אַ קליין, קיילעכדיק טישעלע.
האָט דער אַלטער אַ זאָג געטאָן אין פאַרלעגנהייט:

— מיר האבן היינט יארצייט נאכן זון. געפאלן ביי לטרון...
 די פרוי האט אריינגעבראכט טיי, דער אלטער האט זיך געפארעט
 ביי א שופלאך, פון וועלכן ער האט ארויסגעצויגן א פעקל פאטאגראפיעס,
 וואס זענען געווען ארומגעבונדן מיט א ווייס לענטעלע. אויסגעזוכט
 א בילד פון צווישן דעם פעקל און עס צוגערוקט צו גין:
 — מע האט זיינע לידער געלערנט אויף אויסנווייניק — האט דער
 מענטש אנגעוויזן מיטן פינגער אויפן אפגעבליאקעוועטן בילדל — מען
 האט זיי רעציטירט גייענדיק אין גאס. צו א טייל האט מען אפילו
 צוגעטראכט מעלאדיעס און די לידער געזונגען...
 די פרוי, וועלכע האט די גאנצע צייט געשוויגן, האט א זאג געטאן
 ווי צו זיך:
 — און זיינע לעקציעס אין סעמינאר?
 — א טאקע, טאקע. זיינע ליטעראטור-לעקציעס. ווער ווי ער האט
 אזוי געקענט די ליטעראטור און די יידישע שרייבער? נאר וועגן זיך
 האט ער ניט ליב געהאט צו רעדן...
 — און ווען ריבאק איז אפגעפארן קיין רוסלאנד? — האט זיך די
 פרוי ווידער אריינגעמישט.
 — ווער געדענקט עס ניט? איר זענט אן ע-לסקער? — האט
 דער אלטער פלוצעם זיך אפגעשטעלט און א פרעג געטאן גין.
 — ניין, כ'בין ניט קיין ע-לסקער.
 — טא זאגט-זשע באַלד אזוי. הייסט עס, אן איר האט ריבאקן
 פריער קיינמאל ניט געזען? נו, קאנט איר ניט וויסן וואס דאס איז
 געווען פאר א מענטש און וואס עס איז געווען פאר ע-לסק ריבאקס
 אוועקפארן. רייטער-פאליציי האבן געמוזט מאכן א וועג צום טעאטער,
 ווו ער איז אויפגעטראטן ביים געזעגענען זיך. און דאס טעאטער אליין,
 פול אנגעפאקט מיט יוגנט. איך געדענק עס ווי היינט. א שווארצער לאק
 האט אים געטאנצט איבערן שטערן...
 דער אלטער האט דערציילט, אבער פאר ג'ס אויגן האט קיין
 שווארצער לאק ניט ארומגעשפרונגען. ג. האט פון די שטיקלעך דער-

מאָנונגען און בילדער, וואָס האָבן אויפגעטויכט, צוליב דעם אַלטנס רייד, דערזען ניט דייטלעכע שטריכן פון אַן אַפראַזירטן קאַפּ און די קאַנטורן פון דעם איבערגאַנגס-לאַגער מיט זיינע פּילצאַליקע באַראַקן. זיין זכרון האָט אָנגעהויבן אינטענסיווער צו אַרבעטן. דער לאַגער-אויסזען איז בולטער געוואָרן און מיט אים — יענער מענטש מיטן נאַקעטן שאַרבן: אַ דין, קאַנטיק פנים, שמוציק-געבלעכע הויט און אַפענע, גרויסע אויגן, וואָס האָבן געהאַלטן אין איין קוקן און דעם איינדרוק האָט מען געהאַט, אַז זיי זעען גאַרניט. ג. וואָלט אים אויף זיכער ניט באַמערקט, ווייל אַזעלכע ווי ער האָט מען געזען גענוג זיך אַרומדרייען אין לאַגער-בלאַק: מיט אַפּגעראַזירטע קעפּ, מיט לאַפּטשעס און אַנוצעס אויף די פּיס. אויך ביי אַנדערע האָט זיך אויף אַ שטריקל ביי די לענדן אַרומגעבאַמבלט אַ בלעכן פּושקעלע מיט אַ הילצערנעם לעפל. געצויגן האָט ער גיט אויפּמערקזאַם ערשט דאַן, ווען אַלע זענען געלאָפּן, נאָכן צוריקקומען פון דער וואַלד-אַרבעט, מיט די בלעכערנע פּושקעס צו דער ריי נאָך דעם ביסל הייסן גרייך. אַלע זענען געלאָפּן, נאָר דער איינער, מיט די גרויסע אויגן, איז פאַרבליבן אין דער זייט. עס האָט אים ניט געאַרט, וואָס דער ריח פון דער זופּ איז זיך צעגאַנגען איבערן באַראַק, ער איינער איז געבליבן שטיין און נאָר מיט די אויגן געקוקט און געקוקט. ביז ס'זענען ניט אונטערגעלאָפּן עטלעכע מענטשן און אים בגוואַלט אַריינגעשטופּט אין דער ריי. ווען ג. האָט עמעצן אַ פּרעג געטאַן ווער עס איז דער מענטש, האָט דער געפרעגטער געהויבן מיט די אַקסלען און ניט געוויסט וואָס צו ענטפּערן. ער זעט אים דאָ זיך פּלאַנטערן, אָבער ער ווייס ניט ווער דאָס איז.

ג. האָט ניט אַפּגעלאָזן און ווייטער זיך נאָכגעפרעגט, ביז ער האָט אָנגעטראָפּן איינעם, וואָס האָט אים געזאַגט, אַז דער מענטש הייסט ריבאַק און אַז אַרעסטאַנטן פון א פּריערדיקן עטאַפּ האָבן אים אָנפאַרטרויט, אַז אַט דער ריבאַק זאָל האָבן אַמאָל לידער געשריבן, אַז ער זאָל דאָס האָבן אַמאָל געווען א גרויסער דיכטער און ער האָט צוגעגעבן, אַז אַ דאַנק עטלעכע הברהלייט לעבט ער נאָך, ווייל זיי, די עטלעכע יונגען, צווינגען אים, שלעפּן אים צום עסן...

ג. האָט אויסגעזוכט אַ פּאַסיקן מאַמענט און איז צו דעם מענטש צוגעגאַנגען. ער האָט זיין האָנט אויף יענעם אַקסל אַרויפגעלייגט. דער מענטש האָט אַ ציטער געטאַן, אָבער זיך ניט אומגעקוקט און ווען ג. האָט אים שטיל אַ פּרעג געטאַן:

— איר זענט דאָס שלום ריבאַק?

האָט דער מענטש זיינע ברייט־צעפענטע אויגן אויף אים אָנגעשטעלט און געקוקט, געקוקט און מער גאַרניט. די אויגן זענען געווען ווי ביי אַ ליאַלקע — האַרט־גלאַנציק און פאַרגליווערט. אזוי האָט ער אים במשך פון אַ וואָך, טאַג, נאָך טאַג, געזען שטיין אין זיין ווינקל. קיינער האָט אים ניט געטשעפעט, קיינער האָט אים גאַרניט געפּרעגט און ער האָט אויך קיינעם ניט באַדאַרפּן...

און אז איצט האָט דער אַלטער מאַן יעדע וויילע אים אַ צווייטע פּאַטאַגראַפֿיע פון ריבאַקן געוווּזן, האָט צווישן ג־ס בליק און דער פּאַטאַגראַפֿיע אַן אָפּגעראַזיטער קאַפּ זיך געשטעלט, מיט צוויי אַרויס־געזעצטע אויגן און פאַרשטעלט ג־ן אַלץ, וואָס די פּאַטאַגראַפֿיע האָט געוווּזן.

דער אַלטער האָט ניט געוווּסט, וואָס עס טוט זיך מיט ג־ן און אים ווייטער דערציילט וועגן ריבאַקן און וועגן ע־לסק. ג. האָט אין דעם אַלטנס רייד געזוכט אַ באַהעלטעניש, אַבי זיך צו באַפּרייען פון די דערמאָנונגען, פון יענע סיבירער נעכט, פון יענעם עטאַפּן־גאַנג און פון יענעם לאַגער־באַראַק, אָבער ס'איז גענוג געווען דער אַלטער זאָל אַ ווייל איבערייסן דאָס רעדן, אז אַלץ זאָל צוריקקומען נאָך מער שאַרפּער. ג־ן האָט זיך אויסגעדוכט, אז באַלד וועט זיך עפענען די טיר און ריבאַק מיט זיין נאַקעטן שאַרבן וועט איבערטרעטן די שוועל...

ג. איז פאַרטאָן געווען איז זיין וועלט און דער אַלטער — אין זיינער. ער האָט זיך ווייטער געפּאַרעט ביי די פּאַטאַגראַפֿיעס און אַ ווייכע פאַרבענקטקייט האָט אָנגערירט זיינע פנים־פּאַלדן. ער האָט שוין ניט קרעמפּירט געלאָזט זיין שמייכל רוען אויף די ליפּן, דאָס האָט ער צו זיך אליין געשמייכלט. צו זיך, דעם יונגן בחור פונעם בילדל,

אָדער צו דעם מיידל, וואָס האָט געהאַלטן איר האַנט אויף ריבאַקס אַקסל. ג. האָט אָנגעשטעלט זיין בליק אויפן בילדל.
— איר קוקט אויף דעם מיידל? — האָט דער אַלטער א פרעג
געטאָן — קוקט, קוקט. אָנגעהויבן האָט עס זיך זייער שיין, נאָר
געענדיקט...

זיין שטים איז פּלוצעם אַראָפּגעפּאַלן און דער שמייכל האָט זיך
פאַרבלאַנקעט ערגעץ צווישן די מויל־ווינקלען.
— זי וווינט דאָ אין ירושלים. געבליבן אַליין...

ס'איז אַנטשטאַנען אַ שטילשווייגעניש. דאָס לעמפעלע פּונעם ווינקל
האָט מיט א פאַראומערט אייגל געשטאַכן דאָס שווייגן. דער אַלטער
איז אומגעריכט אויפגעשפרונגען.

— פאַר איר האָט ריבאַק געהאַט געשאפן אַ באַזונדער ליד, מיט
אַן אייגענער מעלאָדיע אַפילו. דאָס איז געווען דוכט זיך מיר פון די
סאַמע ערשטע לידער זיינע. באַלד, באַלד, לאַזט מיך, וועל איך זיך
דערמאַנען די מעלאָדיע!

און ער האָט גענומען שפּרייזן איבערן צימער.
ג'ן איז אויסגעקומען עפעס זייער מאַדנע די גאַנצע באַגעגעניש
מיט דעם פאַרפאַלק, מיט זייערע דערינערונגען, וואָס האָבן זיך אויף
אַן אויסטערלישן אופן צונויפגעטראָפן און געקרייצט מיט זיינע אייגענע
זכרונות אין וועלכע עס האָבן זיך פאַרפלאַנטערט און אַרומגעבלאַנקעט
שטיקלעך דערמאַנונגען וועגן א יידישן פּאַעט.

ער האָט געקוקט אויפן פאַרפאַלק, אויפן צימער, אויף די פּאַטאַ־
גראַפיעס, וואָס זענען געלעגן צעשאַטן איבערן טיש און עס האָט זיך
צו אים א געדאַנק פאַרגנבעט, אַז דער טויטער ריבאַק האָט די שטרענג־
אויסזעענדיקע און אַביסל פאַרטרויערטע שטוב מיט לעבן אָנגעפילט.
„דער אַלטער איז מסתם שוין לאַנג אַזוי הייטער ניט געווען“, האָט
ג. געטראַכט.

— ער איז נאָך געווען אַזוי יונג!

האָט די פרוי אומדערוואַרטעט א זאָג געטאָן, ווי די רייך וואָלטן געקומען אַלס המשך פון ווערטער וואָס זי האָט געוואָלט זאָגן און וועלכע זענען ערגעץ פאַרפאַלן געוואָרן אין וועג צו די ליפּן. גיין האָט זיך אויסגעדוכט, אַז איר בליק האָט בשעת־מעשה אָנגערירט דעם שוואַכלעכען גלאַנץ פונעם יאַרצייט־לעמפעלע. „האָט זי געמיינט שלומען, צי איר יינגל, וואָס איז געפאַלן“? — איז גיין אַדורכגעלאָפּן א געדאַנק. כאַטש אין דעם אַוונט האָט מען בלויז גערעדט וועגן שלומען, אָבער ער האָט ניט געקאָנט אונטערדריקן דאָס געפיל, אַז נאָך איין טויטנס אַנדענק שוועבט אַרום איבער דער שטוב.

ג. האָט ווידער אַ קוק געטאָן דער פרוי אין פנים אַריין, ווי ער וואָלט זוכן א באַשטעטיקונג פאַר זיינע השערות, אָבער די פרוי האָט זיך באַוווּיזן צו באַהערשן, זי האָט שוין געקוקט אויף איר מאַן וועלכער האָט געהאַלטן אין איין איבערחוּרן:

— לאַזט מיך, לאַזט מיך!

אַרומגייענדיק אַזוי איבערן צימער, האָט ער עס מער צו זיך גערעדט ווי צו גיין. זיינע טריט זענען געוואָרן שנעלער. פונקט, ווי מיט דעם געאיייל וואָלט ער געוואָלט אַניאָגן די מעלאָדיע. שפּרייזנדיק האָט ער גענומען ברומען. אַ שווער און שטיל געברום איז דאָס געווען. האָט עס זיך אַפּטמאַל אַפּגעהאַקט, ווי אַפּגעטעמפּט געוואָרן. אָבער נאָך אַ קורצע פּויוע, האָט דער אַלטער ווידער אָנגעהויבן פונדאָסניי. ער האָט זיך געוואָלט דערקלייבן צו יענעם ניגון. אַז דער ניגון וועט שוין זיין, וועט ער זיך אויך דערמאַנען די ווערטער. די ווערטער, וואָס האָבן זיך דעמלט, אין יענע יאָרן, אַזוי לייכט געזונגען. דאָס ברומען איז אָבער טויבער געוואָרן. ער האָט זיך פאַרהאַלטן אינמיטן פון טעפּיך. דאָס געברום איז אַראַפּגעזונקען טיף, טיף אין זיין קעל. מען האָט געפילט, אַז ערגעץ־וווּ האָט אַן אַדערל פון דערמאַנונג ניט אויסגעהאַלטן. צוריק־געקומען איז שוין א ניגונדל. ניט צו דרייַסט, ניט צו שטאַרק און ניט גאַנץ, אָבער פאַרט שוין ניט קיין געברום. נאָך דער מעלאָדיע האָבן ווערטער, ווי פון אונטער אייז־קריעס גענומען צאַפּלען:

מזלות

צעבויגענע דעכלעך אין שטעטל
מיין ליבינקע שפילט עטליבעטל.

מיין ליבינקע פלעכט כריזאנטעמען
פאר וועמען, פאר וועמען, פאר וועמען?

ליבינקע, ווייס ווי א ליליע
א בריקל פון זילבער צעסיליע!

ביים זינגען האבן דעם אלטנס אויגן אינגאנצן דעם קאליר געביטן.
ג. מיט דער פרוי האבן אפגעאטעמט מיט פארלייכטערונג. אפזינגענדיק
די עטלעכע שורות איז דער אלטער ווידער שטיין געבליבן.

— ווי גייט עס ווייטער?!

זיין בליק האט ארומגעוואנדערט פונעם זשיראנדאל צו די דיקע
רוקנס פון די ביכער און צו עפעס אויסגעקרימטע טרעפלעך פון א צפתער
געסל, וואס האבן אראפגעקוקט פון דעם איין און איינציקן בילד, וועלכעס
איז געהאנגען אויף דער אנטקייגנאיבערדיקער וואנט.

— ווי גייט עס ווייטער?!

האט דער אלטער ווי זיך געבעטן ביי עמעצן, וואס איז אין צימער
ניט געווען.

— באַלד, וואַרט אַ ווייל, באַלד וועלן מיר דאָס וויסן!

האט ער געמאכט א באוועגונג, ווי ער וואלט עמעצן בארואיקט.
ג. און די פרוי האבן אים ניט געשטערט. דער אלטער איז ארויס אין
פאדער-צימער, אראפגענומען דאס טעלעפאן-טרייבל. מיט עטלעכע זיכערע,
אבער אומגעדולדיקע האנט-באוועגונגען אנגעדרייט א נומער.

— פירא? שלום פירא! פירעלע, איך האב צו דיר א בקשה.
פירעלע, דו געדענקסט דאך מסתם דאס לידעלע וואס שלום פלעגט זינגען?
נאך וואס איך דארף דאס? נו זאג, געדענקסט? גאט, מיין גאט, ווי
געדענקסטו עס ניט?

ער האט זיך איינגעהערט מיט גרויס אנשטרענג. זיין אומרואיקייט

האָט זיך איבערגעגעבן צו דער פרוי און צו ג'ן. ער האָט מיט אַראָפֿ-
געלאָזטע וויעס זיך אַלץ נאָך אינגעהערט אין טרייבל. ס'האָט אויסגעזען
ווי ניט ביי קיין טעלעפאָן שטייט ער, נאָר ווי ער וואָלט אומגעריכט
אַפּגעפונען אַ טיר, וואָס פירט צו דער יוגנט...

דער אַלטער האָט זיך ווי איבערגעוועקט. די געדיכטע ברעמען האָבן
זיך צוריק אויפּגעהויבן. די שטים איז ביי אים אויפּגערייצטער געוואָרן.
— עס קאָן ניט זיין זאָלסט האָבן דאָס אינגאַנצן פאַרגעסן!...
און ער האָט איבערגעריסן, ווי ער וואָלט זיך פאַר עפעס דערשראָקן.
— אָבער פּיראַ, כ'האַב דאָך דיר ניט געוואָלט וויי טאָן! פּירעלע...
אַזויפּיל יאָרן... וואָס איז מיט דיר? נו גענוג, כ'בעט דיר, זינג!

דער אַלטער האָט דאָס טרייבל מיטן אַקסל צוגעשפּאַרט צום קאַפּ
און מיט די באַפּרייטע הענט אַפּגעזוכט אַ פעדער מיט פּאַפּיר.
אין צימער איז געוואָרן שטיל, שטיל. ס'האָט זיך נאָר געהערט
דעם אַלטנס שטים, וואָס האָט אַריינגעזונגען דעם ניגון מיט די ווערטער,
כדי אַרויסצובאַקומען פון יענער זייט טרייבל די ווייטערדיקע סטראָפּן.
ווייזט אויס, אַז ער האָט זיך דערוואַרט, ווייל זיין פנים איז אים מיטאַמאַל
ווייכער געוואָרן. די ליפּן האָבן גענומען נאָכפּרעפלען שטיל פאַר זיך, צו זיך:

אויף בריקל כ'וועל קומען צו לויפן
מיט שטערנדלעך קליינע א הויפן.

אויף בריקל כ'וועל קומען צופליען
מיט טראָפּנדלעך טוי פון פאַרפריען.

פון גאַלד כ'וועל דיר ברענגען אַ קליידל
און א שיפל פון גאַלד פאַר אונדז ביידן.

דער אַלטער האָט מיטגעזונגען און די ווערטער האָבן אַפּגעקלונגען
אין זייל מויל ווי אַן עכאַ. פּלוצעם האָט זיך אַלץ איבערגעריסן. געבליבן
איז נאָר אַ קליין, שוואַרץ טרייבל און דאָס טרייבל האָט געשטומט.

— נו, ווייטער! פירעטשקע הערסט מיך? דאָס איז דאָך נאָך ניט דער סוף! געדענקסט ניט מער? א שאַד!
א לאַנגער איבערייס, אַן אַנגעשטרענגט האַרכן און ווידער דעם אַלטנס שטים.

— נו פיראָ, זיי מיר געזונט, מאַרגן זעען מיר זיך.
ער איז נאָך אַביסל געשטאַנען. מען האָט געזען, אַז ער וואַקלט זיך, ער וואַרט נאָך אויף עפעס. ניט דערוואַרטנדיק זיך האָט ער צום סוף אַוועקגעלייגט דאָס טרייבל און זיך גענומען אויפדאַסניי אַרומקרייזן איבערן צימער בורטשענדיק:
— אַ שאַד, אַ שאַד.

ג. האָט געהאַט דעם איינדרוק, אַז ניט דער אַלטער דרייט זיך דאָ אַרום, נאָר — ריבאַק מורמלט דאָס אַזוי:
— אַ שאַד, אַ שאַד.

דער אַלטער האָט זיך באַמיט צו באַהערשן, נאָר מען האָט געזען, אַז ער איז אין גרויס פאַרלעגנהייט. זיין שטערן האָט זיך גערונצלט און די אויגן האָבן געזוכט אַן אויסוועג. ענדלעך איז ער געבליבן שטיין פאַר איינעם פון די פּאַטעלן און זיך שווער אויף אים אַראַפּגעלאָזט. זיין גאַנץ אויסזען האָט אויסגעדרוקט מוטלאַזיקייט און רעזיגנאַציע.

ג. האָט דערפילט, אַז ער איז איצט אין דעם הויז געוואָרן איבעריק, ער האָט געזען, אַז סיי דער אַלטער און סיי זיין פרוי שעמען זיך פאַר אים, פונקט ווי ער וואַלט אַנדעקט זייערס א געהיימיש, וואָס א פרעמדער האָט עס ניט געטאַרט וויסן. ער וואַלט זיך אויפגעהויבן און אַוועקגע-גאַנגען, נאָר די ביידע זענען געזעסן אַזוי אַריינגעטאַן אין שווייגן און אין צימער איז געווען אַזוי שטיל, אַז ער האָט מורא געהאַט ניט בלויז אויפצושטעלן זיך, נאָר אַפילו אַרויסצורעדן א וואַרט, אַזוי ווי די שטילקייט וואַלט אויס גלאָז געווען און ער וואַלט געקאַנט מיט אַ וואַרט, ווי מיט א שטיין דאָס גלאָז צעברעכן.

אין ג'ס אויגן האָט דאָס פאַרפאַלק — און אויך ער אַליין, אין זיין געצווונגענער פאַרגליווערטקייט — באַקומען אַן אויסזען פון הילצערנע

מאריאגעטקעס. געצויגענע פון עמעצן ביי די שטריקלעך, האבן זיי, און אויך ער, אויסגעפירט מאדנע באוועגונגען אין עפעס אן אומרעאלער שפיל. ערשט ווען די שטריקלעך האבן נאכגעלאזט, איז יעדער געבליבן אין זיין ווינקל, אין זיין הילצערנער אַנמאַכט.

זיין בליק האָט זיך אָפּגעקערט פון די צוויי מענטשן און זיך פאַר- האַלטן אויפן יאַרצייט-לעמפעלע, און פון יאַרצייט-לעמפעלע זיך איבער- געטראָגן צו די קרומע טרעפּלעך פון צפתער געסל, וואָס האָבן זיך געזען אויפן איין און איינציקן בילד, ווי ער וואָלט געזוכט א צוזאַמענהאַנג צווישן אַט די ביידע זאַכן. ער האָט אויף אַ ווייל פאַרגעסן צוליב וואָס ער איז דאָ אייגנטלעך געקומען און וואָס טוט ער דאָ אין דער וווינונג.

דאָס זיצן איז אים געוואָרן אומדערטרעגלעך און ער האָט אַליין ניט געפילט ווי זיין מויל האָט אַרויסגעלאָזט א שטאַמל:

— איך וועל שוין גיין!

**

ווען ג. האָט זיך געפונען אויף דער שפּעט-נאַכטיקער, אויסגעליידי- קטער גאַס, האָט ער אַלץ נאָך ניט געגלויבט אַז ער איז אַליין און קאָן טאָן וואָס אים געפעלט. די פאַר צענדליק טרעפּ, וואָס האָבן געפירט פון דעם אַלטנס הויז צו דער גאַס, האָבן אויסגעזען ווי אַ מהלך רב, ווי ער וואָלט נאָרוואָס צוריקגעקומען פון דער טייגע. פון א וועלט, וואָס לאָזט זיך ניט מעסטן מיט צייט און מיט שכל; ווו אַלץ איז פאַרקאוועט אין שניי און פּראָסט; ווו מענטשן טוען זאַכן וועלכע זענען אומזיניק, אַזוי ווי זייער עקזיסטענץ איז עס; ביז צו א צווייטער — אין וועלכער נאַכט איז נאַכט, קלאַנג איז קלאַנג און אַלץ איז אַזוי אַנרירעוודיק, אַזוי ממשותדיק. ער האָט הנאה געהאַט הערנדיק דעם אָפהילך פון זיינע טריט.

די פאטאגראפיע

דער פאסיאלעק איז באשטאנען פון איין גאס. איין גאס, צוויי רייען היילצערנע באראקן מיט א זאמדיקן וועג אינמיטן. די באראקן זענען געווען לאנג מיט פארסאדזשעטע, פירקאנטיקע קוימענס. דער איינציקער מויער איז געווען דער, ווו דער נאטשאַלניק האָט געווינט, ווו ס'האָט זיך געפונען דער קאנטאר פון דער „לעסאַרובקע“, די אמבולאַטאָריע, מיליץ, בעקעריי און קינדער-שול. אויפן פאסיאלעק האָבן געווינט שוין יאָרן מיט יאָרן גאַנצע משפחות פון אוקראַינער און ווייסרוסן, וואָס זענען דאָ פארשיקט געוואָרן.

ניט ווייט פון די באראקן, באַרג-אַראָפּ, איז געפלאָסן א שטילער, טיפער טייך. פון דאָרט האָבן די פרויען געטראָגן סיי זומער, סיי ווינטער וואָסער אויף קאָלירטע קאָראַמיסלעס און ביי זיינע ברעגעס, האָבן זיי געשווענקט דאָס גרעט. ווייטער פונעם טייך און פון די באראקן האָבן זיך געצויגן ביימער און ביימער. וועלדער ריזיקע, וואָס מ'האָט ניט געוויסט זייער אָנהייב און ווו זיי ענדיקן זיך. טיף אין די וועלדער זענען געווען זומפן און זומער-צייט איז צום פאסיאלעק ניט מעגלעך געווען צוצוקומען, סיידן מיטן טייך. ווינטער איז מען געפאָרן מיט שליטנס איבער די פאַרפרוירענע זומפן און צו א באַן-סטאַציע איז געווען ווייט, אַזש הונדערט מיט זיבעציק וויאַרסט. זעלטן ווען ס'איז ווער געקומען צופאָרן אויפן פאסיאלעק און נאָך זעלטענער איז מען פון דאָרטן אַרויסגעפאָרן.

זומער איז נאָך געווען צו דערליידן. דער טאָג — גרויס, די ביימער

— גרין און געדיכט מיט אַן א שיעור פייגל אין דער געדיכטעניש און דער טייך האָט אויך אַרײַנגעבראַכט אַביסל הייטערקייט. נאָר די קאַמאַרעס פון די נאַענטע זומפן, האָבן ניט געלאָזט געניסן אין דער פולער מאַס פון דער זומער־שיינקייט.

ווינטער, אָבער, אין די לאַנגע ווינטער־נעכט איז געווען אַזאַ אומעט, אַז מיט א מיזל, וואָס האָט געגריזשעט ערגעץ אונטערן בעט די הילצערנע וואַנט, האָט מען זיך געפרייט. ווער רעדט נאָך, אַז דער פאַסט־טרעגער איז פאַרפאַרן מיט זיין שליטן פון דער לאַנגער רייזע איבער דער טייגע און געבראַכט בריוו (דאָס איז געווען אַזוי זעלטן, אַזוי זעלטן!), צי ס'האָט א פרעמדער פאַרבלאַנדזשעט און מיט דער דערלויבעניש פון דער מיליך, פאַרהאַלטן זיך א טאָג, איז עס געווען פאַר אַלעמען א ניט געוויינטלעכע איבערלעבונג.

אַמערגסטן איז געווען ווען איבער די וועגן פלעגן זיך צעהוליען שטורעם־ווינטן. די ווינטן האָבן אַנגעטראָגן טרוקענעם, שטעכיק־דינעם שניי און אויסגעמעקט אַלע סטעזשקעס, פאַרווייעט אַלע פלויטן, אַלע דעכער. ביינאַכט פלעגן הילן פון די אַרומיקע וועלדער אויסגעהונגערטע וועלף. זייער געהייל איז צוגעקומען נאַענט צו די קליינע באַראַק־פענצטער־לעך און די איינגעפרוירענע שייבלעך האָבן אַפגעענטפערט מיט א דריבנעם, אימהדיקן צעציטער.

**

ווען מוני איז אַראָפגעקומען אויפן פאַסיאַלעק, איז עס שוין געווען נאָך צוויי יאָר מינסקער טורמע.

דער קאַפ איז ביי אים געווען אַפראַזירט. זיין אַנטאָן איז געווען ווי זיין אויסזען — אַפגעבליאַקעוועט, אויסגעקנאָדערט און ווי ניט ווי מיט א לאַטע פון עפעס א צווייטער קאַליר.

די פויערים האָבן מונין גוט אויפגענומען: דער האָט אים דער־לאַנגט א קאַסטקע צוקער, אַן אַנדערער האָט אים געברענגט א סוכאַרע. מען האָט די אייזערנע בעטלעך צונויפגערוקט און געמאַכט א פלאַץ פאַר זיין בעטל און פאַר זיין מאַגער זעקל.

די פויערים האָבן אים אויסגעפרעגט וועגן דער מלחמה, וועגן פראַנט, צי די דייטשן טרעטן אָפּ און צי דער קריג וועט לאַנג אָנהאַלטן. מוני האָט קיין סך ניט געוויסט, אָבער וואָס ער האָט געוויסט און וואָס ער האָט געהערט אויף די סטאַציעס פון די באַן־אַרבעטער, פאַרנדיק מיטן עטאַפּ, האָט ער זיי איבערגעגעבן. די פויערים האָבן צו מונין אין די ערשטע צייטן אַרויסגעוויזן א סך געדולד און אויפריכטיקע געפילן. מוני, דאַקעגן, האָט זיי ניט אָפּגעצאָלט מיט דעם זעלבן. איז ער געבליבן צווישן זיי א דרויסנדיקער, א פרעמדער. ווי אָפּגעלאָזן ער אַליין איז ניט געווען, האָט ער דאָך זיך געהאַלטן פאַר א בעסערן פון זיי: ווי קומט ער צו אַזעלכע מאַלאַגראַמאַטנע מוזשיקעס? וואָס האָבן זיי געזען און וואָס ווייסן זיי פון דער ברייטער וועלט?

אָט דאָס אַראַפּקוקן, די באַציונג צו זיי, האָט זיך גיך אין מונין נוקם געווען. די פויערים האָבן אים גענומען אויסמיידן, האָבן זיך פון אים דערווייטערט. כדי אויסצולאָכן, האָבן די פויערים אים באַקרוינט מיט א צונאַמען „פאַן דאַקטאָר“ און אַזויאַרום אָפּגעצאָלט פאַר זיינע ניט גלייכע גענג.

מונין האָט ווי געטאָן דער צונאַמען. אין דעם אופן פון אַרויסזאָגן דעם „פאַן דאַקטאָר“ איז געלעגן חוזק, פאַראַכטונג, ביזווייליקייט און ער האָט ניט געוואָלט, אַז מען זאָל אים אַזוי אויסלאָכן. יעדער מאָל ווען מען האָט אים אַזוי גערופן, האָט ער אָפּגעענטפערט גראַב און געפירט לאַנגע ברוגזן. ווען ער האָט אָבער געזען, אַז דאָס העלפט ניט, האָט ער זיך געמאַכט ניט הערנדיק. שטיל ביי זיך האָט מוני געהאַפט צוריקצוגעפינען דעם צוטרוי ביי די דאַרפסלייט. נאָר פילנדיק, אַז מיט בלוז ווערטער וועט ער שוין גאַרניט קאַנען אויפטאָן, האָט ער זיך באַמיט צו געווינען אויפסניי זייער צוטרוי מיט מעשים: דעם אַרויסגעהאַלפן ביים איינהייצן דעם אויוון, אַן אַנדערן — געבאַרגט דאָס ראַזירמעסער, עמעצן אַנדערש געשענקט א ברעקל זייף אויף איבערצושווענקען א העמד. די פויערים האָבן באַמערקט די ענדערונג וואָס איז אין מונין פאַרגעקומען, נאָר זיי האָבן אים ניט געגלויבט און האָבן אים ניט געקאַנט שענקען זיין פריערדיק

גרויסהאלטן זיך. איז מוני געפאלן אויף אן אנדערן פארטל, כדי זיי צו דערנענטערן צו זיך: ער האט, איינמאל, ארויסגעצויגן פון אונטערן שטרויזאק א צעקנייטשטע פאטאגראפיע און באוויזן זי צו עטלעכע פויערים. האט זיך באלד צונויפגעקליבן א געזעמל נייגעריקע און די פאטאגראפיע איז ארומגעגאנגען פון האנט צו האנט. יעדעס מאל האט אן אנדערער פויער פארהאלטן דעם בליק אויף מוניס פנים און מיט חשד געמאכט א פארגלייך מיטן בילדל. מען האט זיך אלץ נאך ניט צוגעגלויבט. מ'האט געמיינט, אז ער נארט ווידער אפ. אבער מוני האט ניט אפגענארט.

אויף דער פאטאגראפיע איז מוני אויסגעקומען העכער. דאס פנים פארקייילעכדיקער און די אויגן האבן געקוקט פאר זיך מיט צופרידנקייט. אנגעטאן אויפן בילדל איז ער געווען איז א טונקעלן אנצוג, אין א ווייס העמד מיט א שניפס און לעבן אים איז געשטאנען א מיידל מיט א שנור פערל און אין א לאנג אונט־קלייד. אז די פויערים האבן אפגעקערט זייערע בליקן פון דער פאטאגראפיע, האבן זיי געזען פאר זיך א מענטש, וואס איז טאקע ענלעך געווען צו יענעם, אבער דא האט דער מענטש אויסגעזען ווי איינגעלאפן. דאס פנים און די אויגן זענען אויסגעקומען פארווישט, ווי געזען דורך א ניט קלארער שויב.

**

נאכט. יעדער איז געזעסן אין זיין ווינקל, יעדער האט געוואלט פארטאכלעווען די שעהן ביז צום שלאפן גיין און ניט געוויסט ווי אזוי. אויף איין ארט האט א פויער פארלאטעט א העמד, א צווייטער ווידער איז געזעסן נעבן טיש און דיקטירט עמעצן א בריוו. זיינע אויגן זענען געווען פארקוקט צום נאפט־לעמפל, וואס איז געשטאנען אויפן טיש, האט זיך אויסגעדוכט, אז ער רעדט זיך אזוי אראפ פונעם הארצן פארן פלעמל און ניט צו דעם וואס שרייבט פאר אים דעם בריוו. אויף א בעטל איז זיך איינער געלעגן און גערויכערט מאכארקע. אין א ווייט ווינקל האט ווער געקניט, תפילה געטאן. זיין שטערן האט ער אנגעשפארט אויפן אייזערנעם ראנד פונעם בעטל און גערעפלט.

אויך מוני איז געלעגן אין זיין ווינקל און מען האט געקאנט מיינען.

אז ער דרימלט. זיינע אויגן זענען אבער געווען אפן. נאָר זיי האָבן סיוויי
 ניט געזען. עס האָט אים אָנגעהויבן צו דריקן אין גריבל. ער האָט
 געקענט דאָס געפיל. ס'איז אים פון צייט צו צייט באַפאַלן, ווען דער אַרום
 האָט אים פאַריאַגט אין זיין איינזאַמקייט. ס'איז ביי אים אויסגעקומען,
 אז ער געפינט זיך אין ערגעץ ניט. אַז ער איז מיט זיין גוף אַריין אין א
 וועלט־ניט־וועלט, וואָס גאַרניט האָט אין איר וואָג, אַלץ איז נעפלדיק און
 אין דער נעפלדיקייט פאַלט מען ניט און מען הייבט זיך ניט אויף.

פּלוצעם איז אויסגעוואַקסן אויף דער וואַנט פון מוניס בעטל א
 שאַטן און דער שאַטן האָט זיך שוין ניט אַוועקגערוקט. מוני איז ביסלעכווייז
 געקומען צו זיך. דער שאַטן איז געווען פון דעם נידעריקן וואַסילי מיטן
 אַספּע־פנים, אויסגעצופּט, געל בערדל און רויטער נאָז. די פויערים האָבן
 אים ניט גערן געהאַט, ווייל ער פלעגט זיך איינעסן אין די ביינער מיט
 זיין נייגעריקייט, מיט זיין אַריינמישן זיך צו אַלעמען. ער האָט זיי
 דאָקוטשעט מיט אַן א שיעור פּראַגן. וועגן יעדער קלייניקייט האָט ער געקאַנט
 הונדערט מאָל איבערפּרעגן. צוליב דעם האָט וואַסילי געזוכט פריינטשאַפּט
 אַלע מאָל מיט אַן אַנדערן, נאָר די פריינטשאַפּט האָט קיינמאָל ניט געקאַנט
 לאַנג אָנהאַלטן. דעריבער איז וואַסילי געווען זייער אַפּט אַליין און האָט
 ניט געהאַט מיט וועמען אויסצורעדן א וואָרט. אויך צו מונין וואַלט
 ער זיך שוין געהאַט פון לאַנג צוגעשאַרט, אַבער מוני איז ניט געווען
 פון זייעריקע, האָט ער זיך געקווענקלט, ניט געוואַגט. דעם היינטיקן
 אויפדערנאַכט האָט זיך וואַסילי געפילט אַזוי פאַרלוירן, אַזוי איינער
 אַליין, האָט ער זיך דערנענטערט צו מוניס בעטל. מוני האָט זיך אומגערן
 אויפגעזעצט און געגעבן א קורצן און ביזלעכן פּרעג:

— וואָס ווילסטו ?

— כּווייל זאַלסט מיר אַביסל באַווייזן דעם „סנימאַק“. א פאַסקודנע

נאַכט היינט. סקוטשנאָ בראַטאַק, ניטאָ ווו זיך אַהינצוטאָן !

מוני האָט אים שוין געוואַלט אַנזידלען, נאָר וואַסיליס קוק האָט
 אויסגעדריקט אַזויפיל הכּנעה און געבעט און דאָס געזיכט ביי אים האָט
 אויסגעקוקט אַזוי צעקנייטשט, אַז מוני איז שווער געווען אַפּצוזאָגן.

ווען די פויערים האבן דערשנאפט, אז מוניס פאטאגראפיע איז ביי וואסילין אין די הענט, האבן זיי זיך גענומען ארום אים צונויפזאמלען. וואסילי האט געהאלטן די פאטאגראפיע און ווער עס איז נאָר צוגעקומען, זי גלייך באוויזן, פונקט ווי יענער וואָלט די פאטאגראפיע קיינמאל פריער נאָך ניט געהאט געזען.

די פאטאגראפיע האט געהאט איר ווירקונג. קוים האט מען זי עמעצן באוויזן, האבן שוין די אנדערע ניט געקאנט ביישטיין דעם נסיון פון דערנענטערן זיך, פון נעמען דאָס בילדל אין דער האנט אַריין. דאָס בילדל האט פאַר די פויערים שוין ניט געהאט צו טאָן מיט מונין. פאַר זיי איז די פאטאגראפיע געווען עפעס מער; א פרעמדע ניט געאַנטע וועלט האט זיך פון דאָרט אַנטפלעקט צו זיי, אַן אנדער אַרט לעבן האט געגעבן דורך קליידער און דורך שמייכלען צוויסן וועגן זיך. און דאָס מיידל? יעדערער פון זיי האט איבערגעלעבט אויף אַן אנדער אופן די מיידל-געשטאַלט מיט די פערל. ס'רוב זענען שוין לאַנג געווען פאַרשיקט פון זייערע היימען. אויפן פאַסיאָלעק האבן אויך געלעבט גאַנצע משפחות, מיט ווייב און קינדער, אָבער זיי, אַלס איינצלנע, זענען געווען פון יענע אַפגעזונדערט. ביי טייל האט דאָס מיידל פונעם בילדל גערייצט די חושים. ביי אנדערע האט זי אַרויסגערופן פאַרבאָרגענע בענקשאפטן צו אייגענע ווייבער, צו אייגענע טעכטער און ביי נאָך אנדערע, איז דאָס מיידל פונעם בילדל בלויז געווען א דערמאַנונג פון בעסערע צייטן, פון שענערע וועלטן — — —

די פויערים האבן זיך פאַנאנדערגעזעצט און יעדערער האט באַקומען צו עטלעכע מינוטן די פאטאגראפיע.

מוני, אָבער האט ניט געוואוסט, וואָס די פויערים טראַכטן, פאַרוואָס עס ציט זיי אַזוי צום בילדל. אין זייער דערנענטערן זיך צו דער פאטאגראַפֿיע, האט ער געזען א סימן, אַז ביסלעכווייז בעטן זיי זיך איבער און הייבן אים אָן א קאַפּ צו אַכטן. האט עס אים הנאה געטאָן. און אַז די פויערים האבן אים געבעטן ער זאָל זיי דערציילן וועגן דעם מיידל אין דעם לאַנגן אָונט-קלייד, האט עס מוני גערן געטאָן. נאָר אַנשטאַט וועגן איר, האט

ער מער דערציילט וועגן זיך, וועגן זיין שטוב אין וואַרשע מיט די גלאַנציקע פּאָדלאָגעס, דיוואַנען און וואַזאַנען און ניט פּאַרפּעלט צו דערמאַנען דעם לאַקירטן פּאַרטעפּיאַן.

— וואָס ברייטע ער דאַרט, דער „דאָקטאָר“?

האַבן טייל פּויערים ביי זיך געקלערט און ניט צוגעגלויבט זיך צו זיינע רייד, אָבער הויך אויפן קול האַבן זיי דאָס ניט אַרויסגעזאָגט, ווייל זיי האַבן פּאַרט געוואַלט, אַז מוני זאָל ווייטער דערציילן. ווען מוני האָט נאָך אַלץ גערעדט וועגן זיך און וועגן זיין שטוב, זענען אים אומגעדולדיק עטלעכע פּויערים אַריין אין די רייד:

— וועגן איר ווילן מיר וויסן, יעאי באַגו, וועגן דער באַרישניע דערלאַנג!

האַט מוני ניט געהאַט קיין ברירה און גענומען דערציילן וועגן זיין מיידל, און כדי די שילדערונג זאָל אויסקומען אַנציענדיקער, האָט ער צוגעטראַכט נייע סיטואַציעס און פּאַסירונגען. די פּויערים האַבן געשטוינט און זיך צוגעהאַרט מיט פּאַרגעניגן. איינער א פּויער האָט זיך גראַב צעלאַכט אויפן קול. וואַסילי האָט געוואַלט וויסן וואָס פאַר א קאַליר האָר זי האָט געהאַט. ווען ער האָט דערהערט אַז — בלאַנדע — האָט ער אַזש פאַר פּרייד מיט די הענט א פּאַטש געטאַן:

— אַזוי טאַקע האַב איך זי מיר פּאַרגעשטעלט! אַקוראַט אַזוי!

**

פון זינט יענעם אויפדערנאַכט האָט וואַסילי אויסגענוצט יעדע געלעגנהייט, כדי צו דערנענטערן זיך צו מוני. וואַסיליס גרעסט פּאַרגעניגן איז געוואָרן מוניס פּאַטאַגראַפּיע. אָבער דער מוני — ניט שטענדיק וויל ער אים דאָס בילדל באַווייזן. די אַנדערע פּויערים, ווען זיי ווילן נאָר, גיט ער. אים, וואַסילין — אַמאָל יאָ, אַמאָל ניט. מען דאַרף אים אַנטרעפן אין א גוטער מינוט. ווען מוני זאָגט אים אָפּ, האָט וואַסילי אים פּיינט. זיינע ליפן קייען און קייען דעמלט א שווערע קללה, וועלכע פּאַלט, ווען ער זעט שוין, אַז מוני וועט אים די פּאַטאַגראַפּיע ניט געבן.

— מען דארף ווידער פרובירן — קלערט וואסילי און שארט זיך

פארזיכטיק צו צו מונין.

אז מוני זאגט אים דאסמאל ניט אפ, גיט אים די פאטאגראפיע און קלאפט נאך גוטברודעריש איבער דער פלייצע, איז וואסילי גרייט, אין דער מינוט, אין פייער פאר אים צו שפרינגען. ער איילט אַוועק מיטן בילדל אין א ווינקל, ווי ער וואלט מורא געהאַט, אז מוני קאן זיך נאך באַרעכענען און חרטה האָבן. אַזוי ויצט ער אָפּ א לאַנגע צייט מיט אַן אַראַפגעבוֹיגענעם קאָפּ איבער דעם בילדל און קוקט אויף דעם מיידלס האַר, וואָס פאַלן איר אַראָפּ איבערן קאַרק און שיקלט צו איר בוזעם, וואָס איז פאַרשלייערט מיטן ווייסן טיול פונעם אַוונט-קלייד. וואָסילי פאַרשטעלט מיט איין האַנט די אַנדערע העלפט פונעם בילדל, דאַרט וווּ מוני געפינט זיך...

אַן אַנדערש מאָל, ווען מוני איז צו אים אויפגעלייגט געווען און וואָסילי האָט ווידער באַקומען די פאַטאָגראַפיע, האָט ער זי אַרומגעטראָגן צווישן די פּויערים און זיי געפרעגט צי ווען ער האָט אויף זיך אַזאַ אַנצוג, וואָלט מען זיין געשטופלט פנים ניט אַנגעזען?.. צי ס'טוט וויי דער האַלדז ווען מען פאַרציט אַזוי שטייף א שניפּס און מיט וואָס וואָשט מען א העמד, אַז דאָס העמד זאָל אַזוי ווייס זיין?... די פּויערים האָבן געלאַכט פון זיינע קלאַץ-קשיות, האָט זיך וואָסילי אַביסל פאַרלוירן. אַבער ניט אויף לאַנג. גלייך האָט זיך ביי אים באַנייט דער ברען פון רעדן:

— לאַכט, לאַכט, אַבער ווען אַזאַ וואָסילי קומט אַראָפּ צוריק אין דאַרף אַריין אַנגעטאָן אַזוי (און דאָ שטעלט ער זיך אַוועק אין מוניס פאַזע, ווי אויפן בילד, בלאַזט אַביסל אַן די באַקן און הייבט זיך אונטער אויף די שפיץ-פינגער, כדי אויסצווען העכער) וואָלט איר שוין געזען דעם דרד-אַרץ, וואָס מען וואָלט צו מיר אַרויסגעוויזן. די מיידלעך וואָלטן צו מיר שוין ניט געזאָגט: „וואָסילושקאָ, גאָט איז מיט דיר! אין אַזאַ פנים הייסטו זיך קושן?!" זיי וואָלטן געקושט, אוי וואָלטן זיי געקושט!

די פּויערים האָבן זיך ווידער פאַנגאַנדערגעלאַכט, אויך וואָסילי האָט געלאַכט. אַבער מען האָט געזען, אַז ער טוט דאָס אויס יוצא וועגן, ווייל אין דער אמתן האָט ער געגלויבט, אַז אַזוי וואָלט געשען.

דאס פארגעניגן פון באווייזן זיך מיט דער פאטאָגראַפֿיע און פון דערציילן איז ביי מונין גיך צוגענומען געוואָרן. די פאטאָגראַפֿיע איז פאָרלויפֿן געגאָנגען. מען האָט ניט געוויסט ווען און ווי אזוי, נאָר ער האָט דאָס בילדל מער אונטערן שטרוי־זאָק ניט געפונען. אַלע האָבן באַלד חושד געווען דעם נידעריקן וואַסילי. אַבער אזוי ווי וואַסילי האָט צוזאַמען מיט אַלעמען די פאטאָגראַפֿיע אַרומגעזוכט און צוזאַמען מיט אַלעמען באַדויערט די אבידה, האָט מען גאַרניט געקאָנט טאָן. די פאטאָגראַפֿיע איז ניט געווען.

מונין האָט אַרומגענומען א געפיל, אַז צוזאַמען מיטן בילדל איז ביי אים אַוועקגעזולט געוואָרן א שטיק פון זיין לעבן. די פאטאָגראַפֿיע איז געווען ביי אים ווי א יחוס־בריוו, וואָס אָן דעם האָט דער קיום ניט קיין האַפט.

מוני האָט גענומען פאַמעלעך אינגיין, ווי עס גייט איין א קניט פון א נאַפּט־לעמפל. א גלייכגילטיקייט האָט פאַרשלעפּערט זיינע חושים. ער האָט גענומען אויסמיידן מענטשן, זיך אויפֿגעהערט וואַשן און צום סוף ניט אַרויסגעגאַנגען. צוזאַמען מיט אַנדערע, צו דער אַרבעט אין וואַלד אַריין.

די פויערים האָבן אויף אים רחמנות באַקומען און אים ניט געטשעפּעט. אַנשטאַט גיין אין וואַלד זעגן ביימער, האָבן זיי אים צוגעטיילט אויסצוקערן דעם באַראַק, ברענגען וואַסער פונעם טייך און צו הייצן דעם אויוון.

זיין קופּייקע איז צעריסן געוואָרן, האָט ער זי געלאָזן צעריסן ביז די וואַטע איז אַרויסגעקראַכן און געבליבן הענגען מיט לאַנגע, שמוציקע צוים.

איין זאָך האָט זיך מוני ניט געפוילט צו טאָן — הייצן דעם אויוון. דאָס האָט ער אָפּגעהיטן, צו דעם איז ער פאַרביסן איבערגעגעבן געווען. אַנצוינדן די נאַפּט־לעמפּ האָט אויך געהערט צו אים, אַבער מוני האָט זיך ניט געיאָגט, אַדער פאַרגעסן דאָס צו טאָן, פונקט ווי ער האָט ניט איינמאַל פאַרגעסן אויסצוקערן דעם באַראַק.

ווען די פויערים האבן זיך אומגעקערט פון דער וואלד-ארבעט און געזען, אז אין באראק איז פינצטער, האט זיך שוין געפונען איינער, וואס האט גלייך פון דער שוועל, נאך איידער מען האט אפגעקלאפט פון די ווילאקעס און לאפטשעס דעם פארהארטעוועטן שניי, אריינגעשריען אין די אינגעוויידן פון דער באראק-טונקלעניש:

— העי, לעכסט נאך ? !

מוני אבער איז געשטאנען אין זיין אויוון-ווינקל און זיך ניט אפגערופן, גלייך ווי ניט אים האט מען דאס געמיינט. די פויערים האבן אנגעפילט דעם באראק. מוני האט אין דער טונקלקייט נאכגעפאלגט זייערע באוועגונגען. ווי פינצטער עס איז ניט געווען, האט ער דאך געזען זייערע אויגן. דאס מאטע ליכט פון שטערן און פון שניי, וואס איז אריינגעדראנגען פון דרויסן, האט זיך אין זיי אפגעשפיגלט. דאס ליכט איז ניט געווען גענוג שטארק אויף צו אונטערשיידן זייערע פענעמער, אבער די אויגן — יא. שפעטער, אז די נאפט-לעמפ, וואס די פויערים האבן סוף-כל-סוף אנגעצונדן, האבן זיך צעבלישטשעט האט שוין מוני ניט געזוכט זייערע אויגן און ניט זייערע פענעמער. ביז אין דער ווייטער נאכט איז ער אפגעשטאנען אן אנגעשפארטער אינעם אויוון-ווענטל. פון אויוון האט ער זיך נאך אוועקגעריט ווען ער האט דערפילט, אז מען דארף ברענגען פון קעמערל נייע בינטלעך האלץ. פון א סך שטיין האט זיך אפגעקוועטשט אויפן ווייסן אויוון-ווענטל אן אפצייכן פון זיין גוף. דער אפצייכן האט זיך אפגעשלאגן טונקל און אפילו ווען מוני איז אוועקגעגאנגען פונעם אויוון, האט עס אויסגעזען ווי דארט וואלט אלץ געבליבן שטיין נאך א מוני, נאך א מוני וואס האט זיך אליין פארמויערט און קאן פון דער ציגל-געפענגעניש זיך מער ניט באפרייען...

**

פאמעלעך איז אונטערגעקומען דער פריילינג. די וועלט איז ווי ברייטער געווארן. דער טאג — לענגער און האט זיך העל אויסגעברענט. ביינאכט אבער האט זיך ווידער געשטעלט א פרעסטל. די ערשטע

פרילינגס-לוושעס האָבן זיך גענומען רינצלען, קארבן און זיך פארצויגן מיט א דין, קאלט הייטל.

מוניס אויגן זענען פון ניט דערשלאָפן רויט געוואָרן. בייטאָג, ווען די שייבלעך האָבן אַביסל אויפגעטייעט אונטער די ערשטע שטראַלן, וואָס דער פרילינג האָט געברענגט, האָט ער זיינע בליקן פון פענצטער ניט אָפגעריסן. אין פענצטער האָט מען קיין סך זאָכן ניט אָנגעזען: א צווייגל, א שניי-בערגל, וואָס האָט נאָך ניט באַוויזן צו צעגיין, א קראַ, וואָס האָט זיך פון עפעס דערשראַקן און איז פונעם צווייגל אַוועקגעפלוין. גראַד אין דער צייט איז באַקאַנט געוואָרן, אַז מען שיקט די פויערים איבער אויף אַן אַנדערן פּאַסיאַלעק, אַז דאָ אַהער וועלן קומען נייע און אַז מוני וועט ניט מיטפאַרן מיט זיי, נאָר ער וועט דאָ פאַרבלייבן. מוני האָט ווינציק וואָס רעאַגירט אויף דער ניס, פונקט ווי אויף אַלץ וואָס האָט אים אַרומגערינגלט. נאָר אַז ס'איז געקומען די צייט פון צו גרייטן זיך אין וועג אַריין און די דאַרפס-לייט האָבן שוין גענומען בינדן זייערע קלומיקעס, האָט זיך עפעס אין מוני א ריר געטאַן, אויפגעטייעט געוואָרן און מיט א ניט פאַרויסגעזעענער קראַפט, האָבן זיך ווערטער א שאַט געטאַן פון זיין קעל:

— די פּאַטאַגראַפיע! מען האָט מיך געקוילעט! גוטע מענטשן וואָס טוט מען, גיט אַן עצה! מען וועט מיר ניט גלויבן אויפן וואָרט, אַז כ'בין אַמאַל עפעס געווען. פאַרט ניט אַזוי אַוועק, העלפט מיר!

דער נידעריקער וואַסילי האָט געפינטלט מיט די אויגן, געשוויגן א וויל, מיט דער נאָז און די איבעריקע פויערים האָבן געשוויגן. געשוויגן א וויל, באַלד זיך דערמאַנט, אַז די פורן וואַרטן שוין און מען דאַרף זיך צוואַילן. מוני האָט זיי ניט אַרויסבאַגלייט צו די פורן. ער איז פאַרבליבן אינעם באַראַק. פּלוצלונג האָט ער באַמערקט, אַז ער איז אַליין. איינער אַליין אין לאַנגן, לאַנגן באַראַק מיט שורות פוסט געוואַרענע בעטן. ער איז געשטאַנען אינמיטן באַראַק און ס'האַט זיך אים אויסגעדוכט, אַז דער באַראַק האָט זיך אויסגעצויגן און די בעטן האָבן זיך גענומען פאַרדאַפּלען. בעט צו בעט האָט זיך צוגעשטעלט און די ריי איז געוואַקסן. ערשט ווען

מוני איז צוריקגעקומען אין זיין ווינקל נעבן אויוון, האָט אים דאָס געפיל אָפּגעלאָזט. מוני האָט מיטן לעצטן ביסל כוח צוגעשפּאַרט זיין גוף צום אויוון־ווענטל, צו זיין שאַטן, וואָס האָט זיך אויף דעם ווענטל געטונקלט, ווי ער וואָלט זיך אין אים געוואָלט אויפלייזן. ער האָט אויף עפעס אויסגעוואָרט, נאָר עס איז גאַרניט געשען. פון דרויסן האָט זיך נאָך געהערט דער גערודער פון די אַוועקפּאַרנדיקע. די פּויערים האָבן זיך עפעס געהיצט, עמעץ האָט געזידלט, עמעץ האָט געלאַכט. ס'האָט זיך געהערט א הירזשען פון א פּערד און מיטאמאָל האָט זיך אַלץ איינגעשטיילט. ס'האָט אָבער געדויערט א סך צייט ביז מוני האָט זיך געכאַפט, אַז די פּויערים זענען שוין אַוועקגעפּאַרן, אַז פאַר דער טיר איז שוין אינגאַנצן שטיל.

דערווייל איז פון פרימאַרגן געוואָרן טאָג און דער טאָג איז געווען גרויס, ליכטיק און וואַרעם. א וואַרעמער טאָג נאָך די צעגאַנגענע שנייען, נאָך די אייז־קריעס, וואָס האָבן אַראַפּגענידערט מיטן שטראַמיקן פלוס פונעם טייך. דורכן קליינעם פענצטערל האָט מוני געזען ווי איבערן אויסגעלייטערטן הימל האָבן זיך נידעריק אַרומגעיאָגט מחנות שפּערבלעך און די שפּערבלעך האָבן אין מוני אַרויסגערופן אַזאַ בענקעניש, וואָס פריער האָט ער עס קיינמאָל ניט געפילט. די אויגן־אַפּלען האָבן אַזש וויי געטאַן.

מוני איז מיד געוואָרן, מיד ווי ער וואָלט אָפּגעטאַן א גאָר שווערע אַרבעט. ער האָט דערפילט א שוואַכקייט אין די פיס, קוים וואָס זיי האָבן אים געפּאַלגט. קיין הונגער האָט ער ניט געפילט, כאַטש ער האָט נאָך ניט געהאַט אַפילו איבערגעביסן. האָט ער זיך צוגעשלעפט צו זיין בעטל און ער איז איינגעשלאָפן. און אפשר איז ער גאַרניט איינגעשלאָפן, ווייל די פייגעלעך זענען אַזוי נידעריק איבער זיין קאַפּ אַרומגעפּלויגן — ווען מוני האָט אויפגעמאַכט די אויגן האָבן שוין די שייבלעך געבלייכט מיט פאַרנאַכט. אויפן דיל האָט זיך געוואָלגערט שטרוי, שטיקלעך שמוציקע וואַטע, פאַרזשאַווערטע און געלעכערטע פּושקעס און פאַרשידענע שמוצקעס. צוערשט האָט מוני ניט באַנומען ווי ער געפינט זיך, אָבער

דאס מיסט אויפן דיל האט אים דערמאנט, אז ער איז אליין. ער האט אראפגעלאזט זיינע פיס פונעם בעט און ער האט זיך דערשראקן פאר זיין אייגענעם טראט. ער האט זיך פארהאלטן און זיך איינגעהערט. אים האט זיך אויסגעוויזן, אז צוגלייך מיט זיינע טריט הערט ער נאך עמעצן שפרייזן. נאך אז ער איז געבליבן שטיין איז צו אים ניט דערגאנגען דער מינדעסטער שארף. מוני האט זיך נאך ניט געטרויט, ער האט מיט די אויגן געפארשט יעדעס ווינקעלע, ווי ס'וואלט מעגלעך געווען, אז עמעץ זאל זיך דאך האבן אויסבאהאלטן. פארשטארקט דעם חשד, האבן די אנוואקסנדיקע אונט-שאטנס. ס'האט אים באהערשט אן אומרויאקייט, וואס האט אים געטריבן פונעם ארט. לענגער אזוי שטיין אן גארניט צו טאן, האט ער ניט געקאנט. די שאטנס זענען געדיכטער געווארן און צוזאמען מיט זיי — דער פחד. מוני האט געוואלט אַנציונדן דאס נאפט-לעמפל, נאך די שוועבעלעך אויפן שטענדיקן ארט ניט געפונען. האט ער זיי גענומען אַרומזוכן אויפן דיל, ביי די ווענט, צווישן די בעטלעך. זיין געהער האט באַקומען א חיהשע אַנגעשפיצטקייט. יעדעס שמאַטקעלע האט ער אויפגעהויבן, אָדער מיטן פוס א שאר געטאָן צו זען וואָס דאָס איז. אז זיינע הענט האָבן זיך אַנגעשטויסן אויף א צוניפגעלייגטע צייטונג, וואָס האָט אַרויסגעשטאַרצט פון צווישן צוויי ווענט-באַלקנס, איז ער שוין פון דאָרט ניט אָפּגעטראָטן. א בלינד געפיל האָט אים דיקטירט די צייטונג ניט אַרויסצולאָזן פון די הענט. ווען מוני האָט ענדלעך געפונען די שוועבעלעך, אַנגעצונדן איינע פון די לעמפ און צעוויקלט די צייטונג, האָט ער דערזען דאָרט ליגן זיין פאַטאָגראַפיע. פון איבעראַשונג זענען אים די פינגער ווי אָפּגעקילט געוואָרן. ביסלעכווייז איז די שטייפקייט אָפּגעגאַנגען און די פינגער האָבן צוריק באַקומען לעבן. ער האָט געדרייט דאָס בילדל אין אַלע זייטן, ווי ער וואָלט זיך ניט צוגעגלויבט, אז דאָס איז עס טאַקע, אז ער האָלט אויף אן אמת די פאַטאָגראַפיע אין זיינע הענט. מוני האָט צעפירט זיינע אויגן אַרום און אַרום, ווי ער וואָלט נאָך א לאַנגע אַפּוועזנהייט נאָרוואָס געהאַט צוריקגעקומען אין באַראַק אַריין און באַטראַכט צי אַלץ געפינט זיך נאָך אויפן זעלבן אַרט. זיינע בליקן

זענען געשפרונגען פון איין קעגנשטאנד צום אנדערן: אָט שטייען די צוויי עמערס נעבן טיר אויף צוויי נידעריקע בענקלעך. אויף דעם פאַרזשאַווערטן קייטל הענגט דער פאַרזשאַווערטער שעפּלעפל. אַרום די עמערס איז דער דיל נאַסלעך. אויף דער וואַנט הענגען קרומלעך די קאַראַמיסלעס. מוני האָט ניט געפילט ווי זיינע ליפן נעמען ציילן די נאַקעטע שטרויזעק אויף די אייזערנע בעטלעך: איינס און צוויי און דריי — — — און פאַר יעדן בעטל האָט ער געהאַט א באַזונדערן שמייכל. אויף א טשוואַק האָט אַ פויער פאַרגעסן אַן אַלט, אַפּגעקראַכן און צעפליקט רעקל, האָט מוני אויך צום רעקל א שמייכל געטאַן. איבער א בעטל האָט ווער מיט א מעסערל אויסגעקריצט א פרויען-נאַמען, האָבן מוניס ליפן פאַמעלעך, מיט שפאַרעוודיקייט גענומען איבערלייענען אות נאָך אות:

— פ—ר—א—ס—ק—א—ו—י—א, פראַ—ס—קאַ—וויאַ!

איבערלייענענדיק, איז מוני מיטן בליק צוריקגעקומען צו דער פאַטאַגראַפיע און אַז די אויגן האָבן שוין גערוט אויף דעם מיידלס פנים, האָבן נאָך אַלץ זיינע ליפן געשעפטשעט:

— פראַסקאַוויאַ, פראַסקאַוויאַ...

מוני האָט זיך ווי אין עפעס דערמאַנט. ער איז מיט דער פאַטאַגראַפיע צוגעגאַנגען צום טיש, צוגערוקט צו זיך דעם נאַפט-לאַמפּ און אויף אים אַנגעשפאַרט די פאַטאַגראַפיע. פון ערגעץ א ווינקל האָט ער אויסגע-קראַצט נאָדל-פאַדעם, אויסגעטאַן די קופּייקע, זיך אַוועקגעזעצט און גענומען פאַרנייען די לעכער און ריסן. נייענדיק האָט ער אַבער יעדע וויילע געכאַפט א בליק צום בילדל. דאָס פלעמל האָט זיך גענומען טוקן, צאַנקען. דער נאַפט אין לעמפל איז געוואָרן ווינציקער און ווינציקער. מוני אַבער האָט ניט אויפגעהערט צו נייען, געאייילט זיך ווי ער וואַלט געזאַנגען מיט עמעצן אין א געוועט. פון יענער זייט פענצטער האָבן בייער גערוישט.

די אנטלאפענע

צוויי פארשיקטע אין די אוראלער וועלדער, וועלכע האבן געארבעט ביים ספלאוו פון געהילף אויפן ברייטן קאמע-טייד, איז געלונגען אויף א טראטווע צו אנטלויפן. זיי זענען איבערן טייך אויף דער טראטווע אין די נאכט-טונקלענישן אריינגעשווומען און דער חושך איז צו זיי גוט געווען. זיי האבן ניט געוויסט ווי זיי שווימען און עס איז זיי ניט געווען קיין נפקא מינא וואהין. זיי האבן נאָר געוואָלט זיין וואָס ווייטער פונעם לאַגער, פון די סטרעלקעס, פון די שמעק-הינט און פון די זומפיקע וועלדער, אָבער וואָס ווייטער זיי זענען אין דער נאכט אריינגעשווומען, אַלץ מער האָבן זיי די זיכערקייט פאַרלוירן. דער טייך האָט געשראַקן, די נאכט האָט געשראַקן און אויך פאַר זיך אַליין האָבן זיי מורא געהאַט.

איינער פון זיי האָט א פייערל צעלייגט און צוגעשטעלט וואָסער צום קאַכן. דער צווייטער האָט זיך פאַרקלערט, אין דער נאכט אריינגעקוקט און געשוויגן. רופט זיך אָן דער, וואָס האָט וואָסער געקאַכט, צו דעם. וואָס האָט אין דער נאכט אריינגעקוקט:

— איי א בעט, א ווייך געלעגער...

דער פאַרקלערטער אָבער האָט זיך ווי ניט צוגעהאַרכט צו דעם, וואָס איז נעבן פייערל געזעסן. פלוצעם האָט זיך פון יענעמס מויל א קורץ געשריי אַרויסגעריסן:

— העי דו! עס איז נאָך ווייט צום באַגין?!

דער פאַרקלערטער האָט פון דעם "העי דו" א ציטער געטאָן מיטן גאַנצן לייב. זיין מויל האָט זיך אויסגעקרימט און פון זיינע ליפן האָבן זיך גענומען פאַמעלעך ווערטער אַפקרישלען. אָבער היות ער האָט זיין קאַפּ ניט אויסגעדרייט צו דעם, וואָס האָט וואָסער געקאַכט, נאָר ווייטער

געהאלטן זיין בליק צו דער נאכט, האָט עס אויסגעזען ווי ניט צו אים רעדט ער, ווי ניט אים ענטפערט ער אָפּ, נאָר עמעצן וואָס האָט געשטעקט אין די נאכטיקע טומאַנען:

— זע נאָר ווי עס איילט זיך אים צום באַגין! וואָס וועסטו טאָן

אין באַגין?

איז דער, וואָס איז געזעסן ביים פייערל, געוואָרן אַביסל אויפגעהייטע-רט, ווייל ווען דער פאַרקלערטער שווייגט, דוכט זיך אים אויס, אָז ער האָט גאַרניט צו טאָן מיט א מענטש, אָז עס איז עפעס א מראה, א שאַטן. דעמלט פילט ער זיך, אָז ער איז גאַר איינער אַליין, אַליין אָן א מענטשלעכן אַטעם נעבן זיך.

די וואַסערן האָבן מיט קילער פייכטקייט די לופט אָנגעפילט. די פייכטקייט האָט זיך איינגעגעסן אין די ביינער. האָט דער, וואָס איז געזעסן ביים פייערל די הענט זיך געוואַרעמט. דאָס וואַסער האָט נאָך ניט באַוויון אויפצוקאָכן און שוין האָט זיך דאָס פייערל גענומען לעשן. האָט זיך ווידער אָנגערופן דער זיצנדיקער צו דער זייט פון פאַרקלערטן:

— עס איז נאָך ווייט צום באַגין, האָ?

דער פאַרטראַכטער האָט געשטומט. זיינע בליקן זענען מיטגעריסן געוואָרן מיט די שוואַרצע טייך-וואַסערן, וואָס האָבן געשווימט אַרום דער טראַטווע. מער האָט שוין דער, וואָס האָט וואַסער געקאכט ניט געפרעגט דעם, וואָס האָט געשוויגן. עס האָט אַפילו אויסגעזען, אָז ער האָט אינגאַנצן פאַרגעסן וואָס ער האָט געפרעגט. זיין קאָפּ האָט זיך אים אַראַפּגעלאָזט, ווי ער וואַלט גאַר אינמיטן דעם וואַסער קאָכן איינגעדרימלט.

די חשכות איז געוואָרן אַלץ געדיכטער און געדיכטער. די ברעגן זענען געלעגן פאַרוויקלט אין נאכט-נעפלען. אויך דער הימל איז געווען פאַרשלייערט און מען האָט אים ניט אָנגעזען. נאָר וואַסער איז געווען אַרום און אַרום, אַזוי ווי די וועלט וואַלט פון וואַסער באַשטאַנען. עס האָט זיך פון ערגעץ קיין שאַרף ניט געהערט, עס האָט זיך פון ערגעץ קיין שוין ניט געזען.

דאָס פייערל איז אויסגעגאַנגען און דאָס וואַסער אינעם בלעכל האָט

מזלות

ניט אויפגעזאָטן. האָט דער, וואָס איז געזעסן, אויפגעהויבן זיינע אויגן און געזוכט דעם פאַרקלערטן.

דער שווייגנדיקער האָט דעם בליק ניט געזען, נאָר ער האָט אים אַרויסגעפילט. ער האָט געוויסט, אַז יענער וויל ער זאָל אים איצט אַפּנאַרן, ער זאָל עפעס דערציילן וואָס זאָל אים אַרויסרייסן פון דאַנען, פון די וואַסערן, פון דעם, וואָס עס דערוואַרט זיי נאָך. און אַזוי ווי ער אַליין האָט געוואַלט וועגן דעם פאַרגעסן, האָט ער זיך אַנגערופן:

— מיין באַבע איז שוין פון לאַנג וואָך. זי האָט שוין באַוויזן די קו אויסצומעלקן. איצט רוקט זי אַריין די ברויטן אינעם אויוון. ביז עס וועט טאָג ווערן, וועט שוין דאָס געבעקס זיין פאַרטיק. דער ריח פון ברויט איז א גוטער, ער פאַרייסט אַזש די לופט. די קינדער שלאָפן נאָך. זאָלן זיי שלאָפן. עס איז דאָך נאָך נאַכט. זי וועט זיי ניט וועקן ביז איך וועל קומען. מיין אַלטע ווייסט, אַז איך וועל קומען, ווייל היינט איז דאָך זונטיק. היינט איז אין שטעטל א גרויסער יריד (וויין ניט! האַרבסט־צייט, צום גרויסן יריד, וועל איך אַהיימקומען. וועסט אַליין זען! ניט שפעטער ווי אין האַרבסט!) זי דאַרף סיטץ אויף א קליידל און שיך פאַר די קינדער (עס גייט דאָך אַזא ווינטער!) און פאַר מיר וועט זי קויפן א פייקע מיט טוטין — — —

ערגעץ פון א ברעג האָט זיך אַפּגעריסן א ביל פון א הונט, האָט דער פאַרקלערטער ניט געקאָנט מער רעדן, און אפשר האָט ער דאָס גאַרניט גערעדט, אפשר האָבן אַזוי געברומט די וואַסערן וואָס האָבן געשווימט אַרום דער טראַטווע?

צוויי סקולפטורן

די באראקן שווימען ארום אין דער שניי-זאווייע, זוכן צו פאראנקערן זיך ביים אַנקומענדיקן טאָג אָבער דער טאָג ליגט נאָך ערגעץ פאַרשאַטן מיט שניי און מיט חושך.

אין אייגענע פאַרע-קנוילן איינגעהילט מיט א ווינט אין דער פלייצע, שאַרן מיט פאַרשטייפטע פיס די לאַגערניקעס אינעם שניי-געוויירבל. פון פאַרויס און פון הינטן און ביי די זייטן שפרייזן „סטערעלקעס“ מיט פוטערנע היטלען אויף די קעפּ, מיט שעפּסענע פעלצן און מיט וועלף-הינט אין פוס-טריט.

דער ווינט ברענגט אַנצוטראַגן שטיקלעך טאָג און וואַרפט זיי אַריין אין די טונקלענישן פון באַגין. מישט זיי, מישט זיי לאַנג צונויף — קומט דערפון אַרויס א נעפּלדיקע גרויקייט וואָס איז ספּק טאָג, ספּק נאַכט. אין וואַלד איז שטיל. אין וואַלד האָט שוין דער ווינט ניט אַזאַ שליטה. אָבער אויך אין וואַלד איז קאַלט.

זעגן האַבן אויסגעשאַרפטע ציינער. העק האַבן בלישטשענדיקע קלינגלען. הענט אָבער זענען נאָך מיד פון נעכטן, אייערנעכטן. דויערט לאַנג ביז א בוים גיט זיך אונטער. דויערט לאַנג ביז א בוים נעמט זיך וואַקלען, וואַקלען ביז ער גיט א האַסטיקן פאַל. ביים פאַלן פאַרטשעפעט ער מיט זיינע צווייגן די דערנעבנדיקע ביימער, ווי ער וואַלט זיי מיטשלעפּן געוואַלט. די ביימער גיבן זיך א טיפּן ניג, נאָר, אַז זיי דערפילן זיך באַפרייט פון דעם געפאַלענעם בוים צווייגן, גלייכן זיי זיך אויס געשווינד אויף צוריק און בלייבן רואיק שטיין ווי עס וואַלט גאַרניט געשען. פאַלט א לאַגערניק ביי דער זעג — פאַלט ער. זיין פאַלן איז איינזאַם.

קיינער בייגט זיך איבער אים ניט אריבער. קיינער לייגט קיין אויער צו זיין ברוסט ניט צו. עס קומט א „סטרעלאַק“ מיט אַן אויפגעשטעלטן קאַלנער און שלעפט אים ביי א פוס אין א זייט אַוועק און זעגן האָבן אויסגעשאַרפטע ציינער, זעגן זיי די ביימער אויפדאַסניי.

דער מענטש ליגט ביי דער זייט אויפן שניי און דער פראַסט גלייכט פאַמעלעך, פאַמעלעך אויס זיין איינגעקנאַדערטן גוף. דער מענטש ווערט לענגער, ווערט האַרטער, ווערט שטייפער.

איינער אַן אַרעסטאַנט, א לאַגערניק וויל ניט פאַלן ווי קיין בוים און וויל ניט, אַז דער פראַסט זאַל פון זיין גוף, ביי דער זייט אויפן שניי, אויסקעטן א טונקל־בלויע סטאַטוע. אַזוי ווי צום מיטאַג איז נאָך ווייט און דאָס שטיקל אַרעם־ברויט פון זיין טאַרבע האַט ער שוין פון לאַנג געהאַט אויפגעגעסן און די שאַרף־זעג וויל סייזוי זיינע הענט ניט פאַלגן, רייסן זיך אָפּ זיינע בליקן פונעם קלאַץ, פון דער זעג, פון די „סטרעלקעס“ וואָס וואַרעמען זיך ביי א שייטער און רויכערן מאַכאַרקע געוויקלט אין גרויסע שטיקער צייטונגס־פאַפיר. זיינע בליקן פאַרהאַלטן זיך ביי א וואַלף־הונט, וואָס ליגט ניט ווייט פונעם פייער. דער קאַפּ זיינער איז אים אַנגעשפאַרט אויף די צוויי פאַדערשטע לאַפּעס. אין אויג האַלט ער צוגעמרוזשעט און מיטן צווייטן קוקט ער אויפן שייטער. די רויטקייט פונעם שייטער־פלאַם שפיגלט זיך אין זיין אַפּענעם אויג, נאָר אויסזען, זעט עס אויס ווי אויך זיין אויג איז כולו פייער. לעבן הונט ליגט א האַלב ברויט וואָס א „סטרעלאַק“ האַט אים צוגעוואַרפן און דער הונט האַט זיך עפעס ניט געיאַגט דאָס אויפצועסן. גאַפט דער לאַגערניק, חידושט זיך און גלויבט זיינע אייגענע אויגן ניט — עס ליגט א האַלב ברויט, עטלעכע שפּאַן פון אים, לעבן א הונט און דער הונט רירט זיך ניט צו צו דעם. דאָס ברויט ציט אים, ציט אים, ווי א מאַגעט ציט עס אים. לאַזט זיך דער לאַגערניק אַראָפּ אויף די קני, כדי די „סטרעלקעס“ זאָלן אים ניט באַמערקן און אויף אַלע פיר, אַליין ווי א הונט, קריכט ער צום ברויט. צוגעקראַכן, שטעלט ער זיך אָפּ א וויילע. דער הונט דרייט מיט פוילקייט אויס דעם קאַפּ צום לאַגערניק און זיין אויג, דאָס אַפּענע, איז שוין מער ניט רויט.

דער לאַגערניק שטרעקט אויס זיינע פינגער צום ברויט. שטרעקט זיי אויס, כאַפט צוריק און שטרעקט זיי ווידער אויס און דערביי לאַזט ער ניט אַראָפּ די אויגן פונעם הונט. דער הונט אָבער ליגט זיך ווייטער רואיק אויף זיין אָרט. ער קערט אָפּ דעם קאַפּ אויף צוריק צום שייטער און שפּאַרט אים ווידער אָן אויף די לאַפּעס און לאַזט אַרונטער די וויעס איינצודרימלען. דאָ אָבער, באַווייזט זיך א „סטערעלאַק“ און מיט א פוס פאַרפאַרט ער אין הונטס בויד אַריין:

— פאַרשווע צויג דו, מען נעמט דיר צו דאָס ברויט און דו שווייגסט!

דער הונט גיט א צאַפּל, א ווי און א שפרונג — — — דער לאַגערניק באַווייזט ניט רעכט א געשריי צו טאָן — — — ביי דער זייט אויפן שניי פּרעמט שוין דער פּראָסט זיין צווייטע סקולפּטור. און די זעגן האַבן אויסגעשאַרפטע ציינער, זעגן זיי די ביימער אויפדאָסניי.

דער טאָג איז אַזאַ, אַזוי ווי ער וואַלט אינגאַנצן ניט געווען. קיין שום צייט אין אים, זעט זיך ניט אָן. פון אינדערפרי ביז ווייט נאַכמיטאָג ציט זיך אָן איינטאַניקע, מוטנע גרויקייט וואָס מישט זיך אויס מיט ערב-נאַכטיקע טונקלענישן און ווען די נאַכט קומט אָן, פילט מען כמעט ניט דעם איבערגאַנג.

די לאַגערניקעס נעמען זיך סטראַיען אין קאַלאַנעס. צו זעקס אין א ריי, אין די באַראַקן צו גיין. ס'זעט גיכער אויס ווי א וואַלד וואַלט זיך געגרייט אין וועג אַריין.

אויפן שניי האָט דער פּראָסט צוויי סקולפּטורן פאַרענדיקט.

א טאג אַזא מאַדנער...

צו קיין שום זאך אויף דער וועלט האָט מיך אַזוי ניט געצויגן, ווי פאַרן צו גאַסט צום פעטער בעריש. איינמאַל האָט מיך די מאַמע געהאַט מיטגענומען אַהין. דעם פעטערס שטוב איז אַזוי אַנדערש געווען פון אונדער שטאַטישער וווינונג: דער גרויסער אויוון וווּ מען האָט געבאַקן ברויט און חלות אויף שבת, וווּ מען האָט געקאַכט אין גרויסע ליימענע און טשוגנענע טעפּ. דאָס שלעפּן וואַסער פון פּלומפּ אין הילצערנע עמערס, די בלייך־לעמפּ, די געשייערטע פּאַנען, דעם לאַנגן פּראַסטן טיש מיט די בענק אַרום אים, די בילדער אויף די ווענט פון משה רבנו און אהרון הכהן, דער זייגער מיט די נאָכהענגענדיקע געוויכטן.

ניט ווייט פון דער שטוב האָט דער פעטער געהאַלטן א סאָד אין אַרענדע. א סאָד פון פּלוימען, וויינשל און קאַרשן. געווען איז דאָרט א בודקע און ביים פּריערדיקן באַזוך, ווען די מאַמע האָט מיך געהאַט מיטגענומען, איז מיר באַשערט געווען איבערצולעבן אומזיסטע שרעק. כ'בין דאָרט, אין דער בודקע, איינגעשלאָפּן און ווען כ'האַב זיך אויפגעכאַפט איז שוין געווען פאַרנאַכט. אין דער בודקע האָבן זיך גענומען מערן די שאַטנס. זיי זענען פון מינוט צו מינוט געדיכטער געוואָרן. די שטריק, וואָס זענען געהאַנגען אויף די ווענט, די אייזערנע שטאַנגען, די האַלצערנע דרענגער און די גריין־געפּלאַכטענע אויבסט־קוישן האָבן זיך אַרומגעדעקט מיט חושך. מען האָט זיי מער ניט אַנגעזען. דער פּחד האָט ווי פאַרפּרוירן מיין גוף. כ'האַב ניט געוואָגט זיך א ריר צו טאָן. ס'האַט זיך פון דרויסן געהערט א שאַרכן, א סקראַבען, א קנאַקעריי. הינט האָבן זיך ערגעץ אַרומגעיאַגט און געבילט. די ווענט פון דער בודקע האָבן שטיל אונטערגעציטערט און דער שטרוענער דאָך האָט זיך ווי געהויבן. עס האָט זיך מיר

אויסגעדוכט, אז באַלד וועט עמעץ דעם דאָך אַראַפּרייסן און די ווענט פּאַנאַנדערבלאַזן. אָט די איבערלעבונג האָט זיך מיר גוט פּאַרקריצט אין זכרון, נאָר טראַץ אַלעם האָט מיך געצויגן אַהין און ווען דער פעטער בעריש איז צו אונדז געקומען, האָב איך אים געבעטן ער זאָל מיך ווידער מיטנעמען צו אים אין שטעטל אַרײַן. דער פעטער האָט גוטמוטיק א שמיכל געטאָן און געענטפערט :

— וואָרט מיין מיידעלע, וועסט אַביסל אונטערוואַקסן, וועלן מיר דיך מיטנעמען.

עס האָט מיך פּאַרדראָסן וואָס דער פעטער האַלט מיך פּאַר ניט גענוג גרויס, אז כ'זאָל קאָנען פּאַרן אָן דער מאַמען. כ'האָב זיך ניט געריכט אויף אַזאַ אַפּזאָג פון דעם גוטן פעטער.

**
*

איינמאָל איז דער פעטער ווידער צו אונדז געקומען און זיך פּאַרהאַלטן לענגער. ער איז געווען אויפגעהייטערט. די באַרד האָט אויס־געזען אויסגערוט און זי איז געלעגן פּאַרקעמט און צוגעשוירן. ער האָט פּאַרגעסן אין זיין געווינהייט צו צוקן מיטן רעכטן אַקסל. געגעסן האָט ער ניט כאַפּ־לאַפּ. אויך דאָס בענטשן איז געווען בהרחבהדיקער. האָב איך מיר א טראַכט געטאָן : אפשר וועל איך היינט אויסזען גרעסער אין פעטערס אויגן און ער וועט מיר ניט אַפּזאָגן, ווען כ'וועל אים בעטן מיטצופאַרן ? און אַזוי איז טאַקע געווען : אז כ'האָב אים ניט דרייסט א בעט געטאָן, האָט ער מיך ווייך אַרומגענומען, צוגעצויגן צו זיך און ליבלעך געענטפערט :

— קום מיין קינד, ברויט מיט קאַרטאַפּל האָב איך, וועסטו אויך ניט הונגערן.

געפּאַרן איז מען ניט מיט קיין באַן און ניט מיט קיין אויטאָ. נאָר מיט פּערד און וואָגן. געשלעפט האָט מען זיך א גאַנצע נאַכט. דער גויאישער אַנטרייבער האָט זיך גאַרניט געקיימערט וועגן די פּערד. ער

האט לויז געמאכט די לייצעס און געלאזט די פערד זינקען אין דער פינצטערניש און אויסשמעקן מיט די מאַרדעס דעם וועג צווישן די ביימער. מיטן שפראַץ פון טאָג זענען מיר אָנגעקומען אין שטעטל און פאַרפאַרן צו פעטער בערישעס שטוב. די לאַדן זענען נאָך געווען פאַרשפאַרט, אָבער אינעווייניק האָט מען זיך שוין געפאַרעט. באַלד האָט זיך געעפנט די טיר און די מומע גענענדל מיט די צוויי קווינעס זענען אונדז אַנטקעגנגעקומען מיט א ברייטן „גוט מאַרגן“. די מומע גענענדל האָט אַרויסגעהאַלפן דעם פעטער אין דער פרנסה. זי האָט געפירט אַן אַריינפאַר-הויז און אין דעם פרימאַרגן פון מיין אָנקומען האָט מען זיך באַזונדערס צו עפעס געגרייט. געוויינטלעך אין אַזעלכע פריע שעהן זענען נאָך די געסלעך אויסגעליידיקט. טיר און טויער אָפגעשלאָסן. פון די דעכער קאַפעט די ראַסע און אויף די דעכער דרימלען נאָך די קוימענס. הענער גיבן דאָ און דאָרט א קריי און ס'הערן זיך איינצלנע טריט פון זקנים וואָס גייען צום ערשטן מנין. אָבער אין דעם פרימאַרגן האָט זיך שוין גערודערט. מ'האָט אַרומגעשמייצט, מען האָט שנעל גערעדט און שנעל געגאַנגען. יידן, יידענס און קליינע קינדער האָבן עפעס געטראָגן. עפעס געברענגט און אַלץ אויף קולי-קולות, כאַטש די זון איז נאָך רעכט ניט געהאַט אויפגעגאַנגען.

די מומע האָט מיר בחיפזון דערלאָנגט אַפצועסן און זיך פאַרענטפערט. אַז זי האָט ניט קיין צייט, ווייל ס'דאַרף זיין אין שטעטל א יריד און זי איז ממש אַנטלאָפן. דער פעטער האָט א דאָוון געטאַן. עפעס טועם געווען און איז אויך פאַרשווונדן. איך בין געבליבן אינגאַנצן אַליין. בין איד אַוועק אין סאָד אַריין. די גראָזן אין סאָד זענען געווען נאַס. א פיקהאַלץ האָט ערגעץ נאָענט געפיקט אין א בוים, א קוקאווקע האָט אים אָפגעענט פערט. די בלעטלעך אויף די ביימער האָבן קוים, קוים זיך באַוועגט. די זון האָט זיך באַוויזן, נאָר זי האָט נאָך ניט געוואַרעמט. אירע שטראַלן האָבן זיך געגליטשט איבער די פייכטע הייטלעך פון די בלויע פלוימען און דורכגעלויכטן די רויטלעכע קאַרשן. די לופט איז געווען אָנגעזאַפט מיט א ריח פון רומיאַנעק און פון האַניק. כ'האַב אָפגעריסן צוויי פאַר קאַרשן

צוזאמען מיט די שטענגלעך און זיי זיך אָנגעהאַנגען אויף די אויערן. די שיד און זאָקן זענען דורכגעווייקט געוואָרן פון דער ראָסע. ס'איז מיר קאַלט געוואָרן. בין איך צוריקגעאַנגען אין שטוב אַרײַן. אין שטוב האָב איך זיך אַרומגעדרײט ווי אַז איבעריקע. האָב איך געפרעגט מיין פעטערס צוויי גרויסע טעכטער, מײנע קוזינעס, וואָס אײנע האָט פאַרגרײט קוואַס און די אַנדערע — הערינג, וואָס איז דאָס אַזוינס א יריד, וואָס אַלע אײלן זיך אַזוי צו אים? וואָס טוט מען אין א יריד און דער עיקר, וואָס וועל איך דאַרפן טאָן? און צוגעגעבן, אַז כװאַלט אויך עפעס געקאַנט העלפן, ווען זײ זאָגן מיר נאָר וואָס. די קוזינעס האָבן מיר ניט געענטפערט. צו דער מומען, וואָס האָט געבאַקן בײגל, האָב איך ניט געוואַלט צוגײן און צום פעטער וואָס איז צוריקגעקומען א פאַרסאַפּעטער מיט א גרויסן פאַק און איז גלײך אַרויס אויפן הויף האַקן האַלץ — אַוודאי ניט. בין איך צו צו חיקען, די עלטערע קוזינע, איר א שלעפּ געטאַן פאַרן אַרבל און געפרעגט.

— חיקע, וואָס דאַרף איך טאָן ווען דער יריד וועט קומען?
 חיקע האָט אונטערגעהויבן דעם קאַפּ פון די ציבל, וואָס זי האָט אַרײַנגעבראַקט אינעם הערינג און שנעל אָפּגעענטפערט:
 — מען דאַרף אויסצוואַגן דעם קאַפּ און זיך אַרײַנשטעלן אין פענצטער — און זיך פאַנאָדערגעלאַכט.

**
 *

אויף צומאַרגנס, ווען כ'בין אַרויסגעקומען אויפן מאַרק־פּלאַץ, האָט זיך שוין דאָרט גערודערט. א געדראַנג און א שטופעניש. א גערעדעריי און א פאַכען פון הענט. די פויערים זענען געשטאַנען ביי זייערע וועגענער ווער מיט א שטרוי צווישן די צײנער און ווער האָט בנעימותדיק געפּיפקעט זיין פּײקע. זײ האָבן געקוקט אויף די יידן וואָס טאַפן אויס די קעלבער, בלאַזן פאַנאָדער די פעדערן בײ א הון. דערווייטערן זיך, קומען צוריק און פרעגן אויפסניי דעם פּרײז. די פויערים האָבן געמאַכט דעם אַנשטעל

ווי זיי איילן זיך גארניט מיטן פארקויפן דאָס געפליגל, די ערדענע טעפּ סמעטענע, די פוטער געוויקלטע אין גרינע בלעטער, די זעק קארטאָפּל און ווייץ. די יידן ווידער האָבן געמאַכט א מינע ווי די סחורה איז זיי גארניט אזוי געפעלן און אַז ניט ביי דעם, וועט מען עס ביי א צווייטן קויפן ביליקער. מען האָט אָפּגעדונגען א גראַשן, צוגעלייגט א גראַשן און מען האָט איינגעהאַנדלט מציאות. אַז ביידע צדדים זענען געווען צופרידן האָט מען זיך געפאַטשט אין די דלאַניעס אויף הסכמה. דער ייד האָט הויך אויפן קול אויסגעציילט דעם סכום. דער פויער האָט אויף זיין גויאיש לשון איבערגעציילט און דאָס געלט גלייך אַוועקגעגעבן דער פויערטע, וואָס איז געזעסן אויפן וואַגן. די פויערטע האָט דאָס געלט פאַרוויקלט אין א טיכל און עס פאַרשטעקט אין בוים.

דער פעטער האָט מיר אָנגעזאָגט צו קומען עסן, אָבער ווער האָט דאָס אין זינען געהאַט? כ'האָב זיך באַגנוגנט מיט צוויי עפל וואָס א יידענע האָט מיר געגעבן פאַר אָפּהיטן איר דעם געשטעל מיט שניט־סחורה, ווען זי האָט באַדאַרפן אַוועקגיין אויף א פאַר מינוט. כ'האָב גארניט געפילט ווי די צייט לויפט. כ'האָב ניט געוואָסט אויף וואָס פריער צו קוקן. ס'זענען געווען געשטעלן פון פינגערלעך, שפיגעלעך, קרעלן און בראַשקעס, איז עס מיר גאָר געפעלן. ניט ווייט אָבער האָט מען פאַרקויפט קוכנס, קיכלעך, בולקעס, ציקערלעך, האָט עס ניט ווינציקער גערייצט.

ביי טייל סטראַגאַנעס זענען אויף דרענגלעך געהאַנגען בונטע קליידלעך פאַר דערוואַקסענע און פאַר קינדער, קאַפּ־טיכלעך, פאַטשיילעס, סטענגעס, טוכענע הויזן פון טונקעלן קאַליר, אַלערליי שיד און שטיוול. אַרום די סטראַגאַנעס האָבן זיך געשטופּט שיקעס און שקצים. א ווינטל האָט זיך אַרונטערבאַקומען אונטער א הענגענדיק קליידל און עס אויפגע־בלאַזן. דאָס קליידל האָט עטלעכע מינוט געמיגניעט מיט א שלל פון קאַלירן. מיין האַרץ האָט מיטגעפלאַטערט מיטן קליידל. כאַטש נעם רייס עס אַראָפּ פונעם דרענגל און אַנטלויף...

ווען די שאַטנס פון די וועגענער און פון די סטראַגאַנעס האָבן זיך גענומען אויסציען און די זון איז פאַרקראַכן צו די שפיצן פונעם ווייסן

קלויסטער און דער מאַרק־פּלאַץ איז שיטערער געוואָרן, האָט עס מיך דערמאָנט, אַז אויך איך האָב פּיס און אַז די פּיס ברעכן זיך פון מידיקייט. גייענדיק אין דער ריכטונג פון פעטערס הויז האָב איך דערזען אויף דער ערד זיך וואַלגערן א בייטשל קרעלן, רויטע, קיילעכדיקע קרעלן. האָב איך עס אויפגעוויבן און זיי האָבן גאָר שייך זיך געפאַסט צו די גרינע, זיידענע לענטקעס אין מיינע צעפלעך. כ'האָב זיך אַזוי געפרייט מיט די קרעלן, אַז עס האָט מיך געהויבן פון אַרט. כ'בין געגאַנגען און אונטערגע־טאַנצט. כ'האָב זיי אויסגעטאַן און אַנגעטאַן, געגלעט און געפּוצט, אַז קיין שטויבעלע זאָל אויף זיי ניט בלייבן.

**

ווען כ'בין אַנגעקומען צום פעטער, האָב איך די שטוב ניט דערקענט. פרעמדע מענשן זענען דאָרט געזעסן. פּויערים, פּויערטעס און צווישן זיי אויך עטלעכע יידן געקומענע פון דער ווייט. עס האָט זיך געהערט א מליאַסקעריי פון ליפּן, געלעכטערס, אַפּגעריסענע רייד. די מומע גענענדל מיט די צוויי קווינעס האָבן כסדר אונטערגעטראָגן פאַרשיידענע מאכלים און משקה צו דעם לאַנגן טיש. זייערע פענעמער האָבן געלאַנצט פון שווייס און געפלאַמט פון מידיקייט. דעם פעטערס פנים איז געווען פאַרשפיצט און געלבלעך. דער רעכטער אַקסל האָט ביי אים געצוקט שטאַרקער ווי שטענדיק. ער האָט געמאַכט דעם איינדרוק, אַז אַט באַלד פאַלט ער אַוועק און חלשט. מען האָט טאַקע געקאַנט חלשן, ווייל דער ריח פון בראַנפן און מאַכאַרקע האָט געשטיקט אין האַלדן. כאַטש די פענצטער זענען געווען צעעפנט איז דער רויך געהאַנגען אין דער לופט ווי מען וואַלט וועש געקאַכט. ס'איז נאָך געווען גענוג ליכטיק, אָבער עס האָבן שוין געברענט די בליץ־לעמפּ, ווי להבדיל פרייטיק צו נאַכטס. בין איך מיר פאַרקראַכן אין א ווינקל, געזעסן א שווייגנדיקע, אַן אויסוואַרטנדיקע. צום סוף איז עס מיר נמאס געוואָרן און פונקט ווי כ'בין אומבאַמערקט אַריינגעקומען, אַזוי אומבאַמערקט בין איך צוריק

ארויס. פון גאס בין איך ווידער אַוועק צום מאַרק-פּלאַץ. עפעס האָט מיך צוריקגעצויגן אַהין. כ'האַב זיך געאַיילט ווי כ'וואָלט מורא געהאַט, אַז כ'קאָן וואָס פאַרשפּעטיקן.

**

די זון איז שוין געהאַט פאַרגאַנגען, אָבער א רויטקייט איז נאָך געלעגן אויפן הימל. דעם מאַרק-פּלאַץ האָב איך שוין געטראָפּן א פּוסטן, א פאַרוואַרלאַזטן. א פאַרבאַכטיקער ווינט האָט געריסן און געטרייסלט מיט די אויף גיך צונויפגעקלאַפטע סטראַגאַנעס און געשטעלן און טייל פון זיי אינגאַנצן אומגעוואָרפן. עס האָבן זיך געהויבן אין דער לופט און אַרומגע-ווירבלט שטרוי, פּעדערן און שטיקער אויסגעשמעלצטע צייטונג-פּאַפּירן. מחנות שוואַלבן האָבן זיך נידעריק אַרומגעיאָגט און אַרויסגעלאָזן בהלהדיקע צוויטשערייען.

ס'איז געוואָרן אינגאַנצן פינצטער. אויפן מאַרק איז אויסער מיר קיינער ניט געווען. האָב איך זיך א ריס געטאָן און אַנטלאָפן. די שיינען פון די אַנגעצונדענע לעמפּ אין די שטיבער האָבן מיך נאָכגעיאָגט.

ווען כ'בין אַריין אין שטוב איז שוין ניט געווען קיין סימן פון די פּויערים, וואָס זענען א גאַנצן טאָג אַריין און אַרויס. די מומע גענענדל איז געזעסן אין א ווינקל, אויף א נידעריק בענקעלע און זיך געוויקט די פיס אין א שיסל וואָסער. דער דיל איז געווען אויסגעשייערט און נאָך פייכטלעך. די בענק זענען געלעגן אויפן טיש איבערגעקערטע מיט די פיס אַרויף. פון די דריי בליץ-לעמפּ האָט נאָר איינער געברענט. די אַנדערע צוויי זענען שוין געווען פאַרוקט אויף דער פּאַליצע נעבן דער מומעס פיר מעשענע שבת-לייכטער.

אַזא מאַדנער טאָג געווען. אַנגעהויבן האָט ער זיך מיט רעש און אימפעט און געענדיקט — אַזוי שטיל. כ'האַב געהערט דאָס קלאָפן פון מיין האַרץ. ס'האַט זיך מיר אויסגעדוכט, אַז כ'האַב עפעס פאַרלוירן, אַז מען האָט ביי מיר עפעס צוגענומען. כ'האַב אַליין ניט געוויסט וואָס, נאָר עס האָט זיך מיר געוואָלט וויינען.

דער זייגער

זייגערס.

פולע ווענט מיט זייגערס.

א גאַנצן מעת-לעת האָבן זייגער-קלאַנגען אָנגעפילט די שטויביקע לופט פונעם געוועלבל. לאַנגע יאָרן אַזוי. עס האָט זיך גאַרניט געביטן. אַז כאַצקל זייגערמאַכער וויל זיך עפעס דערמאַנען, זענען עס — זייגערס. אַט די זייגערס האָבן שוין זיין מאַמען צוגעהאַלפן מיט זייער טיק-טאַקעווען אים צו פאַרוויגן, ווייל בלויז א הילצערן ווענטל איז געווען די מחיצה, וואָס האָט אָפגעטיילט שטוב פון געוועלב. אויסטערליש איז פאַר אים געווען די וועלט פון לויפנדיקע אומרוען, פון קייט און קייטלעך, ציפערבלעטער און וויזערס. א וועלט פון אַלערליי קלינגערייען און איר איר איז ער געוואָקסן.

איצט, אויף דער עלטער, האָט ער שוין מער ניט געהערט די זייגער-לויפערין, פון יאָרן לאַנג טויב געווען. עס האָט זיך אים אָבער אויסגעדוכט, אַז ער הערט זייער געאָייל אין זיך.

קייַן סך אַרבעט האָט כאַצקל שוין ניט געהאַט. זעלטן האָט מען געברענגט עפעס צו פאַריכטן און אויב עס איז ווער געקומען, איז עס געווען פון די אַלטע באַקאַנטע, גוטע פריינט, וועלכע האָבן נאָך ביי זיין טאַטן פאַראַכטן זייגערס. זיי האָבן שוין פון לאַנג ניט געווינט אין געסל, רייך געוואָרן, זיך איבערגעצויגן אין ברייטערע גאַסן, גרעסערע הייזער, נאָר פון געווינהייט האָט עס זיי נאָך אַהערגעצויגן.

די זייגערס אין כאַצקלס געוועלבל האָבן געקלאַפט, געקלונגען און געגאַנגען זייער צייט-וועג. אַמאָל האָט א רעגן געפלייצט איבער די שוויבן פון געוועלב-פענצטער, אַן אַנדערש מאָל האָט א שניי זיך ווייך אַרומגעלייגט.

ס'האט געטראָפֿן, אָז די זון האָט פֿאַרבלאָנדזשעט אינעם געסל, האָבן ברעקלעך שטראַלן אויך צו כאַצקלס פענצטער דערגרייכט און די זייגערס האָבן געקלאַפֿט, געקלונגען און געגאַנגען זייער צייט-וועג.
שעהן האָבן זיך אין יאָרן פֿאַרביטן.

**

דאָ אַנומלט האָט זיך עפעס אַן עלטערער מענטש אָפּגעשטעלט פֿאַרן געוועלבל. כאַצקל האָט קיין באַזונדערן אַכט ניט געלייגט אויף דעם, ווייל ער איז געוויינט געווען מען זאָל אַריינקוקן אין זיין פענצטער צו זען ווי שפעט עס איז, דער מאַן איז געשטאַנען אַ לאַנגע צייט און צום סוף האָט ער אַריבערגעטרעטן די שוועל. רייך געקליידעט איז ער געווען און פֿון די שיינע קליידער האָט זיך שאַרף אַרויסגעהויבן פֿון דער פֿלייצע אַ הויקער. כאַצקל האָט זיך איינגעגריבלט מיט זיינע בליקן אין דעם פרעמדנס געזיכט. דערנאָך האָט ער זיינע אויגן אַריבערגעטראָגן צו דער קרומער פֿלייצע און צום סוף דערשטוינט אויסגערופן:

— אלי, ביסט צוריקגעקומען?!

דער עלטערער מענטש האָט זיך געחידושט און אַנשטאַט אַן ענטפֿער,

אַ פרעג געטאָן:

— האָסט מיר טאַקע אויף אַן אמת דערקענט?

— רעד העכער, איך הער ניט!

האָט כאַצקל נענטער צוגעבויגן זיין אויער צום אַריינגעקומענעם.

— האָסט מיר דערקענט?

— אַוודאי, זעסט דאָך!

— און איך, דיך — ניט. האָסט זיך שטאַרק געעלטערט. דערקענט

האַב איך דאָס געוועלבל, די זייגערס.

דער אַריינגעקומענער האָט אַרומגעבלאָנדזשעט מיטן בליק איבער

די ווענט:

— קוק, כאַצקל, דאַרט אין ווינקל אַריין, זעסט? עס הענגט נאָך

דער זייגער פון וועלכן כ'האָב אַמאַל, ביים שפּילן זיך אָפּגעריסן א קייטל מיט א געוויכט. דער זייגער איז דעמלט שטיין געבליבן. זעסט, דאָס קייטל פעלט און דער זייגער שטייט נאָך אַלץ...

— אלי, וואָס מורמלסטו ?

האַט אים כאַצקל איבערגעריסן די רייך און זעענדיק ווי אלי האָט זיך פאַרקוקט צום ווינקל, וווּ עס איז געהאַנגען א צעבראַכענער זייגער, איז א שטראַל פון דערמאַנונג אויפגעגאַנגען אין כאַצקלס פאַרוואַסערטע אויגן:

— געדענקסט ! דאָס איז דאָך דיין שטיקל אַרבעט. איך האָב דעמלט געקראָגן קלעפּ פונעם טאַטן צוליב דיר. דער טאַטע האָט געפאַדערט פון דיין פאַטער, דעם פאַן דאַקטאָר, ער זאַל באַצאָלן פאַרן שאַדן, נאָר דיין פאַטער האָט ניט געוואָלט הערן דערפון.

— יא, איך געדענק, איך געדענק.

— וווּ ביסטו דאָס פאַרפאַלן געוואָרן אויף אַזויפיל יאָרן ? האָסטו צו קיינעם ניט געשריבן. אפילו צו דייעע עלטערן ניט. האָסטו זיי פאַרשאַפט א סך עגמת־נפש. דער פאַן דאַקטאָר, דיין טאַטע, איז געווען א פאַרשלאַסענער מענטש, א שווייגער, נאָר זייער א גוטער דאַקטאָר. דיין מאַמע איז געווען אַן איידעלע פרוי, א צוגעלאַזענע. ניט געשעמט זיך צו פאַרפירן א שמועס מיט א פראַסטן הי־וקים און עמעצן א טובה טאָן איז זי געווען פון די ערשטע. א ליכטיקן גן־עדן זאַל זי און דער פאַן דאַקטאָר האָבן. דו האָסט זיי פאַרקירצט די יאָרן מיט דיין פאַרשווינדן. בלייבסט אין געסל, אַדער קלייבסט זיך ווידער אַוועקפאַרן ?

— יא, כ'בלייב שוין דאָ. איך בין צוריקגעקומען און כ'נעם איבער

די אַפטייק. די ירושה פון טאַטע־מאַמע.

דאָס געשפרעך האָט זיך איבערגעריסן. די באַגעגעניש מיט אלין האָט כאַצקלען אַזוי איבעראַשט, אַז ער האָט אים אַפילו פאַרגעסן בעטן זיך צו זעצן און ווען ער האָט עס געטאָן, האָט יענער אָפּגעדאַנקט און זיך אַוועקגעלאָזט צום אַרויסגאַנג.

אַריבערגייענדיק פון איין טראַטואַר צום צווייטן האָט אלין זיך אויסגעוויזן, אַז ער הערט די טיקטאַקן פון כאַצקלס זייגערס. דאָס האָט אים דערמאָנט יענעם ווייטן, ווייטן אויפדערנאַכט ווען כאַצקל האָט אים אַריינגענומען אין געוועלבל. כאַצקלס טאַטע, מענדל, איז ניט געווען אין דער היים. דורך די שפּאַרונעס פונעם הילצערנעם ווענטל האָבן זיך אַדורכגעריסן רויטלעכע פּאַסן — אַן אַפּשיין פונעם אויוון, וווּ כאַצקלס מאַמע האָט געקאַכט וועטשערע.

אין געוועלבל איז געווען פינצטערלעך און די זייגערס: טיק-טאַק, טיק-טאַק, טיק, טיק, טיק.

אלי האָט זיין חברים פנים ניט דייטלעך אַנגעזען, נאָר פּלוצעם האָט ער דערהערט זיין שטים:

— קום, לאַמיר זיך שפּילן אין באַהעלטעניש!

און ניט וואַרטנדיק אויף אליס הסכמה האָט ער פון ערגעץ א ווינקל אַרויסגעשריען:

— זוך מיך!

אלין איז באַפּאַלן א מורא, האָט זיך ניט געקאַנט א ריר טאָן פונעם אַרט. אומגעריכט האָט פון א זייגער, וואָס איז געהאַנגען איבער אים, זיך א טירעלע צעעפנט און עס איז עפעס פון דעם אַרויסגעשפרונגען. דאָס „עפעס“ האָט עטלעכע מאָל א טרילע געטאָן, צוריק פאַרשוונדן און ווידער אַרויסגעשפרונגען. דעמלט איז דאָס געשען. אלי האָט אליין ניט געוואָסט, וואָס ער טוט, עס איז געהאַנגען א קייטל, האָט ער עס א שלעפּ געטאָן... אויף צומאַרגנס איז געקומען דאָס אומגליק מיט דער האַנט. ער האָט געוואָלט אַריבערקריכן א הויכן פּלויט, זיך אויסגעגליטשט, אַראַפּגע-פּאַלן און אויסגעקרומט די האַנט-לאַפּאַטקע...

**

ווען די נאַכט האָט זיך אַראַפּגעלאָזט פון די דעכער אין געסל אַריין, האָט אלי גיך די לאַדנס פון זיין אַפטייק אַרונטערגעלאָזט און אַריבערגעאַנגען צו כאַצקלען. ער טוט עס כמעט יעדן אָונט. ביי כאַצקלען איז אַלץ היימיש,

אַלץ — דערמאָנונג. נאָר, אַז זיין אויג טוט אַנטרעפן דעם זייגער, וואָס הענגט פאַרשפינוועבט און גיט זיך ניט קיין ריר, פאַרכמורעט זיך זיין בליק. כאַצקל איז צופרידן וואָס אלי קומט צו אים אַזוי אָפט. בייטאַג ווי בייטאַג, נאָר ביינאַכט איז זייער אומעטיק צו זיין אַליין. פון זינט זיין פרוי איז אים אָפגעשטאַרבן, האָט מען ווי אין אים פאַרגעסן. וואָלט כאַטש א קינד געבליבן. איז אָבער זיין זלאַטע אָן עקרה געווען. אַזוי איז מסתם אָנגעצייכנט געוואָרן מן השמים. וואָס קאָן שוין העלפן דאָס באַקלאַגן זיך? איז גוט וואָס אלי קומט צו אים. אפילו ווען אלי שווייגט איז דאָך פריילעכער ווי צו זיין אַליין. כאַצקל פרוווט איבערייסן אליס לאַנגע פאַרטראַכטקייט:

— אפשר א הייס גלעזל טיי?

— ניין, טרינק אַליין,

אלי האָט זיך אונטערגעהויבן און פאַמעלעך צוגעגאַנגען צום פענצ-טער. פון יענער זייט שויבן האָט געטריפט א שיטער רעגנדל. דאָס געסל איז געווען פוסט. די פלעמעלעך פון די גאַסן-לאַמטערן האָבן זיך געטוקט. א שילדל האָט געסקריפעט. ערגעץ ווייט האָט ווער הויך פאַרקלאַפט א טיר. פון עפעס א פענצטער האָט מען געהערט א קינד וויינען.

אלי איז געשטאַנען און זיך צוגעהאַרכט צו די קולות און קלאַנגען וואָס האָבן זיך געטראָגן פון דער נאַכט אַרויס. ער האָט זיך אָפגעקערט פונעם פענצטער. כאַצקל איז געזעסן, הויך געזופט טיי פון א טעצעלע, און צוגעביסן שטיקלעך צוקער. די זייגערס אויף די ווענט האָבן אונטער-געהאַלטן צווישן זיך זייער אייליק גערעדעריי.

אלי האָט זיך פאַרהאַלטן לעבן כאַצקלען, זיך א וויילע געקווענקלט

און צום סוף זיך אָנגערופן:

— כאַצקל! ביזט דאָך א זייגערמאַכער. פאַריכסט זייגערס. ווייסטו

דאָך, אַז ווען איין רעדעלע פאַרהאַלט זיך, קאַנען די אַנדערע זיך ניט דרייען. זעסט? — האָט אלי א פיר געטאַן מיטן פינגער צום ווינקל, ווו דער צעבראַכענער זייגער איז געהאַנגען, — איך האָב זיך אַליין אָנגעצייכנט מיין גורל.

— אלי, העכער, וואָס זאַגסטו, וואָס?!

מזלות

איז כאצקל אריינגעפאלן אים אין די רייד, אָננעמענדיק זיין האַנט.
— איך האָב געזאָגט — האָט אלי אויסגעשריען — אַז עס איז
שפעט און מען דאַרף שוין גיין! — — —

דער געקוילעטער האָן

דאָס יינגעלע האָט געזען ווי פאַרנאַכט ביי דעם הילצערנעם פלויטל, האָט מען געשאַכטן אַ האָן. דעם האָנס פליגלען זענען געווען צונויפגעדרייט, אָבער דער האָן האָט זיך געריסן פון די הענט און זיך געווערט קעגן דעם מעסער-בלאַנק מיט די פיסלעך און מיט ברעקלעך אָן-אַטעמדיקע געשרייען. אינמיטן שניידן האָבן זיך דעם האָנס פליגלען פלוצעם פאַנאַנדער-געריסן און ער האָט אַ שפרונג געטאַן מיטן אויפגעשניטענעם האַלדז אױפן פלויטל אַרויף, פונעם פלויטל אויף אַ צווייגל און פונעם צווייגל אױפן גראָז.

דאָס יינגעלע האָט געזען ווי דער האָן איז געלאָפן און געפאַלן, ווידער געלאָפן און ווידער געפאַלן, און ווי ער האָט זיך צוגעגעבן כוח מיט די פאַנאַנדערגעשפרייטע פליגלען און ווי אַזוי דער האָן איז דערלאָפן צו דעם ניט ווייטן בערגל. און ער האָט געזען ווי אױפן בערגל האָט זיך דער האָן איבערגעקערט און מיט די נעגל-שאַרפן דעם הימל פאַרשטאַכן. און דער הימל איז פון יענער זייט בערגל מיט רויטקייטן פאַרגאַנגען. איז דאָס יינגעלע צו דער מאַמען געלאָפן :

— מאַמע, דאָס הענדעלע האָט דעם הימל מיט זיין בלוט פאַרסלעקט ! איז די מאַמע מיטן יינגעלע פאַר דער טיר אַרויס און דער הימל איז געשטאַנען אין צונטער פון פאַרגאַנג. האָט די מאַמע ניט געווסט ווי אויסצוטייטשן דעם יינגעלע דאָס געשעעניש פון שקיעה. און אַזוי ווי זי האָט געזען, אַז דאָס קינד ציטערט מיט אַ געציטערט פון שרעק, און אַזוי ווי זי האָט דאָס קינד באַרואיקן געוואָלט, האָט זי אים אַזוי געזאַגט : — דאָס הענדעלע איז שוין אין הימל אַרויף. דאָס הענדעלע איז

שוין אויסגעלייזט פון אלע ווייטאָקן. אין הימל איז אים גוט. ס'איז דאָ א סך קערנער צו עסן און דאָס העלדזעלע וועט ביי אים ביסלעכווייז פאַרהיילט ווערן. און דאָס בלוט אויפן הימל, וועט א גוטער רעגן אָפשווענקען. דער הימל וועט צוריק ריין און לויטער ווערן.

האַט זיך דאָס יינגעלע איינגעשטילט און שוין וועגן דעם מער ניט דערמאָנט. די מאַמע האָט געמיינט, אַז דאָס יינגעלע האָט שוין וועגן אַלעם פאַרגעסן, ווייל ער האָט זיך צוריק אַרומגעשפּילט ווי שטענדיק. אָבער אַז ס'איז געקומען די צייט פון טאָג-פאַרגאַנג, האָט דאָס יינגעלע אַוועקגעוואָרפן אַלע שפּילערייען און זיך געטוליעט צו דער מוטער, גאַרניט פּרעגנדיק און גאַרניט זאָגנדיק, נאָר זיך געטוליעט.

איינמאָל ביים שלאָפן לייגן האָט ער איר פּלוצעם א פּרעג געטאָן :

— ווען וועט שוין קומען א רעגן, מאַמע ?

די מאַמע האָט שוין ניט געדענקט די מעשה מיטן האָן און ניט געוויסט מיט וואָס צונויפצובינדן דעם קינדס פּראָגע. האָט זי אים תּמימותדיק אָפגעענטפּערט :

— ווען עס וועט קומען א רעגן ווייס איך ניט, ווייל דער רעגן

וויינט אין הימל און דער הימל איז שרעקלעך ווייט !

— האָסט דאָך מיר געזאָגט, אַז דער הימל ליגט אויפן בערגל און

דער האָן איז דאָך גלייך פונעם בערגל מיטן אָפענעם האַלדז אין הימל אַריינגעגאַנגען, טאָ פאַרוואָס זאָגסטו איצט, אַז דער הימל איז ווייט ? כּווייל א רעגן, כּווייל א רעגן !

דאָס יינגעלע האָט זיך צעוויינט און ס'האַט לאַנג געדויערט ביז

די מוטער האָט אים איינגענומען. און אַז אין איינער א נאַכט איז אַראָפּגע- פּאַלן א רעגן האָט דאָס יינגעלע די מאַמע פון שלאָף אַרויסגעריסן :

— מאַמע, א רעגן, הערסט, א רעגן !

דער רעגן איז געגאַנגען א גאַנצע נאַכט. צום באַגין האָט ער זיך

פאַרשטאַרקט, אָבער אין די פּריע שעהן פון טאָג — זיך איינגעשטילט. די וואַלקנס האָבן זיך גענומען צעקריכן. נאָך מיטאָג האָט שוין געשיינט א זון און אַלע לוושעס אויסגעטריקנט. פאַרנאַכט האָט די זון מיט

א רויטן שלעפ זיך געצויגן צו מערב. איז דאָס יינגעלע ווידער צו דער מוטער געקומען :

— מאַמע, דעם הענדל איז ניט גוט אין הימל. זיין העלדזל בלוטיקט נאָך אַלץ. דער רעגן האָט געשווענקט און געשווענקט און אויפן הימל קומט אַלץ צו מער בלוט. מאַמע, לאָז מיך גיין אין הימל אַריין און גיב מיר מיט דיין קאַפטיכל, וועל איך דעם האָנס העלדזל פאַרבינדן! האָט זיך די מאַמע פאַר דעם קינדס רייד דערשראָקן. דאָס קינד אַבער האָט איר ניט אַפגעטראָטן און געוואָרט אויף אַן ענטפער. האָט זי אים אויף דער שויס גענומען און אַזוי געזאָגט :

— נאַריש, נאַריש קינדעלע מיין. דעם הענדעלע אין הימל איז ווויל און גוט. בעסער נאָך ווי ביים שכן אין ענגן הייפל און דאָס העלדזעלע איז שוין פון לאַנג פאַרהיילט. די רויטקייט אויפן הימל איז ניט קיין פריש בלוט, נאָר דאָס אַלטע, וואָס דער רעגן האָט ניט באַוווּזן אַפצושווענקען, ווייל שווענקען איז צו ווינציק, מען דאַרף א גרויסע שמאַטע טינקען אין אַן עמער און מיט דער שמאַטע דעם הימל וואַשן.

ווען דער ערשטער טאַג־שפראַך האָט אויפגעשטאַכן איר שווערן שלאָף האָט די מוטער דאָס יינגעלע אין שטוב ניט געפונען. איז זי אַרויסגעלאָפן פאַר דער כאַטע: לעבן ברונעם האָט זיך געוואָלגערט א שמאַטע און טיף אויפן וואַסער־פלאַך פון דעם ברונעם איז אַרומגעשוומען א לידיקער עמער.

אין א רעגן

ס'רעגנט, ס'רעגנט און די רעגן־ווישערס לויפן איבער נאכטיקער שויב פונעם אויטאָ פון רעכטס צו לינקס, פון לינקס צו רעכטס און שאַרן פאַנגאַנדער די וואַסער־טראָפּן.

אויף דער טונקעלער פלאַך פון שויב שיילט זיך אויס א בויס נאָך א בויס. אַזויפיל ביימער! ניט איבערצוציילן, ניט אויסצומעסטן — א וואַלד.

מיטאַמאָל — דער וואַלד ברענט.

א קליין טראָפּעלע רייסט זיך אָפּ פונעם רעגן־שטראָם און ווערט פאַרפאַלן ביים ברעג פון שויב — אויפן ראַנד פון וואַלד. דאָס איז דאָך איציק, מיין חבר פון הויף, וואָס האָט אויסגעפליקט די האָר פון מיין פערדלס עק און גריווע. האָט אים דער דייטש אָנגעיאָגט?

איבערן בלאַטיקן וועג, וואָס פירט צום וואַלד — צוואַלעוועט א פערד. עק און גריווע אויסגעצופט.

ס'איז דאָך מיין הילצערן פערדל, מיט וועלכן כ'האַב זיך קליינערהייט אַרומגעשפילט. איך דערקען עס.

— פערדעלע, ראַטעווע איציקן!

די ווישערס — לינקס, רעכטס — פאַרווישט.

אויף דער קילער פלאַך פון שויב שיילט זיך אויס א הויז נאָך א הויז. אַזויפיל הייזער! ניט איבערצוציילן, ניט אויסצומעסטן — א שטאָט.

מיטאַמאָל — די הייזער ברענען.

א שווערדל לויפט אַרום צעדולט אין ברענענדיקן געטאָ פון הויף
צו הויף, פון שוועל צו שוועל און קלאַפט אין פאַרשרפעטע טויערן.
דאָס איז דאָך מיין הילצערן שווערדל וואָס דער טאַטע האָט פאַר
מיר געהאַט אויסגעשניצט אויף פורים. איך דערקען עס.
— שווערדעלע, ראַטעווע זיי!

א וויש אַהין, א וויש צוריק — פאַרווישט.

אויף דער גלאַטיקער פלאַך פון שויב וואַרפן זיך, ברייזגען און
שפּריצן אויפגערודערטע וואַסערן פון א שוואַרצן טייך און צו די אַראָפּהאַנגען
פון די ברעגעס קומען אַנצולויפן מענטשן. אַזויפיל מענטשן! ניט איבער-
צוציילן, ניט אויסצומעסטן — א פאַלק.
אינעם צעשוימטן ווירוואַר דערזע איך א שיפל. די מענטשן ביים
ברעג באַמערקן עס ניט. נאָך איך זע עס און דערקען. דאָס איז דאָך
מיין שיפעלע. דער טאַטע האָט עס מיר געהאַט פון פאַפיר געמאַכט.
— שיפעלע, ראַטעווע זיי!

— — — — —

דער אויטאָ לויפט. די ליכטער שניידן פאַסן פייכטן חושך און
איבער דער שויב צעשאַרן די ווישערס אין ריטמישן געאיייל די טראַפּנס.

די הילצערנע בריק

לעבן א קליין שטעטל וואס איז זיך געלעגן פארווארפן צווישן גרינע בערגלעך, איז געפלאסן א שטראַמיק-ביסטערער טייך און דער טייך האָט דאָס שטעטל איבערגעשניטן אויף צוויי טיילן. פון דער אויבערש-טער שטאַט-טייל צו דער אונטערשטער, איז מען צוגעקומען דורך אַ גאַר אַלטער הילצערנער בריק. די בריק איז געווען אַזוי אַלט, אַז דאָס געהילץ איז אַזש שוואַרץ געווען און די סלופעס, אויף וועלכע די בריק האָט זיך געהאַלטן, זענען געווען באַדעקט מיט אַ גרינעם, גליטשיקן מאַך.

ווען מען האָט די בריק אויפגעבויט האָבן אַפילו די עלטסטע לייט פונעם שטעטל ניט געוויסט צו דערציילן, אָבער דערפאַר האָט מען זיך געשושקעט, אַז ווען עס קומט צוועלף ביינאַכט הייבט די בריק אָן צו קרעכצן, צו זיפצן און צו וויינען און אַז דער טייך עפנט דעמלט זיינע תהומען און ווער סע וואַגט אין דער שעה פאַרבייציגייך, אַדער פאַרבייצופאַרן די בריק, ווערט געניזוקט און דער טייך פאַרשלעפט אים צו זיינע טונקעלע אָפגרונטן.

דעריבער ווען אַ פויער פלעגט ברענגען אויבסט, אַ קעבל, צי מילכיקס צום מאַרק-טאַג און פלעגט זיך פאַרזאַמען און די שעה איז א שפעטע געוואָרן, פלעגט ער שוין פאַרבלייבן אין שטעטל אויף נאַכט-לעגער, ווייל ער האָט ניט געוואָלט דאָס לעבן איינשטעלן און די בריק אין די נאַכט-פינצטערנישן אַריבערפאַרן. אויך אַ יידישער דאַרפס-גייער האָט צוגעזען, אַז ער זאָל אין שטעטל באַווייזן צוריקצוקומען איידער די זון זעצט זיך.

סיי די יידן אין שטעטל און סיי די פויערים פון די אַרומיקע דערפער זענען צו דער מורא צוגעוויינט געוואָרן. אַן אַלט-אינגעזעסענע

מורא איז דאָס געווען, וואָס איז איבערגעגאַנגען בירושה פון פאָטער צו זון און פון זון צום אייניקל.
 קיינעם איז נישט איינגעפאלן נאָכצופרעגן זיך און צו פאַרשן צי ס'האָט זיך געפונען ווער, וואָס האָט די בריק וויינען געהערט און פון וואָנען עס נעמט זיך דער גאַנצער פחד.
 אין שאַטן פון דער הילצערנער בריק זענען קינדער געבוירן געוואָרן און זיך געעלטערט אָבער דער פחד איז שטענדיק געבליבן דער זעלבער.

***

איז געקומען די מלחמה און דער דייטש האָט דאָס לאַנד איינגענומען און אויך צו דער פאַרוואַרפענער געגנט דערגרייכט. האָבן די דייטשן די יידן פונעם שטעטל צונויפגעזאַמלט. אין געטאָ זיי פאַרשפאַרט און זיי געפייניקט. איז זיך אַ שמועה איבער די אַרומיקע דערפער צעגאַנגען אַז די יידן האָבן גרויסע אוצרות אַנגעזאַמלט און אַז די דייטשן וועלן קוקן דורך די פינגער ווען די פויערים וועלן זיך מיט די יידן אַפּרעכענען און זייער פאַרמעגן צונעמען.

די שמועה איז ווי אַ פונק אויף אַ שטרויענעם דאָך אַראָפּגעפאלן און ווי דער דאָך, האָבן זיך ביזע גלוסטונגען אין די פויערים־הערצער צעצונדן. ס'איז געוואָרן אַ בהלה. די פויערים האָבן געכאַפט דרענגער, ווידלעס, קאַסעס, אין געאיל די פערד אין וועגענער איינגעשפאַנט און מיט די וויבער האָט מען זיך געלאָזט צום שטעטל, די יידישע אוצרות איינצוזאַמלען.

ס'איז געווען אַן ערב־פסח טאָג ווען די פויערישע פּורלעך האָבן זיך אַרויסגעלאָזט אין וועג אַריין. די הימלען — אויסגעלייטערט, די זון — עפעס העכער און יינגער. וווּ נישט וווּ, ביי די זייטן פונעם וועג, האָט זיך געוואָרפן אין די אויגן אַריין אַ צווייגל מיט אַנגעדראַלענע קנאַספן. די ערד — שוואַרץ און פייכט פון די צעגאַנגענע שנייען און איבער דער ערד מחנות שפערבלעך אין ווילדן פלי־געוויירבל מיט ספיש־

טשער־פזמון פון אויפגעוואַכטער וועלט. די וואַסערן פונעם טייך, שוין אינגאַנצן באַפרייטע פונעם אייז־צודעק, האָבן אויסגעזען טונקל־גריין און זיך געבלעזלט מיט וויסן שוים פונעם האַסטיקן נורט, וואָס האָט מיט זיך מיטגעשלעפט ברעטער פון פלויטן, פאַרזשאַווערטע שיסלעך, שטריק, שטיקלעך בלעך און אַפילו גאַנצע ביימלעך, וואָס זענען אונטערגעשווענקט געוואָרן מיט די וואַרצלעך. דאָס אַלץ איז געלאָפן מיט אַן אומגעהייערן אימפעט און די וואַסערן האָבן אויסגעזען, אַז זיי באַנגוגענען זיך ניט מיט אַט די קלייניקייטן, אַז באַלד, באַלד וועלן זיי זיך צעשפרייטן ווייט פון זייערע ברעגעס און דעמלט וועט שוין זיין וואָס מיטצושלעפן.

און די פורלעך זענען געפאָרן.

אויך צו די יידן אין שטעטל איז דער פּרילינג דערגאַנגען, אָבער די יידן האָבן געקוקט מיט שטומער פאַרדאַגהטיקייט אויף דער פאַרענדערונג, וואָס איז פאַרגעקומען פאַר זייערע בליקן. נאָכן אָפגיין פון אייז און נאָכן צערונען פון די שנייען, האָבן זייערע הייזלעך אויסגעזען נאָך שוואַרצער און נאָך קרומער און די מיסט־בערגלעך, וואָס זענען אַ גאַנצן ווינטער געלעגן אונטער דעם וויסן שניי־שלייער, האָבן גענומען זיך צעוואַרעמען און שלעכטע ריחות האָבן זיך איבער די געסלעך אַרומגעטראָגן. די ענגשאַפט אין די הייזער, האָט זיך דווקא אין די טעג פון פּרילינג מער געגעבן צו פילן און פון טיפוס־קראַנקהייטן האָבן זיך אַנגעהאַרט פרישע בערגלעך פון קלעפיקער שוואַרץ־ערד אויפן אַלטן בית־עולם.

ערגעץ דאָרט אויפן וועג צום שטעטל זענען די פויערישע פורלעך געפאָרן, אָבער די יידן האָבן נאָך ניט געאַנט וועגן דעם און זיך געגרייט צו דער סדר־נאַכט. געגרייט זיך מיט וואָס איינער האָט געקאַנט. מען האָט עס געטאָן אַן פרייד און אַן ברען. קיין בעטגעוואַנט האָט מען ניט געלופטערט, קיין שענק זענען ניט געשייערט געוואָרן. אַן רעש, אַן געפילדער איז אַלץ צוגעגאַנגען און דאָך האָט מען זיך געגרייט.

***

אַ צעביילטער און צעשטאַכענער האָט דער טאָג אויסגעפלאַקערט און געטאָן אַ פאַל אַריין אין די קילע וואַסערן פונעם טייך. דער אַוונט.

וועלכער איז געקומען דעם טאג צו פארבייטן, האט זיך פאמעלעך אנגערוקט און די יידן מער אין די געסלעך ניט געטראפן. עס האט זיך גארניט אנגעזען, אז אין שטעטל איז עפעס געשען, עפעס פארגעקומען.

די פויערישע וועגענער זענען שוין פול געווען מיט ברייטע, משפחה-בעטן, ווייכע פערניצעס, שבת-לייכטער, גאנשערס ווישניק, טעפ גענדזן-שמאלץ און מיט אלערליי קליידער און שטוב-כלים. די פורן זענען פול געווען, נאר די גאסן און געסלעך — אויסגעליידיקט. אויסגעליידיקט פונקט ווי קיינער וואלט דארט קיינמאל ניט געלעבט, ניט פארבייגעגאנגען.

מען האט עפעס ניט געקאנט גלאט אזוי אהיימפארן נאך אזא טאג, אן א שמעק צו טאן צום פלעשל. האבן זיך טאקע די פויעריש צונויפ-געקליבן אין א ווייך-שענק, מען איז געווען אי אויפגערייצט, אי פריילעך. קיין גרויסע פארמעגנס, ווי זיי האבן זיך דאס אויסגעמאלן, האבן זיי ניט געפונען, אבער דאס וואס איז יא אריינגעפאלן אין זייערע הענט, איז אויך גענוג געווען מען זאל זיך פארגינען א זופ צו טאן א גלעזל און אויך א צווייט.

די ברענעדיקע משקה האט אונטערגעהאלטן דאס געמיט און צוגלייך האט עס אין זיי אביסל פארמעקט די בילדער, וואס זיי האבן זיך דעם גאנצן טאג אנגעזען, בגילופענערהייט איז גוט געווען אויפן הארצן. איינער מיטן אנדערן האט זיך געפילט ממש ווי קרובים, איינער מיטן צווייטן האט זיך געקושט און מען האט אויפסניי געטרונקען און דערנאך איז שוין אזוי וויל געווען, אז מען האט זיך אזש צעזונגען אויפן גאר הויכן קול, כאטש די ווערטער האבן זיך שוין אזוי ניט געבונדן. זייערע געזאנגען האבן זיך אריינגעריסן אין די פוסט געווארענע יידישע געסלעך, אנגעשלאגן זיך אן אויפגעריסענע טירן, אן צעזעצטע פענצטער און אין דער פוסטקייט זענען זיי פארפאלן געווארן.

**

די יידן, וואס האבן באוויזן זיך אויסצובאהאלטן און אזוי אויסגעמיטן דעם טויט פון א פויערישע קאסע אדער ווידלע, האבן פון זייערע

באהעלטענישן געהערט די פויערישע פריילעכקייט און די געזאנגען, וואס האבן ארויסגעשפארט פון דער וויין־שענק. זיי זענען געלעגן אַ גאנצן טאָג אָן עסן און אָן וואַסער און זיי האָבן זיך ניט געקאָנט דערוואַרטן, אַז די פויערים זאָלן שוין דאָס שטעטל פאַרלאָזן.

דערווייל איז דער אָונט אין נאַכט איבערגעגאַנגען. ס'האַט זיך אַנגערוקט די שעה פון סדר־אַפריכטן און אין די געסלעך איז געווען אינגאַנצן שטיל. קיין קינד האָט ניט געוויינט, קיין ציג האָט ניט געמעקעט, אפילו קיין ווינט האָט ניט געבלאַזן. וואָס עס האָט זיך יאָ געהערט איז געווען דאָס שיכורע געפילדער פון דער וויין־שענק און פון צייט צו צייט די שטיוול־קלאַפּעריי פון אַ דייטשן פאַטרוול. די אימה פאַר די פויערישע קולות איז געווען שטאַרקער פון דער שרעק פאַר דעם טעמפּן שטיוול־אַפהילך. איז מען געלעגן פאַרשטעקט און מען האָט אויסגעוואַרט. און די פויערים, דאָרט אין וויין־שענק, האָבן זיך גאַרניט געיאָגט, וואָס אַמאַל איז אַלץ לעבעדיקער געוואָרן, אַלץ רעשיקער. מלאַסקעריי פון ליפּן, טופּעריי פון פיס, געלאַכעריי פון וויצן האָבן זיך אויסגעמישט מיט סתּם קולות, וואָס זענען געווען ספּק געזאַנג, ספּק געשריי.

**

די פויערים זענען שוין גוט באַזויפט געווען, אָבער ניט דער גרויסער וואַנט־זייגער פון דער וויין־שענק. זיין אומרו איז אַרומגעלאָפּן הין און צוריק און זיך ניט געוואַקלט און ניט פאַרגעסן ווי ער האַלט אין דער וועלט, אַליין ניט פאַרגעסן און נאָך אַנדערע דערמאַנט, אַז ס'ווערט שפּעט און אַז וואָס ווייטער וועט אַלץ שפּעטער ווערן. אינדרויסן, אויף די פאַרפולטע וועגענער, זענען געבליבן זיצן די ווייבער אַפּצוהיטן דאָס פאַרמעגן. די ווייבער זענען, יעדע וויילע אַן אַנדערע, געלאָפּן אין שענק אַריין זיך בעטן ביי די מענער אַהיימצופאַרן, ווייל זיי ווילן ניט, אַז ס'זאָל זיי אויסקומען נאָך האַלבער נאַכט אַריבערצופאַרן די בריק. די

מענער אָבער האָבן זיך געביזערט, וואָס מען שטערט זיי און די ווייבער צוריקגעטריבן צו די פּורן.

— מיט דער בריק — האָבן זיי געזאָגט — קאָן מען שוין היינט סטראַשען קינדער אין די וויגן.

— היינט, — האָט א פּויער געטענהעט אויסדרייענדיק זיך מיט שיכורלעכע צעוואַקלטייט צום פענצטער און מיט שטרויכלענדיקער האַנט־באַוועגונג געדראָט אין דער ריכטונג פון דער בריק, — היינט איז אַן אַנדער לעבן, אַנדערע צייטן!

אַזוי האָט געטענהעט דער פּויער, אָבער דער וואַנט־זייער האָט דורכן נעפל פון מאַכאַרקע־רויך דאָס זייניקע דערמאַנט: ס'איז שפּעט און וואָס ווייטער וועט אַלץ שפּעטער ווערן! די פּויערישע פאַרגאַסענע אויגן האָבן געקוקט צום ציפּערבלאַט. די וויזער־שפיציקייטן האָבן דורכגעשטאַכן די בעלמע פון שיכרות און געטייטלט:

— שפּעט —

האָט מען זיך געלאָזן אין וועג אַריין. מ'איז פון דער צעלויכטענער וויין־שענק אַריינגעפאַרן אין דער נאַכט אַריין און די נאַכט איז געווען געדיכט ווי אויסגעקלעפט פון איין שוואַרצער מאַסע — אַן אַ שטערן אויפן הימל, אַן אַ ליכטל אויף דער ערד. די פּערדישע פּיס האָבן שווער אויסגעקלאַפּט זייער וועג איבער די שטיינער פון די שמאַלע געסלעך. דער עכאָ פון זייערע פּוס־טריט האָט זיך ערגעץ־וווּ אַנגעשלאָגן אַן דער וואַנט פון דער נאַכט און צוריקגעקומען. עס האָט זיך אויסגעדוכט. אַן ערגעץ אין דער הויך, איבער די שטומע הייזער, טראָגן זיך אויך מיט אַזאָ שווערן גאַנג אַ צענדליק אַנדערע פּערד, געשפּאַנטע אין אַ צענדליק ניט ווינציקער שווערע וועגענער.

די פּויערטעס האָבן זיך צוגערוקט נענטער צו זייערע מענער.

**

די יידן אינעם באַהעלטעניש זענען געווען וואָך. זיי האָבן יעדן קלאַנג אויפגענומען. יעדער דרויסנדיקער שאַרף האָט זיך שאַרף אַריין־

געשניטן אין זייערע חושים, אין זייערע געדעריים. זיי האבן געהערט ווען די טומלעריי אין וויין־שענק האט זיך איבערגעריסן. זיי האבן געהערט דאס זאטע הירזשען פון די פערד. זיי האבן פארגעדענקט דאס צמאקען פון די ליפן, און דעם באגלייטנדיקן וויאָ, וויאָ־אויסרוף, מיט אַ צולייג פון אַ בייטשן־קנאָק. זיי האבן אויך געדענקט, אַז דער זייגער פון מאַגיסטראַט האט שוין פון לאַנג געשלאָגן צוועלף און ווען מען פאַרט אַדורך די געסלעך און גאַסן, קומט מען צו צו דער בריק און אַז מ'קומט צו צו דער בריק מוז מען זי איבערקומען און דער זייגער איז שוין אַריבער די צוועלפטע נאַכט־שעה.

דאָס בלוט האַט גענומען זעצן אין די שלייפן און די מוחות האַבן געאַרבעט שנעל, שנעל. אַט זעצן זיי שוין די פורן אויף דער בריק און די בריק נעמט זיך טרייסלען און וואַרפן און ס'הערן זיך זיפצן און ס'הערט זיך אַ שטיל געוויין און דעמלט הייבט זיך אויף דער טייך חויד, הויד און מיט אַ שוואַרצן פיסק שלינגט ער אויפאַמאַל איין די וועגענער מיט די פערד, מיט די מענטשן.

די יידן האַבן געזען דאָס בילד אַזוי קלאַר, אַזוי באַשיינפערלעך, אַז זיי האַבן פאַרגעסן גאַר וווּ זיי געפינען זיך און ניט איינער האַט אַרויס־געלאָזן אַן אַפּגעהאַקט געשריי.

דערווייל זענען נאָך די וועגענער געפאַרן איבער די געסלעך. ערגעץ ביי אַ ראַג האַט זיך פּלוצעם אַ פערד אויסגעגליטשט און די פורן האַבן זיך געמוזט אַפּשטעלן. די פּויערטעס האַבן אין דעם געזען אַ שלעכטן סימן און זיך געבעטן ביי די מענער, אַז זיי ווילן ווייטער ניט פאַרן, אַז זיי ווילן אויסוואַרטן ביז ס'וועט זיך אַביסל צעהעלן.

זיי וואַלטן שוין אפשר געבליבן, ווייל די נאַכט האַט זיך צופיל געקלעפט צו דער הויט, אָבער דער בראַנפן האַט נאָך גערוישט אין קאַפּ און אַז מען איז שוין געפאַרן — איז פאַרט מען! מען טאַר ניט נאַכגעבן די באַבסקע שוואַכקייטן! מען פאַרט דאָך ניט אַליין און די בריק ציט זיך אויך ניט אויף קיין קילאַמעטערס.

ווען די וועגענער זענען אַרויפגעפאַרן אויף די בריק־ברעטער און

די ברעטער האבן אָנגעהויבן אונטערצוציטערן אונטער דער לאַסט פון די וועגענער, האָבן די פויערים דערפילט, אַז אויך אין זיי טוט עפעס אויפציטערן און דער געציטער צעטרייבט ביסלעכווייז דעם נעפל פון שיכרות אין זייערע מוחות. האָט מען שטאַרקער געצויגן פאַר די לייצעס, אָבער די פערד האָבן זיך ניט געאילט. זייער גאַנג איז געווען אַ גאַנג פון חיות, וואָס זענען אויפאַמאַל בלינד געוואָרן און טרעפן ניט מער דעם וועג. און אַז אַ וואָגן איז אַריין מיט די רעדער אין אַ שפּאַלט און ניט געקאַנגט זיך מער רירן, האָט אַלעמען אַרומגעכאַפט אַ סקרוך. ס'האָט אויסגעזען, ווי דאָס האָט אויף זיי פון לאַנג שוין אָפגעוואָרט, ווי ס'וואַלט זיך ווער אויף די רעדער געוואָרפן און די רעדער ניט געלאָזן מער זיך באַוועגן.

איינע אַ פויערטע האָט זיך אומגעריכט צעהעשעט, אַז אַ נאַסע, קאַלטע האַנט קריכט איבער אירע פיס. אַ צווייטע האָט געשריען, אַז זי זעט אַ לאַנגע, רויטע צונג זיך בלעזלען. אַ שיקסל האָט געליאַרעמט, אַז ס'טוט איר ווער שטעכן אין דער פלייצע. עמעץ האָט מיט אַ געבראַכענער שטים זיך געבעטן מ'זאַל דעם פאַדערשטן וואָגן, וואָס צוליב אים האָבן זיך אַלע וועגענער פאַרהאַלטן, איבערקערן אין וואַסער אַריין און אזוי אַרום וועט מען זיך ראַטעווען.

— מען דאַרף ניט קיין פאַרמעגנס, מען דאַרף דאָס לעבן ראַטעווען!

— האָט די זעלבע שטים גערופן.

קייער אָבער האָט איר ניט געהערט. אַ יונגע פויערטע האָט מיט אַ קוויטש אַריבערגעשטיגן דעם גאַנצן רעש און געוויינען. זי האָט געביאַדעט, אַז ס'וועט שוין סיווי גאַרניט העלפן, ווייל ס'איז אַ נעץ אויס-געשפרייט געוואָרן און זיי זענען אין דער נעץ אַליין, פון גוטן ווילן געקראַכן. מען דאַרף אַלץ איבערלאָזן און אַנטלויפן.

עטלעכע פויערים האָבן זיך אָנגענומען מיט דרייסקייט און זענען צו מיט די בייטשן צום ערשטן וואָגן און מיט די בייטשן זיך צעפאַכעט איבער די פערד, ווי עס האָט זיך נאָר געלאָזט. זיי האָבן די פערד ניט אזוי גוט אָנגעזען, ווייל די פינצטערניש פון דער נאַכט האָט זיך אַריינגע-

געמישט, אבער די בייטשן־קלעפ האבן זיי געפילט, פאלן יא איבער די פערדישע פעלן. די פערד האבן זיך פון די אומגעריכטע קלעפ צעבריקעט. פארסקענדיק און פרייכענדיק האבן זיי זיך געגעבן א ריס פונעם ארט, א ריס און נאך א ריס. דער וואגן האט געטאן א קנאק, די רעדער זיך א דריי, נאך א דריי און זיי זענען ארויס פונעם שפאלט. דער וואגן איז פון בריק אראפגעפארן און באלד נאך אים, די איבעריקע וועגענער און אין באהעלטעניש זענען די יידן געבליבן ליגן אן כוחות, אן ווילן א ריר צו טאן מיט דעם מינדעסטן אבר. ערשט איצט האבן זיי דערפילט, אן ס'איז ניטא וועגן וואס צו בעטן און ביי וועמען צו בעטן. ערשט איצט האבן זיי געפילט, אן זיי זענען בארויבט געווארן אויף אן אמת. אן זייער גוף איז געבליבן הויל, אן די נשמה איז נאקעט געווארן — — — ערגעץ ווייט, פון יענער זייט בריק, האבן זיך נאך געהערט שוואכע אפקלאנגען פון בייטשן־קנאקערייען.

דער בריוו

ס'איז געווען האלבע נאכט.

איך בין געזעסן און געשריבן א בריוו צו א פרוי וואס האט געמיינט, אז איך בין איר ברודער, ווייל מיין נאמען איז געווען ווי דער נאמען פון איר ברודער און איר נאמען — ווי מיין שוועסטערס. דערצו האבן מיר געשטאמט פון דער זעלבער שטאט, געוויינט אויף דער אייגענער גאס. נאר די נעמען פון טאטע־מאמע האבן ניט געשטימט...

דערווייט זיך וועגן מיר האט זי פון מיינס א פריינט, וואס איז צוריקגעפארן אין יענעם לאַנד, אין יענער שטאט אָפּנעמען א ירושה. אומגעריכט האט ער די פרוי באַגעגנט. זיי האבן זיך פאַנאַנדערגערעדט און שמועסנדיק האט אים די פרוי א פרעג געטאן, צי קען ער ניט צופעליק א מאן מיט אַזאַ און אַזאַ נאָמען, ווייל עמעץ האט איר געזאָגט, אַז איר ברודער איז געבליבן לעבן און אַז ער זאַל האָבן אויסגעוואַנדערט און ער געפינט זיך אין דעם לאַנד פון וואָנען מיין פריינט קומט איצט. מיין פריינט איז דערשטוינט געוואָרן צו הערן דעם נאָמען וואָס די פרוי האט אָנגערופן. ער האט איר געזאָגט, אַז ער קען אַזאַ מענטש און אַז ער איז מיט דעם מענטש באַפריינדעט.

אַט אויף דעם סמך האט די פרוי געשריבן צו מיר, זייענדיק זיכער, אַז זי האט אָפּגעפונען איר ברודער. זי האט מיך אין איר בריוו אָנגערופן „ברודערל מיין“ און ווייטער: „סאַראַ גליק. אַזאַ חורבן. ביסט לעבן געבליבן. שרייב. טעלעגראַפיר! כ'ציטער אינגאַנצן“...

וואָס ענטפערט מען איר? עפעס האט זיך אין מיר געבונטעוועט. ניט געוואַלט משלים זיין. אפשר איז די פרוי יא מיין שוועסטער? אפשר האט זי על פי טעות פאַרדרייט די נעמען פון טאטע־מאמע? מען דאַרף אָנפרעגן. מען דאַרף אויפקלערן. דער שכל הישר איז אָבער גובר געווען די געפילן:

ניין, דאָס איז ניט דיין שוועסטער. עס איז פאַרשריבן שוואַרץ אויף ווייס און דאָס איז דער אמת. און די זעלבסט־פייניקונג האָט אונטערגעשעפטשעט: ס'וואַלט צו גוט געווען ס'וואַל זיין וואָר.

בין איך געזעסן און געשריבן צו איר. געשריבן און דאָס בייגעלע פאַפיר איז געבליבן ניט באַרירט. ווייס, ווי ווייס עס איז געווען דאָס ליכט פון דער לבנה וואָס האָט אויסגעוואַרט ביי מיין פענצטער און ניט דערוואַרטנדיק זיך — אַוועקגעשווימען. כ'בין שוין אַזוי אַפגעזעסן עטלעכע שעה מיט דער פען אין האַנט. דער מוח האָט געאַרבעט, נאָר די האַנט האָט זיך ניט אויפגעהויבן צום שרייבן. כ'האָב ניט געהאַט קיין האַרץ די פרוי צו אַנטוישן. כ'האָב זי געוואַלט טרייסטן. בעטן מהילה וואָס כ'בין ניט איר „ברודערל“. כ'האָב איר געוואַלט זאָגן די שטילסטע, די איידלסטע ווערטער. דער קאַפּ איז אַראַפגעזונקען אַן איבערגעלאַדענער מיט געדאַנקען און ווי נאָר כ'האָב זיי געוואַלט אַריבערטראַגן אויפן פאַפיר, זענען זיי זיך צעפליגן.

כ'האָב אויפגעהויבן די אויגן און זיך אַרומגעקוקט. די שטוב־זאַכן, אויסערן קרייז פונעם טיש־לעמפל, האָבן פאַרסודעט זיך אויסבאַהאַלטן אין די טונקלענישן פונעם צימער. אין קיך האָט דער קראַן פון מאַל צו מאַל א קאַפע געטאַן. דאָס איז געווען דער איינציקער קלאַנג וואָס האָט ווי דורכגעלעכערט דעם שפינוועב פון דער שטילקייט.

ווען כ'האָב ווידער א קערעווע געטאַן דעם קאַפּ צום פענצטער, האָב איך דערזען דורך דער נאַכטיקער שויב, אַנשטאַט דער לבנה, א רויט פנים פון א באַלאַן. ס'האָט מיך א הייב געטאַן פונעם אַרט. כ'האָב דאָס פענצטער צעעפנט און דעם באַלאַן אַריינגענומען אין מיניע הענט. דער באַלאַן אָבער האָט זיך אַרויסגעגליטשט און זיך גענומען פאַמעלעך דערוויי-טערן. האָב איך זיך אַ ריס געטאַן און אויסטערליש, דער קערפער איז מיר אַזוי גרינג געוואָרן, אַזוי לייכט, ווי כ'וואַלט א שטרויעלע געווען, א בלעטל, א רויכל.

בין איך אַרויסגעפליגן דורכן פענצטער און זיך נאַכגעיאַגט נאָכן באַלאַן. דער באַלאַן האָט א שוועב אַרויף געטאַן. איך נאָך אים. אויף

א וויילע האָט זיך מיר אויסגעדוכט, אַז דער אַוואָל פונעם באַלאַן האָט די מראה פון מיין שוועסטער אַנגענומען און ווען דער באַלאַן איז צווישן א וואַלקן פאַרשוועמען און דאָס לבנה-ליכט האָט אים דורכגעלויכטן, איז דאָס געפיל, אַז כ'זע מיין שוועסטערס געזיכט שטאַרקער געוואָרן. א פלאַם-רויט פנים האָט מיין שוועסטער געהאַט און דער וואַלקן, אויף וועמען זי האָט זיך אַנגעשפּאַרט, האָט אויסגעזען ווי א צעפליקטע פּערינע. צו די שטערן האָט ער זי געהויבן, דער וואַלקן, צו די שטערן, און ווען מיין שוועסטער איז צו זיי נאָענט, נאָענט צוגעקומען, האָט זי גענומען איינגיין, איינשרומפן, ביז ס'איז פון איר שטערן-שטויב געוואָרן. דער שטויב איז געפאַלן אויף מיין קאָפּ און די האַר זענען ווייס געוואָרן.

— שטערן — האָב איך גערופן — גיט מיר צוריק מיין שוועסטער!
 די שטערן אָבער האָבן געשוויגן. מיט קאַלטן בליאַסק זיך איבער-געווינקען און געשוויגן. מיין גוף איז פאַראַמאָל שווער געוואָרן. שווער אין האַרט און ווי א מעטעאָר גיך, גיך צו דער ערד געפאַלן — — —
 אין קיך האָט דער קראַן פון מאָל צו מאָל א קאַפע געטאַן. כ'בין נאָך אַלץ געזעסן איבערן ווייסן בייגעלע פאַפּיר און ניט געפונען קיין ווערטער די פרוי צו טרייסטן.

אויסגעברענטע קנױטן

פון קעלערס, פון בוידעמס און פון גארנס. פון הייף, פון געסלעך און פון ליקלעך. פון עק-שטאט, פון מארק-פלאץ און פון הויפט-גאסן — גייען ליכט צו כל-נדרי. הויכע, געלע יום-כיפור-ליכט. זיי גייען מיט אַנגעצונדענע קנױטן. זיי קומען איינציקווייז, פאַרלעכווייז און אין גרופעס פון דער נאַכט אַרויס און שטראָמען צו דער גאַנץ-געבליבענער אַלט-אַלטער שול מיט די דיקע פעסטונג-ווענט, קיילעכדיקע און לענגלעכע פענצטער, געקאָוועטע טיר און מויער מיט אייזערנע שטאַכעטן.

אַ פריער אַסיען-ווינט קלאַפט אין פאַרמאַכטע לאַדנס, רייסט שינדלען פון דעכער, באַוועגט מיט פאַרזשאַווערטע פלומפן-אַרעמס, קריכט איבער פלױטן, פליקט בלעטער פון ביימער.

די ליכט גייען פאַמעלעך, פאַמעלעך. די פלעמלעך טוקן זיך אין ווינט, לעשן זיך, ראַנגלען זיך. זיי קומען אָן צו דער שול.

די געקאָוועטע טיר צעעפנט זיך פון זיך אַליין. דאָס מעש פון די הענג-לייכטער איז מיט גרינקייט פאַרצויגן. די הילצערנע טרעפּ, וואָס פירן צום באַלעמער — מיט שטויב און מיט שפינוועב. פונעם סאַמעטענעם פרוכת מיט די זילבער-האַפטן, וואָס דעקט צו דעם ארון-קודש, הענגען נאָך צױטן. אויף די שטענדערס ליגן צעעפנטע מחזורים.

די ליכט קומען אַריין. יעדעס פון זיי ווייס זיין פלאַץ. קיינער דאַרף ביי קיינעם ניט פרעגן. קיינער האָט ביי קיינעם ניט וואָס צו פרעגן.

די שול איז פאַרפולט און איז פוסט.

טייל ליכט ציען זיך אויס. אַנדערע — שטייען איינגעבויגן. נאָך אַנדערע — שפאַרן זיך אָן אַנעם באַלעמער. און אַלע פלעמלען, פלעמלען. די ליכט רירן זיך ניט פון אַרט. נאָר זייערע שאַטנס אויף די

ווענט לויפן אום, קריכן צום פאַרקייילעכדיקטן באַלקן, לאָזן זיך געשווינד
אַראָפּ צו די גרויסע שטיינערנע דיל-פלאַטעס. שאַקלען זיך, וויגן זיך,
ציטערן.

פון יענער זייט פענצטער קנוילט זיך אַ בלינדער, שוואַרצער הימל.
אַן אַ סימן פון אַ שיין, פון אַ שטערן. נאַכטיקע פייגל קומען אַנצופליען,
קלאַפן מיט פליגלען אינעם שוויבן-גלאַז, מישן זיך אויס מיט דער
אַרומיקער חשכות.

פון צייט צו צייט טוען זיך איבערבלעטערן די זייטלעך פון די
מחזורים. דאָס בלעטערן רוישט, ווי דער פליגל-שאַרף פון די נאַכט-פייגל.
די ליכט טריפן מיט פעטע חלב-טראָפּנס. זיי פאַרצערן זיך אין
אייגענעם פלאַם. ווערן קלענער, ווערן דינער.
ס'נעמט טאַגן.

אויף די שטענדערס הורבען זיך און בערגלען זיך קופקעס חלב.
אין דער פאַרטאַגיקער לופט פון דער שול בלייבט הענגען אַ שטיקנדיקער
ריח פון אויסגעברענטע קנויטן.

קליינע נאכט-מוזיק

קליינע נאכט-מוזיק

א באַנק אויפן סקווער איז געווען זיין געלעגער, א באַנק אויפן סקווער איז געווען זיין היים. דאָס העמד אויפן לייב איז אים געווען איינאונאיינציק. רוי איז זיין שטים געווען און הפקר זיין גאַנג. דאָס פנים פאַרוואַקסן מיט שטעכיקע האַר און שטענדיק האַט א ציגאַר געווינקלט אין זיין מויל.

גאַרניט געהאַט האַט ער און גאַרניט באַדאַרפן. א פאַרויכער, א מרוזשע די אויגן, א פייה מיט די ליפן. בימער אויפן סקווער האָבן נאָכטיק גערוישט. פון יענער זייט סקווער האַט א נעאַן זיך געלאַשן מיט רויט, געצונדן זיך גרין, מיט גרין זיך געלאַשן, מיט בלוי אויפגעגאַנגען און ער אויפן באַנק — א שפיי, א מרוזשע די אויגן און בימער זיך וויגן, וויגן. די באַנק איז האַרט, די נאָכט — קיל. דער שלאָף זיצט אויף א צווייג און דער נעאַן בייט די קאַלירן.

די שטאַט דרעמלט און אַטעמט געלאַסן. אַן אויטאָ פאַרט פאַרביי פאַרויכטיק און שטיל. די בימער פון סקווער שטייען איינער הינטערן אַנדערן, איינער נעבן אַנדערן, גיבן זיך א נייג, א בייג. פון צווישן איין בוים און א צווייטן איז זי אַרויסגעקומען. איר פנים מיט דעם וואַל פון דער נאָכט פאַרשטעלט, א הינטל אויף א סמיטשיק געפירט.

ער האַט זי דערזען. זי האַט פאַרביישפאַצירט איינמאַל פאַר זיין באַנק, א צווייט מאַל און יעדעס מאַל האַט זי אַנדערש אין זיינע אויגן אויסגעזען. ביי יעדן פאַרבייגיין, איז אויף איר געפאַלן אַן אַנדערע קאַליר פונעם נעאַן-ליכט: אין רויטן אַפשיין האַט זי אויסגעזען אַלט, געבוניגן. אין גרינעם ליכט — א פרוי, ביי וועלכער די צייטיקייט רונדיקט זיך אַראָפּ פון די היפטן און בוזעם. אין בלויזען אויפשטראַל — א מיידל גאַר,

כמעט א פלאטערל. אז זי קומט ארויס פון נעאן־קרייז און דער נאכטוואָל פאַרציט זיך ווידער אַרום איר פנים, אַרום איר געשטאַלט, איז זי ניט אַלט, ניט יונג. איז זי סתם א פרויען־פּראָפּיל, וואָס פירט אויף א סמיטש א הינטל.

ווען ער גיט א רוף — בלייבט זי שטיין. ווען ער פאַרבעט זי זיצן, זעצט זי זיך. ער רעדט צו איר לאַנג, ער רעדט צו איר הייס. זי ענטפערט ניט יאָ, זי ענטפערט ניט נין — זי שווייגט. אויך דער הונט שווייגט. ליגט אויסגעצויגן ביי דער באַנק מיטן קאַפּ אויף די פּאַדערשטע לאַפעס, ציט רואיק און רעגלמעסיק אַריין די נאַכטיקע לופט און שווייגט. דער שלאָף איז פון צווייג הויך אויפן בוים פאַרקראַכן. דער נעאָן צינדט און לעשט זיך. ער רעדט צו איר לאַנג, רעדט צו איר הייס. זי ענטפערט ניט. אויך דאָס הינטל שווייגט.

וויל ער זי אַננעמען כאַר א האַנט, וויל ער זי אַננעמען פאַר אַן אַרעם, דערזעט ער — ס'איז א הינטל בלוז, א נאַכטיק הינטל, וואָס זוכט א געלעגער — אַן א סמיטש, אַן א באַגלייטעריין. א הינטל בלוז און גאַרניט מער.

און דער נעאָן האָט זיך געלאָשן רויט, געצונדן גריין, פאַרענדיקט זיין שפּיל מיט בלוז, כדי אין א וויילע אַרום אַלץ אַנצופאַנגען פונדאָסניי.

דער פרעמדער

ביי א ראָג פון א גאָס איז ער, דער פרעמדער, שטיין געבליבן. עס האָט אויסגעזען, ווי ער וואָלט זיך פאַרפלאַנטערט אינעם ליכט־נעץ פונעם גאַסן־לאַמטער און זיך פון אים ניט געקאָנט באַפרייען. אזוי האָט עס בלויו אויסגעזען. אין דער אמתן איז ער שטיין געבליבן, ווייל ער האָט זיך ניט געהאַט ווהיין צו יאָגן. הינטער אים איז געווען די נאַכט און פאַר אים איז געווען די נאַכט.

ער, נאַכט, אויסגעליידיקטע גאַסן און איבער דעם אַלעם — א ווייטער, אין טומאַן געוויקלטער הימל.

אַנגעלענט אויף א שטומער וואַנט האָט דער פרעמדער אויסגעציטערט זיין פאַרלוירנדיקייט. דאָס מוטנע ליכט פונעם גאַסן־לאַמטער האָט מיט א קאַלט פלעמל זיך צו אים צוגעקוקט.

מיט א צעוואַקלטן גאַנג איז דער פרעמדער אַוועק איבער גאַסן. זיין שווערער טראַט האָט איבערן פוסטן ברוק אויסגעשלאָגן די נאַכט־שעהן. ערגעץ אין א פאַרק האָט ער זיך צוגעזעצט אויף א זייטיקער באַנק און קאַרגע רעפּטלעך נאַכט פון זיין טאַרבע אַרויסגעצויגן.

ס'איז געוואָרן געפלדיקער. די גאַסן זענען אין דער געפלדיקייט ווי איינגעלאַפן, געוואָרן שמעלער, פלאַכער און נאָר מיט די שיטערע לאַמטערן־פייערלעך — אַנגעדייט זייער נאַכט־לעבן.

לאַנג האָט דער געפּל ניט אַנגעהאַלטן. ער איז זיך לייכט און פאַמעלעך פאַנאָדערערגעאַנגען. פון איבער די דעכער האָבן זיך שוין אַרויסגעזען אויסגעלייטערטע שטיקער הימל.

דער פרעמדער איז ווייטער געאַנגען. פון ביידע זייטן גאַס — פענצטער און פענצטער, באַלאַנגען, טירן, טויערן און ווידער פענצטער.

אָבער אַלץ איז געווען פאַרזונקען אינעם טונקל, אַלץ איז געווען אויף ריגלען, אויף קייטלען, אויף שליסלען פאַרמאַכט, אַלץ האָט זיך איבערגעגעבן אין רשות פון דער נאַכט.

ביי א ווייטער אויטאָבוסן־סטאַציע האָט א שווינדל געטאָן א פרויען־פּראָפּיל. האָט דער פרעמדער זיין טראָט צוגעאיילט. אָבער ווען ער איז צום אָרט צוגעקומען איז שוין קיינער ניט געווען. נאָר אַ פּאַפּיראַס איז געבליבן ליגן אויפן טראָטואַר, דעררויכערנדיק און פאַרצערנדיק זיך אַליין. דער פרעמדער איז געבליבן שטיין ביי דער אויטאָבוסן־סטאַציע. אין קאַרגן ליכט פון אַ שטיקל אָפּגעדעקטער לבנה האָבן זיך אָנגעזען אויפן טעוועלע פון דער סטאַציע די ציפּערן פון די אויטאָבוסן. מיט אַ רויטער פאַרב האָט אַ פּיר־און־זיבעציקער נומער אָנגעזאָגט, אַז ער פאַרט ביז דער און דער גאַס. אַ דריי־און־אַכציקער, ווידער, האָט מיט שוואַרץ־קאַליר דערציילט זיין וועג צו אַן אַנדערער געגנט. דעם פרעמדנס אויגן האָבן זיך אָנגעהאַנגען אויף דעם טעוועלע און עס האָט זיך געדוכט, אַז ער קאָן ניט באַשליסן אויף וועלכן אויטאָבוס צו וואַרטן — — —

אַ בוים האָט זיך צעוויגט ביי אַ סקווער. אַ שאַטן פון אַ דיקן צווייג האָט זיך אַ הייב אַרויף און אַראָפּ געטאָן. האָט זיך דעם פרעמדן אויס־געוויזן, אַז דאָס מיינט מען אים, אַז דאָס רופט מען אים. ווען ער איז צוגעקומען, האָט שוין דער בוים געגליווערט. פון א מיסט־קעסטל איז א צעשראַקענע קאַץ אַרויסגעשפרונגען. די קאַץ איז אָפּגעלאָפּן א פאַר שריט און איז שטיין געבליבן.

מענטש און חיה האָבן זיך פרעמד אָנגעקוקט. איינער האָט דעם אַנדערן ניט באַגריפּן. איינער איז צום אַנדערן געווען גלייכגילטיק. א ווינטל האָט אָנגעטראָגן פאַרטריקנטע בלעטער, שטרוי און שטיקלעך פּאַפּיר. די בלעטער, שטרוי און דאָס פּאַפּיר האָבן געהאַט דעם זעלבן הויל־טרוקענעם, שפּעט־האַרבסטיקן געשאַרף.

דער פרעמדער האָט זיין בליק פון דעם בלעטער־געוויירבל אָפּגעקערט. פון איבער די גאַסן, פון איבער די פענצטער, אַריבער באַלקאַנען און דעכער, אַריבער, אַרויפּצו, אַרויפּצו איז אים מיטאַמאַל אַן אַנדערע שטאַט

אנטקעגנגעקומען: א שטאָט מיט שטילע גאַסן אין ווייַס־שניי געהילט, שטילע פענצטער פון העל־ליכט צעשפילט, שטילע באַלקאַנען מיט ברייט־טיר צעעפנט און שטילע דעכער מיט בלויקייט אויף ראַנדן. מיט שניי־העראַגליפן האָט די שטאָט אים גערופן — מיט ווייַס־שריפט אויף נאַכטיקן לוח.

דער פרעמדער האָט פאַרשטאַנען די שטומע רמזים, דעם כתב פון די שנייען. נאָר דאָ האָט זיין בליק אויפגעכאַפט א געשטאַלט, א מענטשן־געשטאַלט, וואָס איז פון א זייטיק געסל אויפן הויפט־שליאַך אַרויסגעקומען. דער מענטש האָט, ווי ער, א טאַרבע געטראָגן און ווי ער — אויסגעזען פרעמד. זיין גאַנג איז געווען אי שווער, אי ניט זיכער. זיך אומגעקוקט רעכטס, אומגעקוקט לינקס, זיך אָפגעשטעלט און ווידער געגאַנגען. דער שניי־צודעק פון דער ברייטער גאַס, פון דער לופט־שטאָט, איז אונטער זיינע פיס טונקל געוואָרן, צעטראָטן געוואָרן...

א אַנגעשווומענע כמאַרע האָט דאָס בילד פון דער לופט־שטאָט פאַרמעקט און דער פרעמדער האָט זיך ווידער דערזען ביי דער אויטאָבוסן־סטאַציע. מיט רויטער פאַרב האָט א פינף־און־זיבעציקער נומער אַנגעזאָגט, אַז ער פאַרט ביז דער און דער גאַס. א דריי־און־אַכציקער, ווידער, האָט מיט שוואַרץ־פאַרב דערציילט זיין וועג צו אַן אַנדערער געגנט.

ג ל י ק

ס'איז די שפעט־שפעטסטע שעה פון דער נאכט. דער ברייטער און קיילעכדיקער פלאץ איז פוסט. די גאסן־ארעמס וואס פירן צו אים און פון אים זענען אויך אויסגעליידיקט. דער הימל שלאפט אויף די דעכער. דער מענטש אין די שטיבער און די ביימער אויפן סקווער — שטייענדי־קערהייט.

ס'איז די שפעט־שפעטסטע שעה פון דער נאכט. די איינציקע, וואס שלאפן ניט זענען די נעאן־רעקלאמעס און די סמנים־ווייזערס ביי די קרייצונגען פון גאסן.

„פאָר מיט אונדזער שיף־געזעלשאַפט, וועלט־רייזעס ברענגען פאָרן מענטש פרייד און גליק!“ — פינטלט מיט אלע מאָל אַן אַנדערע קאַליר א גרויסער נעאן אויף א דאָך פון א גרויס, מאַדערן הויז. און אַנטקעגנאייבער — א גרינער נעאן, קלענער אַביסל, אַבער גענוג גרויס, אַז מען זאָל זיין אויפשריפט אַנזען אויף א צענטער גאַס, פאַרויבערט אַז: „אונדזערע וויינען און קאַניאַקן זענען די בעסטע. טרינקט! איר וועט געפינען אַפּפּרישונג, פאַרגעסונג און גליק!“

א פירמע וואס ארבעט אויס זיף, זאגט צו גליק אין דער פאָרם פון א צעשמייכלט קינד, וואס שטעקט אַרויס דאָס קעפל פון א זיפן־שוים. אַבער די רעקלאַמע איז שוין ניט אויף קיין דאָך, נאָר נענטער צו דער ערד פון איבער א קראָם.

ניט ווייט שטייט זיך א פאַרקויף־שטעל פון לאַטעריע־צעטלען. דאָס ביידל איז אַפּגעשלאָסן, אַבער אין דער נאַכט־שטיילקייט קאָן מען הערן די שטים פון דער פאַרקויפּערין. די מידע, איינטאַניקע שטים, וואָס רעדט אַריין א גאַנצן טאָג אין מיקראַפּאָן, קומט איצט צוריק. כוואַליע

מזלות

נאך כוואליע ברענגט די נאכט די ווערטער, וואָס די מויערן פון דעם קיילעכדיקן פלאץ האָבן פאַר א גאַנצן טאָג איינגעזאַפט, איינגעזאַפט כדי זיי אָפּצוגעבן צו דער נאכט ניט פאַרדייעטערהייט: „בירגער! 30.000! איבערמאַרגן די ציונג! פרוביר דיין גליק! בירגער! 30.000!“

ג ל י ק ?

וואָס פאַר אַ קאַליר האָט גליק?

די גרינקייט פון דער וויין־רעקלאַמע? די ראָזלעכקייט פון דעם זיפּן־שוים, צי די פאַרשידנפאַרביקייט פון א וועלט־רייזע? אָדער אפשר איז דאָס גליק פאַרבלאָז ווי די שטים פון דער לאַטעריע־פאַרקויפּערין? שווער צו זאָגן, ווייל מיט א פאַר שריט ווייטער, אויף א טירל פון אַ צייטונגס־ביידל, איז געבליבן הענגען אַן איבערבלייב פון עפעס אַ צייטונג, און אַז ס'זאָל זיך ווער צובויגן צו דעם שריד פון דער צייטונג, וואָלט ער איבערגעלייענט, אַז: „ווער עס זוכט גליק זאָל זיך ווענדן צו דעם באַרימטן שדכן, ער נעמט אויף צוויי מאָל אין וואַך, ער אַמטירט אין אַלע גרויסע שטעט פון דער מדינה. דיסקרעציע שטרענג אָפּגעהיטן! גליק פאַרויכערט!“

וואָס פאַר אַ קאַליר האָט גליק?

שווער צו זאָגן. ביז ס'וועט טאָגן וועט יעדע רעקלאַמע באַזונדער און אַלע צוזאַמען מיט קלאַנג, מיט ווינק און מיט שריפט אַנדייטן, איבערצייגן און צוזאָגן.

און דערווייל איז דאָס גליק געשטאַנען באַרוועס און נאַקעט ביי אַ ראַג פון גאַס און געוואַרט, אַז דער סמנים־ווייזער זאָל אַנווייזן דעם ריכטיקן וועג וווּ צו גיין.

א ווינטער-מעשהלע

אינדרויסן איז נאכט און ס'איז קאלט און עס גייט א רעגן. נאָסע, קלעפיקע שטיקער חושך אויף שויבן און אין שטוב איז קיינער ניטאָ, קיינער קומט ניט און ס'איז אומעטיק. קלער איך: וואָס טוט מען אזוינס, אַז ס'זאָל פריילעכער ווערן? כ'קלער און קלער און כ'קאָן גאַרניט צוטראַכטן. ליגט אויפן טיש א שטיקל ברויט, נעמען מיינע פינגער זיך מיט דעם שפילן און אזוי זיך שפילנדיק קנעט איך מיר אויס א מענטשעלע. אַז דאָס מענטשעלע איז שוין פאַרטיק געווען, רופט עס זיך פלוצעם אָן צו מיר אזוי צו זאָגן:

דער אַלטער כישופמאַכערן, וואָס וווינט אין דער ווינטמיל איז לאַנגווייליק געוואָרן. האָט זי גענומען גענעצן און שלוקערצן און זיך קיין אַרט ניט געקאָנט געפינען. האָט זי באַפוילן, אַז אין מיטן פון דער זומערדיקער נאָכט זאָל א שניי אין דער נאָענטסטער שטאָט אויספאַלן. איז א שטילער שניי פון די הימלען אַראָפּ און זיך צעלייגט אויף באַרג, אויף הויז און אויף בוים. דאָס איז איר נאָך ווינציק געווען, האָט זי דעם טרויעריקן ברודער פון זיין טרויעריקן צימער אין דרויסן אַרויס-געמאַניעט. איז דער טרויעריקער ברודער אין גאָס אַרויסגעקומען און די גאָס איז געווען פּוסט. אַלע הייזער זענען געווען פאַרריגלט און אַלע פענצטער — אויסגעלאָשן. איז ער געגאַנגען גאָס-אייך, גאָס-אויס, דער טרויעריקער ברודער, און א ליכטיקע בלענדעניש איז אויפגעגאַנגען פונעם שניי, וואָס האָט זיך שטיל געשיט פון די הימלען. א וויסע שטאָט איז פאַר אים געלעגן אויסגעשפּרייט, אַן ערשט געבוירענע: אַן קרומע געסלעך, אַן צעשפאַלטענע טרעפּלעך. ווייס, א וויסקייט וואָס ווערט אַזש בלוי.

איז עס דער כישופמאכערן געפעלן געוואָרן :

— אַט פאַרקאָכט אַ קאַשע, אַט פאַרדרייט אַ פּלאַנטער !

די אויגן האָבן זיך איר פאַר תענוג צעלויכטן. זי האָט א קוק געטאָן צום הימל און געפאַרשט צי ס'איז נאָך ווייט דער שיין פון טאָג, ווייל ס'איז איר אַ שאַד געווען אַזאַ פאַרוויילונג אַדורכצולאָזן. ניט אַלע מאָל געלינגט אַזוי אַ שפיצל.

— נאָך איידער ס'וועט דער האַן דריי מאָל טאָן אַ קריי קאָן מען וועלטן איבערקערן. איז היידאָ, ניט געפוילט זיך ! די שפּיל מוז ווייטער אַנגיין !

האַט די מכשפה זיך צוגעגעבן קוראָזש און מיט אַ צעטענצלטן, יונג-געוואָרענעם גאַנג האָט זי גענענט צום טרויעריקן ברודער און אירע ליפן האָבן אויפן אויער אים געשעפטשעט :

— שפּאַן איין די פּערד, די פּערד אין שליטן שפּאַן איין און קום ! די לאַמטערנע פאַרפול ביז די ברעגן מיט נאַפט. די גלעקלעך פאַרגעס ניט אויף פּערד אַנצוטאָן און זע אַז דער שליטן זאָל מיט שטרוי זיין אויסגעבעט און קום, לאַז אַרויס זיך אין וועג !

איז געפאַרן דער טרויעריקער דורך דער נאַכט, דורך אַ וואַלד. דער ווייכער שניי-וועג האָט דעם גערויש פונעם שליטן, דעם געקלאַפּ פון פּערדישע פּיס און די פאַרע פון זיין מויל איינגעזאַפט, אַזוי אַז דער טרויעריקער האָט ניט געוואוסט צי ער פאַרט, צי ער שטייט אויף אַן אָרט. אָבער גיכער איז ער געפאַרן, ווייל די לאַמטערנע האָט געוואָרפן אירע שוואַכע ליכט-פלעקן הין און צוריק, הין און צוריק און די גלעקלעך אויף די פּערדישע העלדזער האָבן מיט זייער דיך-דיך-דין פאַרקלונגען דעם וועג. אין קאַרגן בלישטש פון דער לאַמטערנע האָט דער וואַלד אויסגעזען צו טיף. אין די אַפּגעהאַקטע קלאַנגען פון די גלעקלעך האָט דער וועג אויסגעזען צו ווייט.

אומגעריכט האָבן זיך די פּערד פאַרהאַלטן און זיך דיבאַם געשטעלט. אַ שניי-בערגל האָט פאַר זיי פאַרצאַמט דעם וועג. דאָס שניי-בערגל האָט די ווייסע הענט צענומען און זיך אַזוי אַנגערופן צו דעם טרויעריקן ברודער :

— ווייסער הערשער פון דער ווייסער שטאָט, כ'קום דיר אונטער-
טעניק דינען! זע ווי ס'בענקען מיינע ליפן. זע ווי ס'גלוסטן מיינע פינגער
צום באַריר פון דיינע הענט. קוק ניט וואָס מיין גוף איז דורכזיכטיק און
קיל. זאָל דיר ניט אַרן וואָס מיינע פינגער פּרירן! — — —
דאָ האָט דאָס קליינע מענטשעלע, וואָס איך האָב פון ברויט
אויסגעקנעטן, איבערגעריסן זיינע רייד און מער מיט קיין וואָרט זיך ניט
אַנגערופן. און איך האָב אים געבעטן:
— דערצייל, דערצייל וואָס איז מיטן טרויעריקן ברודער געוואָרן?
האָט ער גענומען דאָס שניי-מידל מיט זיך, איז זי מיט אים געגאַנגען
און זיי זענען צוריקגעפאַרן אין דער ווייסער שטאָט אַריין? אָדער די
מכשפה האָט ניט דערלאָזט דערצו און דער ברודער איז געבליבן אַ נאָך
מער טרויעריקער ווי ער איז געווען? דערצייל, דערצייל!
דאָס ברויט-מענטשעלע איז זיך צעפאַלן אויף קרישקעס און מיר
די מעשה ניט פאַרענדיקט. און אין דרויסן איז געווען נאַכט און קאַלט
און אַ רעגן איז געגאַנגען.

ביינאכט אין א שפילצייג-געשעפט

דער טרויעריקער פאיאצא פון דער אונטערשטער פאליצע בענקט נאך דער באַלערינע פון דער אייבערשטער פאליצע, וואָס טאַנצט דאָרט אַ שפּיצנטאַנץ אונטער די קלאַנגען פון אַ מאַלפּע-קאַפעליע. קאָן ער אָבער צו איר ניט צוקומען, ווייל דער וועג איז ווייט, צופּוס איז ניט מעגלעך די בערג איבערצוגיין, און די באַן וואָס שלענגלט זיך איבער די שמאַלע רעלסעלעך פון אַ נאַענטער פאליצע, קרייזט אַרום ווי אַ פאַרכישופּטע און ווייסט ניט וואָס דאָס הייסט אָפּשטעלן זיך. אַט לויפּט זי אַרויף אויף אַ בערגל און אַט זעט מען זי שוין אין אַ טאַל. אין אַ וויילע אַרום פאַרשווינדט זי אין אַ טונעל און אַז זי קומט אַרויס פון דער טונעל-פינצטערניש און פאַרט ענדלעך אַריין אין אַ רחבותדיקער סטאַציע, שטעלט זי זיך ווידער ניט אָפּ — כאַטש אויף דער סטאַציע שטייט דער באַן-פאַרוואַלטער און גיט צייכנס מיט אַ רויט פענדל — נאָר יאָגט ווייטער אַוועק צו די אומבאַקאַנטקייטן פון דער פאליצע-פלאַך.

גייט פאיאצא אַרום און קאָן זיך קיין אַרט ניט געפינען. גייט ער און גייט, ביז ער קומט-צו צו אַ מיניאַטור-סאַזשקע וואָס אויף אירע רואיקע וואַסערן שווימען אַרום צוויי שלווהדיקע מיניאַטור-שוואַנען. זיי באַוועגן זיך אַזוי שטיל, אַזוי שטיל, אַז פאיאצא ווונדערט זיך ווען און ווי אַזוי זיי האָבן זיך דערנענטערט איינער צום אַנדערן, ווען און ווי אַזוי זיי האָבן פאַרפלאַכטן זייערע ווייסע, לאַנגע העלדזער און געבליבן אַזוי עטלעכע מינוטן פאַרוועבט אין שטומער ליבשאַפט און נאָכדעם אויך אַזוי שטיל און אומבאַמערקט זיך פאַנאַנדערגעשווומען, כדי זיך ווידער אין אַן אַנדער ווינקל פון דער סאַזשקע צונויפצוקומען.

קערט פאיאצא אָפּ די אויגן פון די שוואַנען, זעט ער אויף אַ לאַנקע

קריכט אַרום אָן אייזעלע, קריכט אַרום, שטרעקט דעם קאָפּ און רופט עפעס מיט אַזאָ דורכנעמענדיקן קול, אָז ס'ווערט טרויעריק וואָס מען איז געבוירן געוואָרן.

דערנענטערט זיך פּאַיאָצאָ צום אייזעלע, גיט אים אַ גלעט איבער דער בלעכערנער, גרוי-ברוינלעכער פעל. דאָס אייזעלע דרייט אויס דעם קאָפּ, קוקט אַ ווייל זיך איין אין פּאַיאָצאָס אויגן און דערנאָך נורעט עס איין דעם קאָפּ צווישן פּאַיאָצאָס אויסגעשפּרייטע הענט.

פּאַיאָצאָ פּילט, אָז דאָס אייזעלע האָט אים פּאַרשטאַנען, ווייל ווען עס הייבט אונטער דעם קאָפּ, ציט עס אויס לענגער די אויערן צו דער אייבערשטער פּאַליצע, פון וואַנען עס קומען די קלאַנגען פון דער קאָפעליע און פון וואַנען די באַלערינע פּאַכעט מיט אַ טיולן שאַליקל אין זייער ריכטונג.

לאַזט דאָס אייזעלע זיך אַראָפּ אויף די צוויי פּאַדערשטע פּיס, פּאַרבייגט זיי, פּאַרבעטנדיק אַזוי אַרום פּאַיאָצאָ, אַז ער זאָל זיך אַרויפזעצן אויפן רוקן און עס וועט אים שוין אַרויפפירן צו דער באַלערינע און צו די מאַלפעס-קלעזמאַרים, וועלכע טראָגן פּאַרשייט רויטע פעזקעס אויפן שפיץ קאָפּ.

נעמט פּאַיאָצאָ אָן די שטומע פּאַרבעטונג און, דאָס ערשטע מאָל נאָך א סך וואָכן — צעשמייכלען זיך זיינע ליפּן. דאָס אייזעלע שטעלט פּאַוואַליעדיקע טריט. אָט שוין פּאַרביי איין פּאַליצע און אָט אַ צווייטע: אַ וועלדעל, אַ לאַנקע, אַ בריקל, אַ הייזל, אַ פּלויטל, אַ ברונעם. דאָס אייזעלע שטעלט פּאַרויכטיקע טריט.

פּלוצעם נעמט ערגעץ פון דער ווייטן קנאַל, קראַכן, פּלאַצן. די פּאַליצעס ציטערן אויף. פון פעלד און פון וואַלד, פון באַרג און פון טאַל קריכן אָן טאַנקן און פון אויבן, אויבן, דאַרט וווּ די יונגע באַלערינע טאַנצט אויס איר דערוואַרטונג-טאַנץ, לאָזן זיך אַראָפּ אויף ווייס-זיידענע שירעמס — בלייערנע פּאַראַשוטיסטן. ס'צעפּלאַקערט זיך אַ שלאַכט. פּיערשפּריצן לויפן אין און הער, פּיערשפּריצן קרייצן זיך און מיידן זיך אויס. צינדן זיך אָן און לעשן זיך אויס. אַ בוים פּלאַמט אויף, אַ בריקל

פאלט איין, א בערגל צעשיט זיך. די באן, וואָס האָט ניט געוווסט פון אן אָפּהאַלט, בלייבט הענגען ביי אַן אָפּריס איבער דער סאַושלקע. אַ קליין ליאַלקעלע אין אַ שאַכטל שרייט — מאַ! אַ גרויסע ליאַלקע, אַן אַ שאַכטל, ברעכט זיך די הענט. וועש, וואָס האָבן זיך געטריקנט אויף אַ שטריקל, צעלויפן זיך אין בהלה און יעדעס פון זיי זוכט אַ באַהעלטעניש. און די טאַנקן דערנענטערן זיך, דערנענטערן זיך. פּאַיאַצאַ שרעקט זיך ניט פאַר זיי. ער קוקט מיט באַדויער אַרויף צו דער באַלערינע, פון וועלכער עס טיילט אים נאָר אַפּ בלוז און פּאַליצע. די באַלערינע אָבער זעט גאַרניט, הערט גאַרניט וואָס עס קומט אַרום איר פאַר. זי איז אַריינגעטאַן אינעם טאַנץ. זי בייגט דעם קעפּער לינקס, זי בייגט דעם קערפּער רעכטס, לאַזט זיך אויף די שפיץ פינגער אין אַ ספּיראַל, גלייכט זיך אויס און פּאַכעט מיט איר טיולן שאַליקל אין זיין זייט. פּאַיאַצאַ וויל צו איר שרייען, וואַרענען, נאָר דאָס גערודער, וואָס די טאַנקן מאַכן און די פייערפּונקען, וואָס שפּריצן פון די שיסערייען, פאַרטויבן יעדן אַנדערן קלאַנג.

דאָס אייזעלע פּאַלט. אַט באַלד וועט פּאַיאַצאַ אויך פּאַלן, אָבער דאָרט אויבן שפּילט די מוזיק און די באַלערינע וועט קיינמאַל, קיינמאַל
 ניט וויסן וואָס עס איז געשען — — —

דער דענקמאל

אין אַ גרויסער שטאָט, אויף אַ ברייטן פּלאַץ, איז ער געזעסן.
ער, און ניט די שטיינערנע געשטאַלט מיט דער ברייטער שטיינערנער
טאַגע און מיטן וועלט־קײלעך אין די הענט.
אַלעמאַל, ווען ער איז דעם פּלאַץ פאַרבייגעגאַנגען, האָט ער פאַריסן
דעם קאַפּ אַרויף צו דער שטיינערנער געשטאַלט און זיך געהידושט ווי
די יאָרן האָבן קיין שליטה ניט געהאַט אויף דעם שטיין, וואָס בלויז
מענטשלעכע הענט האָבן אויסגעהאַקט און דאָ אינמיטן ברייטן פּלאַץ,
אויף אַ הויכן צאָקל, אַוועקגעשטעלט.
ווען ער איז נאָך אַ קינד געווען און די מוטער האָט אים ביי אַ
הענטל געפירט, האָט ער דעם שטיין־מענטש געזען זיצן און איצט, ווען
ער איז פון די וועלט־עקן צוריקגעקומען, איז דער זעלבער שטיין־מענטש
נאָך אַלץ געזעסן מיט דעם וועלט־קײלעך אין די הענט.
ער האָט דעם שטיין־מענטש מקנא געווען. פון קינדווייז אָן האָט
ער אים מקנא געווען. ער זיצט זיך אַזוי הויך, האַלט די וועלט אין די
הענט און ווער עס וויל אים זען, מוז פאַרייסן דעם קאַפּ. מענטשן גייען
פאַרביי און פאַרשווינדן. קומען נייע מענטשן מיט נייעם רעש און טומל
און צעקריכן זיך ווידער, אָבער ער, דער שטיין־מענטש, זיצט זיך ווייטער
און וועט אַזוי זיצן אין דורות אַרום. ס'אַרט אים ניט קיין רעגן, ניט
קיין שניי, ניט די זון. ער איז אויסער דעם אַלעם און איבער דעם
אַלעם. ער לעבט זיך זיין אייגן, זיין שטיינערן לעבן.
אַזוי האָט ער געטראַכט וועגן שטיין־מענטש. אָבער, אַז ער אַליין
איז געזעסן אויפן צאָקל און זיך אַרומגעקוקט, האָט ער מער ווי טויב־
טונקעלע הייזער־מויערן ניט געפונען. קיין דעכער האָבן זיך ניט געבויגן,

מען האָט זיי בכלל ניט אָנגעזען און אַז ער האָט פון זיין פּיעדעסטאַל געוואָרפן אַ פּאַר דערשראָקענע ווערטער, האָט דער פּלאַץ־פּירעק זיינע אייגענע ווערטער אים צוריקגעוואָרפן. ווען ער האָט זיינע הענט אויס־געשטרעקט, האָט קיינער זיינע הענט ניט באַדאַרפן. זענען זיי געבליבן ליגן אויף זיינע קניען און געגליווערט.

אַ לייכטער שניי האָט גענומען שיטן. קיין וועלט־קיילעך האָט ער ניט געהאַט און ניט באַדאַרפן. ער האָט זי, די וועלט, געזען אַפּערוווינקען פון אונטערן לייכטן שניי־נעפל מיט שוואַכע, שפּעט־נאַכטיקע לעמפּ, וואָס זענען דאָ און דאָרט צעשטעלט געווען איבערן פּוסטן פּלאַץ.

די וועלט איז געווען אַריינגעשפּאַרט אין דעם פּירעק פּונעם פּלאַץ. ס'האָט אין איר אַ שניי געפרושעט און קיין לעבעדיקן נפש האָט מען ניט אָנגעזען. נאָר ער איז אין איר געזעסן. ניט ער די וועלט, נאָר די וועלט אים האָט געהאַלטן אין די הענט און געלאָזט אים פּונעם שניי מיט שטילער קאַלטקייט באַדעקן.

פון דער ערד איז ער געווען ווייט, אַבער נאָך ווייטער פון די הימלען. די הימלען האָבן זיך פּאַרהוילן, נאָר די לעמפּ־פלעמלעך פּונעם אויסגעליידיקטן פּלאַץ־פּירעק האָבן דורכן נעפל געוואָלט די שטערן נאַכמאַכן און ניט געקענט.

די נאַכט האָט אויף שטום־לשון עפּעס אין אים אַריינגערעדט. ער, אַבער, האָט אירע טונקעלע ווערטער ניט פּאַרשטאַנען.

ערגעץ אויף א טורעם האָט א זייגער אויסגעקלונגען איינע פון זיינע שפּעטע שעהן. די צייט איז מיט ווייכע טריט איבערן פּלאַץ אַרומגעקראַכן און אַריינגעקוקט אין יעדער אויסגעלאַשענער שויב.

אַ שטילער שניי האָט זיך געזאַמלט אַרום זיינע שלייפן. די נאַכט האָט אים פּאַר אַ מלך געזאַלכט און דער מלך איז געווען אינגאַנצן אַליין.

דאס פארצעלייענע הינטל

אויפן שענקעלע לעבן מיין בעט איז יאָרן מיט יאָרן געשטאַנען אַ פאַרצעלייען הינטל. אַ ווייס הינטל מיט לאַנגע ברוינלעכע אויערן, וואָס זענען אים נאָכלאָזיק אַראָפּגעהאַנגען. דאָס קעפל איז ביי אים פאַריסן אַרויפצו, ווי ער וואָלט אין עפעס אַריינגעטראַכט, אָדער אויף עפעס געוואָרט. מאַכט זיך אַ מעשה, אַז די לבנה האָט אויף מיין שויב אַ בלוילעכן פאַס ליכט צעבראַכן. ווייס איך ניט טאַקע, צי פון דעם, וואָס דאָס בלוילעכע ליכט פון דער לבנה איז אַריין אין די פאַרצעלייענע אָדערן פון מיין הינטל, אָדער פון עפעס אַן אַנדערע סיבה, נאָר דאָס הינטל האָט פּלוצעם צוגעהויבן צו באַוועגן זיך. אויסגעלייכט די הינטערשטע פּיס, אויף וועלכע ער איז געזעסן און פאַמעלעך דעם קאַפּ אַרונטערגעלאָזט. און אַרונטערלאָזנדיק איז די פאַרצעלייענע פעל ביי אים געוואָרן העל און העלער און דורכזיכטיקער. אַז דאָס הינטל איז שוין אויף די פּיס געשטאַנען האָט ער זיך אַרומגעקוקט איבערן צימער און דערזעענדיק די אַפּגעלענטע טיר, איז ער איבער דער שוועל אַריבערגעשפּרונגען.

בין איך דעם הינטל נאָכגעלאָפּן, אָבער דאָס הינטל האָט ניט געהאַט קיין נאָמען, האָב איך ניט געוואוסט ווי אים צו רופן. האָב איך זיך געמאַכט אַ וועג צווישן די נאַכט-פּינצטערנישן און געשרייען:

— העי, וווּ ביסטו? העי!

בערג האָבן זיך ווי איבערגעוועקט און אַפּגעענטפּערט:

— העי! העי!

פּלוצעם איז אויסגעוואָקסן אַ יונג מיידל מיט אַ קיישעלע אין האַנט און געריסן בלומען מיט פאַספאַריקן אָפּשיין. האָב איך זיך געוואונדערט וואָס אַ מיידל גייט עפעס אַוועק ביינאַכט אין די געבערג קלייבן בלומען.

אז דאס מיידל האט מיך דערזען, האט זי דאס געפלאכטענע קיישעלע פון די הענט ארויסגעלאזט און זי איז מיר אנטקעגנגעגאנגען. אירע פינגער האבן געלויכטן מיט א בלוילעך ליכט.

— כ'האב געוואסט, אז וועסט מיך ארומזוכן.

כ'האב איר געוואלט דערציילן, אז כ'האב א פארצעלייען הינטל געהאט, איז דאס הינטל פונעם צימער אנטלאפן און אז וועגן איר האב איך גארניט געוואסט, האב איך גארניט געקלערט, אבער אז כ'האב דערזען אירע צוויי צעפ און די צוויי אויגן, וואס האבן זיך ווי א צעבראכענער שפיגל געטוקט אינעם לבנה-שיין, האב איך שוין געוואסט, אז ניט קיין הינטל ליגט מיר אין זינען. האב איך שטיל אפגעענטפערט. — יא, דיך זוך איך ארום.

אז כ'האב אירע בלוי-ברענענדיקע פינגער אין מיינע אריינגענומען.

האבן אירע פינגער-פלעמלעך מיין לייב אונטערגעצונדן — — —
אויפן שענקעלע לעבן מיין בעט שטייט א פארצעלייען הינטל.

איך רויכער א פאפיראס

איך רויכער א פאפיראס. דער רויך הענגט איבער מיין ברעם און קרייזלט זיך אריין אין מיינע האָר. איך רויכער. אין ראַדיאָ-קעסטל שפילט אַ פידל און אויף דער שויב שפילט אַ זון. דער רויך פונעם פאפיראס גייט איבער פון גרוי צו בלוי און שוועבט אַרום איבערן צימער. די פידל שיקט פון קעסטעלע אַרויס אַ ריח פון צעבליטן בעז. די שויב האָט אַפגעשפאַרט אַביסל גאַלד פון דער זון, וואָס איז נאַרוואָס פאַרגאַנגען. ווערט אין מיין צימער פּרילינג. ווערט אין מיין צימער פאַרטאַג. אַ בלויער פאַרטאַג. מיין שרייב־טיש אַ לאַנקע. מיין ביכער־שענקל — ביימער בעז. און איך וואָרט. אויף וואָס וואָרט איך? כּווייס אַליין ניט. אַבער ס'איז גוט צו וואָרטן.

אויפן בוים זיצט אַ פייגעלע און אונטערן בוים טייעט זיך אַ קאַץ. וואָס וועט געשען? ס'וועט קיין שלעכטס ניט געשען. ס'איז דאָך פּרילינג. ס'איז פאַרטאַג. און טאַקע: די קאַץ אַ שפרונג. דאָס פייגעלע אַ פלי. דער בעז שמעקט.

און איך וואָרט. אויף וואָס וואָרט איך? כּווייס אַליין ניט. אַבער ס'איז גוט צו וואָרטן.

כ'האַב זיך דערנענטערט צום בוים. פון די צווייגן טריפט נאָך אַ ראָסע. ביי אַ ברעג פון אַ בלעטל איז געבליבן הענגען אַ טראָפּן טוי. שווער געווען זיך צו צעשיידן. אַ פענצטער עפנט זיך. כ'האַב אַפּגעריסן אַ צווייגל בעז. אין פענצטער האָט זיך קיינער ניט באַוווּן און דאָס צווייגל האָט אַזוי געשמעקט. אַ האָן שלעפט דעם טאַג פון פּלויט אַראָפּ און צעטראַגט אים אויף זיין רויטן קאַם.

און איך האָב געוואָרט. אויף וואָס האָב איך געוואָרט? כּווייס אַליין ניט. אַבער ס'איז גוט געווען צו וואָרטן.

דער פארהאנג

די בלומען אויף מיין פארהאנג זענען שוין קיין בלומען ניט מער.
די ברוינע פארב האָט זיך געוואָרפן אויף דער רויטער און זי אָפגעמעקט
און די גרויע פארב האָט די גרינע מיט גרוי פארשאַטן. מיין געבלימטער
פארהאנג איז שוין ניטאָ. נאָר אַ וועג ציט זיך, אַ גרויער וועג און איך
בין אויף אים אינמיטן.

שטיי איך אַזוי — אַ קליין, שוואַרץ פינטעלע. איבער מיר אַ
גרויסער הימל און פאַר מיר אַ ליידיקער שליאַך.

האַט זיך פון ערגעץ אַ ווינטל אָנגעטראָגן און דאָס ווינטל האָט
אַרומגעפאַכעט מיט אַ קליינער ראָזלעכער לענטע. איז שוין דער וועג ניט
געווען אַזוי פוסט. דער הימל האָט זיך דערווייטערט, די ערד — דערנעבן-
טערט. אָבער דער באַנד, די ראָזלעכע לענטע, האָט זיך כאַפן ניט געלאָזט.
אַט ליגט זי שטיל, נאָר בייג זיך אָן און נעם זי, אָבער אַז דו בייגסט
זיך איין, איז זי שוין איבערן קאַפּ אַ צעפאַכעטע, די זיידענע לענטע,
און זי שווינדלט און זי מיגניעט.

— כאַפּ מיר, כאַפּ מיר, ס'איז כדאי!

אַז איך שטרעק מיינע הענט צו איר, נעמט זי זיך ציען, ציען און
ס'בלייבט צווישן הימל און ערד אַ דינע, ראָזלעכע בענקשאַפט — — —

די טרעפערקע

ווען דער טאג האָט זיך געענדיקט און די נאַכט איז נאָך ניט געווען, האָב איך זי באַגעגנט :

— גיב דיין האַנט, פריצל, די לאַדאַן דערלאַנג. וועל איך דיר באַווייזן פון מזלות דעם גאַנג, גיב, פריצל, גיב די האַנט !

— לאַז געמאַך, אַלטע וואַראַזשקע. זעסט דען ניט, אַז די בלעטער פון די ביימער פאַלן און די נאַכט רוקט זיך אָן ? !

— וווּ זעסטו בלעטער פאַלן און פון וואַנען קומט די נאַכט ? ס'איז ניט וואַר, אַט ציט זיך אַ דינער שטריך איבער דיין האַנט-פלאַך, וואָס פאַלט אַרײַן אין אַ גראַבער ליניע און די גראַבע ליניע קרייצט זיך מיט אַ צווייטער : ס'איז א טייך, א האַלצן בריקל, ס'זענען פעלדער און אַ מענטש גייט איבער א וועג. וווּ גייט דער מענטש ? ער גייט. ס'איז אַ וואַלד, ס'איז א באַרג, ס'פאַרט א באַן און דער מענטש איז דאָ. וווּהיז פאַרט דער מענטש ? ער פאַרט. ס'איז פּרילינג. טשערעדעס איז אויפן טייך, סטייעס פייגל אויפן הימל. ערשטע בלומען אויף די פעלדער. ס'איז זומער. זון אויף דעכער. עפל אויף ביימער. אַ מיידל פלעכט אַ בלומען-קראַנץ. ס'איז האַרבסט. אַ ווינט אויף פלויטן. אַ רעגן אויף שוויבן. אַ מיידל זיצט ביים פענצטער. ס'איז ווינטער. אַ וועג פאַרווייעט. אַ קאָץ אויפן אווון. אַ מיידל שרייבט אַ בריוו.

— טרעפערקע, טרעפערקע, און דער מענטש וווּ איז, וואָס איז מיטן מענטש געוואָרן ?

ס'האָט די טרעפערקע קיין ענטפער ניט געגעבן.

כ'וועל היינט ניט אַנצינדן קיין ליכט

פאַרנאַכט. אויף איינער פון מיינע צימער־ווענט, אַנטקעגן דעם אַפענעם פענצטער, האָט די פאַרגייענדיקע זון זיך אויסגעהאַפּטן אַ צווייגל־געפּלעכט מיט בלעטלעך. די צווייגן מיט די בלעטלעך האָבן אויף דער וואַנט געציטערט.

די צווייגלעך בייגן זיך הין און הער און די בלעטלעך אויך אַזוי. אַ מאָל קומט אַרויס פון דעם אַ דערשראַקן העזל און אַ מאָל — אַ מיידל־קאַפּ. דאָס העזעלע גיט אַ שפרונג, נאָך אַ שפרונג, בלייבט שטיין, הערט זיך איין, פאַרשווינדט. דאָס מיידל קעמט אירע האָר מיט אַ ברייט־ציינערדיקער קאַם. קעמט זיי געלאָסן, מיט געדולד אַרויף־אָרויף, אַראָפּ־אַראָפּ. די האָר אָבער פּאָלגן ניט. זיי צעשוּיבערן זיך אַלעמאַל פּונדאָסניי. רייסן זיך, פּלאַטערן איבערן פנים, איבערן שטערן. דאָס מיידל קלייבט זיי ווידער צונויף. זי וואַלט זיי אויף זיכער געצוימט, אָבער די זון...

די זון האָט זיך שוין געזעצט און מיטגענומען דעם צווייגל־און־בלעטער־געהעפט. די וואַנט איז איצט פּוסט. מאָרגן וועט ווידער זיין פאַרנאַכט. ס'וועלן נאָך קומען אַ סך פאַרנאַכטן. אין יעדן פון זיי, וועט אַ זון ווידער זיך אַרומשפּילן. זון־צווייגלעך צום טאָג־אויסלעש, פאַרמאַגן אין זייער יעדן קער, אין יעדן ווענד, אַ פאַרבאַרגענעם צוואַג. ווען די וואַנט טונקט זיך שוין אין חושך פון דער נאַכט, קאָן מען קוקן און קוקן אויף איר.

ניין, כ'וועל היינט ניט אַנצינדן קיין ליכט!

**

ביים קבר פון רב שמעון בר יוחאי

ביי די מצבה־שטיינער פון רב שמעון בר יוחאי ברענען ליכט
און די שאַטנס — שוואַרצע יאַשטשערקעס פּוּיזען איבערן האַלב־רונדן
סופּיט־געוועב, קריכן איבער די דיקע, פאַרקאַפטשעטע ווענט און שפּרייטן
זיך איבערן קילן, שטיינערנעם דיל.

ביים קבר פון רב שמעון בר יוחאי איז די לופט אַ געדיכטע,
אַ פּייכטלעכע, שמעקט מיט חלב און מיט טרערן.

ביי רב שמעון בר יוחאיס קבר זיצט אַ שמש אויף אַ שטרויענעם
טעפּיך. ער האַלט אויף די קני אַ צעקנייטשט־פאַרפעסטן ספר, דערנעבן,
צוגעקלעפט צו אַ שטיין פּלעמלט אַ ליכטל. אויך ער, דער שמש, זעט
אויס ווי אַ גאַר אַלטער, אַלטער שטיין...

נאָר ווען עמעץ באַווייזט זיך אויף דער טונקעלער שוועל, גיט אַ
לעבעדיקער פּונק אַ מיגניע אין זיינע פאַרטערטע אויגן און די האַרטע
שטעק־שיך צעהילכן זיך איבער דעם שטיינערנעם דיל. די שטילקייט,
וואָס דרימלט אַרום די מצבה־שטיינער, גיט אַ ציטער און צעלויפט זיך.
די שטיקלעך טאַג, וואָס פאַלן אַריין דורך דער האַלב געעפּנטער, אייזערנער
טיר, פּלאַטערן אַרום ווי זומער־פּייגעלעך און ווי זומער־פּייגעלעך גייען
זיי אויס שטיל און אומבאַמערקט ערגעץ אין די פּילצאַליקע, טונקעלע
ווינקעלעך פּונעם „אוהל“.

ביי די מצבה־שטיינער פון רב שמעון בר יוחאי ברענען ליכט.

יאסעמיטי

פאר משה קאפלאן

בלויע פייגל פון יאסעמיטי. אורשטאמיקע, רויט־קאריקע סעקוואיעס פון יאסעמיטי. סקאלעס־מאסיוון פון יאסעמיטי. קוואלן, שטראמען און וואסער־פאלן פון יאסעמיטי, מיין באגייסטערונג ראנגלט זיך מיט ווערטער. בענקשאפט פארוועבט אין דער גרינער פארהוילעניש פון דיינע וועלדער. מיט הירשן זאלבענאנד קום איך צו אַ קוואל זיך פויען. כ'טונק מיין פנים אין קרישטאל פון וואסער און מיין אפבילד פונעם וואסער לאכט צו מיר פארשייט. יאסעמיטי.

בגילופין הייב איך זיך ארויף צו מלכות פעלדן. אַ וואלקן טראגט מיך צום געשפאלטענעם „דאָם“. ניט פארענדיקט שטייט ער, דער שטיין־טעמפל. די אנדערע העלפט קופאל האָט גאָט פאָרגעסן צוצובויען און אפשר אין מינוט פון יאוש אים צעשטערט? נאָר בלויע פייגל ציען זיך צו זיינע פעלדן פון באַגינען ביז פאָרנאכט. פון באַגינען ביז פאָרנאכט. יאָסעמיטי. כ'לויף אין דער טונקל איבער שטיין־ברילעס. ס'רייסט זיך פון מיר דער טרויעריקער אינדיאַנער געשריי. מיין בענקשאפט איז דער שייטער וואָס ווערט אַראָפגעוואָרפן פון אַ שטיין־גיגאַנט. מיט די פונקען צעשיט איך זיך אין דער נאַכט. אַ פונק פאלט אַריין אין דער „שפיגל־אַזערע“. צי וועט אויך מיין פונק אויפקלייבן דער אַלטער אינדיאַנער־מכשף, וואָס ווינט אויפן דנאָ פון דער אַזערע, אין זיין שקעטעלע פון רויטלעכן סעקוואיע־האַלץ? צי איז שוין זיין שקעטעלע פול? יאָסעמיטי. די...און באַלד וועט ער פון די פונקען א ריזיק פיער צעבלאָזן. די פלאַמען וועלן די פרעמדע מענטשן־קינדער פון יאָסעמיטי־טאַל פאַרטרייבן.

פון פירקאנטיקן ריז „על קאפיטאנאָ“ און פון די טויזנט־יעריקע סעקוואַיע־
קרוינען וועלן צוריק אַראַפּקומען זיינע פאַרוואַגלטע ברידער און מען
וועט שוין מער ניט הערן אין די נעכט, איבער די בערג דעם טרויעריקן
אינדיאַנער־געשריי. יאַסעמיטי.

“ G O S P E L S ”

פאר דעם געזאנג פון מאהאליא דזשעקסטאן

מיין גאט, א זינדיקער בין איך, כ'בין פארזינדיקט, מיין גאט! צי הערסטו מיין קול דוך רופן? אפשר איז מיין קול אזוי שוואך ווי מיין הויט? ווען יא, דערגרייכן ניט די רייד, וואס מיינע לעפצן ברענגען ארויס, צו דיר. זענען מיינע ווערטער טרוקענע זאמדקערנער, וואס יעדעס ווינטל קאן זיך מיט זיי ארומיאגן.

שווארצע בלומען גייען אויף אויף מיינע בייטן. דער טאל ווו מיינע ברייטע פוס-פלאכן טרעטן, טריקנט מיר מיין שארבן דורך, ביז כ'צי דאס אָרעם שטיקל ברויט פון דער ערד ארויס. מיין שוועל ווייסט ניט דעם טעם פון פרייד און פון געלעכטער.

מיין גאט, א זינדיקער בין איך, כ'בין פארזינדיקט, מיין גאט! די ווייס-אפֿלען פון מיינע אויגן קוקן אין די נעכט אַרויף צו דיר און זוכן דיך. ביינאכט ביסטו גענטער צו מיר. בייטאג פארשטעלסטו זיך מיט דעם פייער-ראד פון דער זון. די ווערטער מיינע צעשמעלצן זיך אין האַלב-וועג צו דיר. דערפאר ביסטו ביינאכט אינגאנצן מיינער. נעמסט אַ די צורה און דעם אַנבליק פון מיין געזיכט. מיין געזיכט פארמאגט אָבער מער קארבן און פאלדן פון דיינעם. איך עלטער זיך אַן יארן און דו ביסט אַלץ נאָך דער יונגער גאט.

די ערד, וואס כ'האַב, איז שטיינערדיק; די כאַטע — ליימיק. איך האַרעווע פון טאָג-שפראַך ביז טיפער נאַכט. דאָס ברויט איז קאָרג און מיין שוועל ווייסט ניט דעם טעם פון פרייד און פון געלעכטער.

אין מיין באַדרענגעניש רוף איך צו דיר! זיי מיר אַן אַנשפאַר אין מיין פאַרלאַזנקייט!

וואַריאַציעס אויף דער טעמע: „בוים“

א ב ו י ם

פליין. אין דער לענג און אין דער ברייט און ווייט — פליין.
הוילער נאָקעטער פליין און אינמיטן דער פוסטקייט, אַ בוים,
אַן איינציקער בוים שטייט און שטייט.
ניט ער בליט, ניט ער דאַרט. שטאַרצט. איינער אליין. און אַרום —
פעלדז און שטיין, הוילער פליין. ווי אויף להכעיס, ווי אויף שפאָט, אליין.
דינע ריטלעך זענען זיינע צווייגן און די בלעטלעך האַרט און גרוי.
קאַרע איז מיט ריץ און קאַרבן און קיין שאַטן איז כמעט ניטאָ.
זון בריט און שרפעט זיין שטאַם. ווינט רייסט די צווייגן און בייגט.
און דער בוים, שטייט. ניט ער וועלקט און ניט ער בליט, שטייט.
נאָר אין נעכט פון פולער לבנה צעשיינט זיך זיין קאַרע פאַספאַריק
און די צווייגן בליען ווייס.
נאָר אין נעכט פון פולער לבנה טריפן פון זיינע בלעטער זילבערנע
טראָפנס און דער סטעפ אַרום אים ווערט ווייך, ווערט געלאָסן און עטעמעט
שטיל, שטיל מיט קילן אַטעם.
און אַז ס'טאַגט —
הערט די קאַרע אויף צו לייכטן און די צווייגן הערן אויף צו בליען.
גליווערט דער בוים.
דער סטעפ, דער לאַנגער פוסטער פליין איז שוין ווידער דאָ און ער,
דער בוים, אינמיטן. ניט ער בליט, ניט ער דאַרט. שטאַרצט. איינער
אליין און אַרום — פעלדז און שטיין, הוילער פליין. ווי אויף להכעיס,
ווי אויף שפאָט אליין, אליין.

אייל בירט-בוים

פארטאג, ווען די לעצטע נעפלען און שאַטנס ראַנגלען זיך מיטן שוואַכן ליכט פון אויפקומענדיקן טאָג, ווען אַלץ איז נאָך האַלב פאַרווישט, זעסטו אויס ווי אַ בילד, וואָס א דול-געוואָרענער מאַלער האָט פאַרטראַכט און ניט געוויסט ווי אַזוי צו פאַרענדיקן. די קאַלירן אויף זיין פאַלעטע האָבן זיך צונויפגעגאַסן, צונויפגעמישט און זיין פענדזל האָט אין פאַרצוויי-פלטן געאייל דאָ און דאָרט א שטריך געוואָרפן, א פלעק געלייגט און אַזוי ביסטו געבליבן ווי ניט פאַרענדיקט.

אין מאַטער אָנגעהיצטקייט פון א מיטן טאָג באַקומסטו דעם פולן אויסזען: דער שטאַם צעקראַמפט, צעקאַרבת, צעלעכערט און גרוי. גרוי זענען די פון ווינט צעבויגענע צווייגן. גרוי — די קליינע און האַרטלעכע בלעטלעך.

אַלץ אין דיר זעט אויס אַלט, אַפגעלעבט, פרוכנעדיק. אַט מיינט מען דו צעפאַלסט זיך. אָבער, אַז מען קוקט זיך צו צו דיינע צווייגן, זעט מען ווי איין צווייג העלפט אַרויס דעם אַנדערן, ווי איין צווייג שפאַרט אונטער דעם אַנדערן, און מען ווייסט, אַז דו וועסט ניט פאַלן.

אין פאַרנאַכטלעכע שעהן, ווען נאָך זון-פאַרגאַנג קומען ווינטלעך פון די בערג, ווערט דיין קרוין ווי אויסגעגלייכט, ווערטו ווי אַריינגעוואַקסן אין די הימל-געוועלכן. ס'זעט אויס ווי דער קראַמף וואַלט זיך אויף אַ וויל אַפגעלאָזן. אַלע לעכער, אַלע ריצן און קאַרבן ווערן אויסגעפילט מיט בלוילעכן סאַמעט פונעם ליכט-ניט-ליכט, וואָס דער טאָג האָט נאָך איבערגעלאָזט.

פון צווישן דיינע צווייגן זינגען פייגעלעך שירה. טונקעלע יאַשטשער-קעס פויזען איבער דיין שטאַם און זוכן זיך נאַכט-לעגער. און דיינע בלעטער ענטפערן אויף יעדן גלעט פון ווינט. נאָר ביינאַכט :

ביינאַכט באַקומט דיין אויסגעקרוםטער שטאַם אַן אויסזען פון אַן אַלטן מכשף. וואָס מישט אין לבנה-שיסל אַ ביטער-געטראַנק פאַר דער וועלט.

די בוגאנוויליע

די בוגאנוויליע וואָס האָט אַרומגענומען דעם גאַנץ מיט אַ געדיכטער נעץ פון ברוין־גרויע און בויגעוודיקע שטענגלעך און וואָס האָט אַרויפ־געקלעטערט מיט די דין־שטעכעדיקע צווייגלעך צום דאָך איז געשטאַנען אין איר שפּעט־האַרבסטיקער רויטקייט.

ס'איז געווען אַ טיף־אַנגעזאַפטע און אויסגעשטאַנענע רויטקייט. ביי יעדן אַנבלאַז פון ווינט האָבן זיך די בלימעלעך פון די שטענגלעך אָפּגעריסן און זיי זענען אַראָפּגעפאַלן מיט אַ שטיל געפאַל פון זאַטקייט און פון איבערגעצייטיקטקייט. ס'האָט אויסגעזען, ווי ניט קיין דריבענע בוגאנוויליע־בלימעלעך פאַלן אַרונטער, נאָר שטיקלעך אָנגעגליטער זומער וואָס גיט זיך אונטער דעם ווינט און די טונקעלע וואַלקנס, וועלכע האָבן אָנגעצויגן פון ים און האָבן דעם בלויען זומער־הימל דאָ און דאָרט אויסגעשמירט מיט טונקעלע און גרויע פלעקן.

דער רויטער שניי פון דער בוגאנוויליע איז געפאַלן אויף מיין קאַפּ. דער ווינט האָט אָנגעטראָגן די רויטע בלימעלעך אויף מייע פלייצעס, אויף מייע אַקסלען. די פיס האָבן געטראָטן אויף די רויטע זומער־שערבלעך. אַלץ איז צוגעאַנגען אַזוי שטיל, אַזוי געלאַסן, אַז ס'האָט אַזש וויי געטאַן. נאָר דער ווינט האָט געשאַרכט צווישן די צווייגן און צווישן מייע האַר.

דער רויטער דיוואַן אונטער מייע פיס האָט אָנגעהויבן אויסצולעשן זיך ווען די רויטקייט אויף דער בוגאנוויליע האָט געשטרעבט צו נאָכמער רייפיקייט. צו נאָכמער רויטקייט, צו פולקאַמקייט, ניט אומקונדיק זיך צו דער נידער, וווּ די זעלבע בלימעלעך האָבן שוין גאַרניט באַדאַרפן, האָבן שוין גאַרניט פאַרלאַנגט, גאַרניט געשטרעבט און געלאָזט מיט זיך טאָן, וואָס דער ווינט האָט געוואַלט.

דער זעלבער ווינט, וואָס האָט אַרומגעיאָגט די אַראָפּגעפאַלענע בלימעלעך און פרישע פון דער בוגאנוויליע געריסן, האָט אויך צווישן מייע האַר געבלאַזן. איך ווייס ניט, צי די בוגאנוויליע, וואָס האָט רויטע

בלימעלעך אויסגעכאוועט און זיי אַרומגערינגלט מיט האַרטע, שטעכעדיקע שפיצן, צי די שטעכערס האָבן איר פאַרשאַפט אַ ווייטאַק אין אַט דעם שפּעט־האַרבסט־טאָג אונטער דעם פאַרכמאַרעטן הימל. איך ווייס אָבער יא, אַז איך האָב אַזאַ שטעכעדיקן ווייטאַק געפילט, ווען דער ווינט האָט דעם רויטן שניי פון דער בוגאַנוויליע אויף מיין קאַפּ געשאַטן, ווען ער האָט אַנגעטראָגן די רויטע בלימעלעך אויף מיינע פלייצעס און אַקסל און ווען די פיס האָבן געטראָטן אויף די רויטע זומער־שערבלעך.

אַ געפיל האָב איך געהאַט, אַז נאָך אַ ווייל, נאָך אַ ווייל ווער איך אויך אַזאַ פלאַטערל אויפן באַראַט פון ווינט און דער ווינט וועט מיך אַוועקטראָגן גאַר ווייט: אַרויס פון שטאַט, אַרויס פונעם דאָרף, אַריבער אַ וואַלד, אַריבער אַ פעלד און ער וועט מיך אין מדבריותן פאַרוואַרפן און ערשט דאָרטן צווישן די זאַמדיקע דיונעס, וועט דאָס לעצטע ביסל רויטע חיות פון מיר אויסטריפן און קיינער וועט ניט וויסן וווּ מיינע שפורן זענען אַהינגעקומען. קיינעם וועט ניט איינפאַלן דעם ווינט צו פרעגן, וואָס ער האָט געטאָן מיט אַ מענטש וואָס איז אַ קליין, רויט בוגאַנוויליע־בלימעלע געוואָרן און וואָס ער האָט עס אין אַ העק פאַרשלעפט. קיינעם וועט ניט איינפאַלן דעם ווינט צו פרעגן.

די פּוּענצ־אַנע

אינמיטן פון די הייסע יוני־טעג האָט די פּוּענצ־אַנע אויף גיך זיך אויסגעסטראַיעט מיט שורות צווייריאַיקע, שמאַלע בלעטלעך און איבער זיי אַ פּייער פון בליזנג צעלייגט.

פלאַקערט דער בוים, פלאַקערט דער סקווער וווּ דער בוים וואַקסט און די באַנק — וואָס אונטערן בוים, דער פלאַם שפיגלט זיך אָפּ אויף די הייזער, וואָס אַרום דעם סקווער און אין די בליקן פון דיינע אויגן. די בלי־האַלעוועשקעס, וואָס פאַלן אַרונטער, ברייען דיינע טריט וואָס באַטרעטן זיי.

ווען די בלויע לופט זופט זיך דורך די פּוּענצ־אַנע־צווייגן, דורך

די פוענציאָנע-בלעטלעך אין די טעג פון איר בליונג, באַקומט אויך זי, די לופט, אַ רויטלעכן אַפשיין און די פייגעלעך, וואָס קומען רוען אויף אירע צווייגן, נעמען מיט אויף זייערע פליגעלעך שטיקלעך פלאַם. איז זייער ערב-אַוונט פלי אַזוי בהלהדיק, אַזוי ווילד און זייער געטרייל — אַפגעהאַקט און קוויטשיק.

און די פוענציאָנע ברענט, ברענט. ס'איז אַ שטילער פלאַם. ס'גייט ניט קיין רויך, קיין צווייגל גיט ניט קיין קנאַק. ס'איז אַ שטילער פלאַם. דו ווייסט ניט, וועלכעס בלימל האָט זיך אויסגעלאָשן און וועלכעס וועט זיך באַלד אַנצינדן. ס'איז ניטאָ קיין איבערגאַנגען, קיין שאַטירונגען — איין העליש פייער. איין גרויסער מזבח, ווו דער בוים שיקט דורך פלאַם פון צווייט זיין גוטווייליקן קרבן צו אַ מעכטיקן, אומזעבאַרן גאַט.

ס'נעמט דיך אַן אַ קנאה. ס'ווילט זיך אויך אַזוי אויפפלאַקערן מיט אַ שטאַרק, מיט אַ ריין פייער און אין דעם געברען זאָלן אַלע דיינע גלידער, אַלע דיינע חושים אַנטייל נעמען, ס'זאָל דער מינדעסטער שאַטן פון צווייפל, פון ספק, ניט פאַרטונקלען דעם העלישן אויפשטייג, די העלישע אויפלייונג פון גוף און פון צייט. און פונקט ווי די פוענציאָנע איר בליונגס-אַפפער, זיך אַפגעבן אינגאַנצן, אינגאַנצן!

צום קונצן-מאכער

קונצן-מאכער פון מיינע קינדער-יאָרן וואָס האָסט שווערדלעך געשלונגען, פייער געשפיגן, אויף שערבלעך געקראַכן, אויף טשוועקעס געליגן, גיב מיר צוריק דעם קינדערישן גלויבן, די קינדערישע שרעק און תּמימות!

שפּרייט פאַר מיר אויס דאָס אָפּגעריבענע דיוואַנדל, אויף וועלכן דו האָסט דיינע קונצן באַוווּזן צווישן די פיר ענגע מויערן פון אַ וואַרשעווער הויף. שפּרייט פאַר מיר אויס און נעם מיך מיט אין דייך קעניגרייך פון „ניט געשטויגן“!

צעצינד, כאַטש מיט איין קניילעכל פייער, וואָס פּלעגסט אַזוי פּלינק פון דייך מויל ציען, צעצינד אין מיר יענעם נייגער צו וועלן דערגיין דעם סוד פון „ווי אַזוי מאַכט ער דאָס“. ס'זאָל מיך ציען צוריק דאָס פאַרהוילענע, דאָס ניט-דערקענטע. כ'זאָל אין זיך געפינען דעם כּוח נאַכצוגיין, אַזוי ווי כ'בין דיר נאַכגעאַנגען פון הויף צו הויף, פון גאַס צו גאַס. צעלויכט אין מיר דעם נייגער!

רוק אונטער דאָס קעסטעלע צו דייך פּאַפּוגיי און זאָל זי מיר אַ צעטעלע אַרויסציען און אין דעם בלויען פּאַפּירל זאָל שטיין געשריבן, אַז ווען כ'וועל אויסוואַקסן, וועל איך צו אַ ים צוקומען און מיט אַ גרויסער, גרויסער שיף צו אַ ווייטן ברעג זיך לאָזן!

קונצן-מאַכער פון מיינע קינדער-יאָרן, זע אַבער, אַז די פּאַפּוגיי זאָל אין דעם צעטעלע ניט דערמאַנען, אַז ביז כ'וועל צו דעם ים קומען, ביז כ'וועל מיט דער שיף אָפּשווימען, וועט אַ טייגע זיין, וועלן שנייען אַלע וועגן פאַרשיטן, וועלן שנייען אַלע הימלען פאַרדעקן — — — אויב די פּאַפּוגיי האָט זיך צוגעאיילט און דאָס יאָ אַריינגעשריבן, זאָלסטו בעטן, אַז זי זאָל דאָס אָפּווישן און פאַרבלייבן זאָל — — —

קונצן-מאַכער פון מיינע קינדער-יאָרן, נעם מיך אין דייך לאַקנדיק קעניגרייך פון „ניט געשטויגן“!

